

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Матеріали наукової конференції
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(17 – 19 травня 2017 р.)

Випуск 17

Слов'янськ – 2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Матеріали наукової конференції
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(17 – 19 травня 2017 р.)

Випуск 17

*Світлої пам'яті технічного редактора
збірника «Пошуки і знахідки» Ольги Семенівни Скибіної*

Слов'янськ – 2017

УДК 51
ББК 74.00

Пошуки і знахідки: матеріали наукової конференції Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (травень 2017) / [За заг. ред. Т. А. Євтухової]. – Слов'янськ, 2017. – Вип. 17. – 145 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Євтухова Т. А.** – завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін ДВНЗ «ДДПУ», кандидат педагогічних наук, доцент (головний редактор)
- Курінна С. М.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Панасенко Е. А.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Дичко В. В.** – доктор біологічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Стешенко В. В.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Сарієнко В. К.** – кандидат педагогічних наук, доцент (заступник головного редактора) (ДВНЗ «ДДПУ»)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Цветкова Г. Г.** – доктор педагогічних наук, професор (Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, м. Київ)
- Гаврілова Л. Г.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»)

У збірнику матеріалів щорічної науково-практичної конференції Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» представлено результати досліджень здобувачів ступенів вищої освіти «бакалавр», «магістр», аспірантів, викладачів ВНЗ і педагогів навчальних закладів, що висвітлюють актуальну проблематику сучасної педагогічної науки.

Призначено для науковців, викладачів, студентів педагогічних навчальних закладів, практичних працівників системи освіти.

Друкується за ухвалою вченої ради Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 9 від «27» квітня 2017 р.)

© Кафедра природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «ДДПУ», 2017

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Бакуха О, заступник директора з виховної роботи
ЗОШ І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка,
Євтухова Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Суспільні перетворення, що характерні для сучасного стану розвитку української держави в цілому й освіти зокрема, зумовлюють необхідність системного пошуку шляхів і засобів удосконалення процесу виховання освіченої, гармонійно розвиненої та національно свідомої людини. Такий запит поставив перед загальноосвітньою школою завдання модернізації її змісту з урахуванням перспектив суспільного розвитку та патріотичного виховання.

Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадської позиції нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу [1].

Успішне вирішення зазначених проблем передбачає виховання учнів як суб'єктів продуктивної діяльності з розвиненою життєвою компетентністю, спрямованістю та самосвідомістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що виховні проблеми сучасної школи в різноманітних ракурсах досліджували І. Бех, В. Бутенко, О. Виговська, О. Вишневський, І. Головінський, Г. Пустовіт, О. Савченко, О. Сухомлинська, Л. Ткачук, В. Хайруліна та ін.

Особливу увагу в процесі теоретичного усвідомлення нових тенденцій у вітчизняній педагогічній науці привертають роботи О. Вишневського, О. Губко, П. Кононенка, В. Кузя, Б. Ступарика, Б. Чижевського, К. Чорної, які в основу патріотичного виховання ставлять національну свідомість та наголошують на усвідомленні безперечної цінності Батьківщини.

За переконаннями вчених, ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинений національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення [2; 4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Аналіз психолого-педагогічної літератури з зазначеної проблеми показав, що сьогодні недостатньо вивчено актуальні інновації змісту виховного процесу в навчальних закладах, зокрема, шляхів і засобів використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі патріотичного виховання.

Більше того, дослідники констатують, що в системі виховання дитини не існує обґрунтованої програми впливу на особистість із метою розвитку патріотичних почуттів.

Метою даної статті є завдання познайомити з досвідом використання ІКТ у процесі патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в загальноосвітньому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виховання освічених, гармонійно розвинених та національно свідомих учнів містить вивчення рідної мови, природи рідного краю, фольклору, національної символіки, мистецтва, родинно-побутової культури [6].

Досвід роботи з організації патріотичного виховання в Миколаївській ЗОШ I-III ст. № 3 свідчить про пряму закономірність у вихованні – чим глибше проникнення дітей та учнівської молоді в скарбницю матеріальної й духовної культури Батьківщини, осмислення ними найвищих досягнень своєї нації, тим міцніші патріотичні почуття.

Збагачення школярів патріотичними почуттями здійснюється також під час засвоєння ними українських народних обрядів та звичаїв, родинних свят. Результатами творчої роботи є створення відеонарисів за авторськими сценаріями учнів («Історія рідного краю», «До нас завітав Святий Миколай», «Дивосвіт різдвяних свят» та ін.). Діяльнісна участь у таких заходах учить дитину любити людей, природу, навколишній світ, глибоко цінувати все те, чим багата рідна українська земля. Традиції, звичаї, обряди та свята поєднують минуле й майбутнє роду, народу, цілих поколінь. Засвоєні та примножені не одним поколінням, вони містять в собі моральні, духовні, народні цінності, дають можливість розпізнати український народ не тільки в сучасному, але й у його історичному минулому.

Такий підхід забезпечує надійне підґрунтя розумінню народних цінностей, традицій, звичаїв, які вчать любити й зберігати рідну землю, шанувати рідних і близьких людей, сприяють духовному єднанню людини та природи в умовах сучасного інформаційного суспільства.

У концепції нової української школи зазначено, що запровадження ІКТ в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності. ІКТ суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, у такий спосіб формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності [4].

Усвідомлення нових тенденцій спричинило необхідність залучення мас-медіа в процес патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в навчальному закладі. Формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехніки дає можливість активно використовувати інформаційне поле преси, радіо, телебачення, кінематографа, Інтернету в процесі патріотичного виховання [5].

Прикладом самовираження учнів школи став український документальний фільм «Школа №3», який отримав гран-при в конкурсній програмі Generation 14plus («Покоління 14 плюс») на 67-му Берлінському міжнародному кінофестивалі.

У межах співпраці з ГО «Новий Донбас», Unicef, представниками Львівської Освітньої Фундації, ПП «Теплиця», команди «Жовтий Автобус», громадської організації «Наша дія» в школі створено групу «MEDI@NNA».

Мета діяльності групи «MEDI@NNA»: залучити учнів 4 – 11 класів Миколаївської ОТГ до змістовного дозвілля через створення знімального майданчика та роботу над зйомкою відеонарисів, кінострічок на соціально значущі теми.

Для учнів групи «MEDI@NNA» відео – це можливість розширити свої горизонти, крок за кроком рухатись у саморозвитку, цілеспрямовано наближатися до вершин успіху. Саме за допомогою відео вони замислюються над актуальними проблемами сьогодення: школа та її місце в житті людини, роль рідної мови у формуванні особистості, висловлюють свою думку, діляться своїми поглядами з ровесниками на різні теми, які їх хвилюють.

Група «MEDI@NNA» в межах конкурсу малих грантів від Unicef презентувала проект «Мотор» (Миколаївський Освітній Творчий Осередок Ровесників), отримала сертифікат і камеру для зйомок.

У межах конкурсу малих грантів від Unicef і співпраці з командою «Жовтий Автобус» у ході реалізації проекту «Мотор» група «MEDI@NNA» ініціювала зйомки кінострічки про історію рідного міста Миколаївки «Безкінечний квест». Кінострічка «Безкінечний квест» за підтримки Unicef, представників Львівської Освітньої Фундації, ПІ «Теплиця», команди «Жовтий Автобус», громадської організації «Наша дія», адміністрації школи, учителів, батьків, активних жителів ОТГ представлена на дитячий кінофестиваль, який відбудеться в червні 2017 року (м.Київ).

На I міському кінофестивалі (м. Слов'янськ) «Із любов'ю до рідної школи – 2016», присвяченому Дню рідної мови, учні презентували відеонарис «Ода третій школі». Фільм посів I місце, був нагороджений за краще розкриття теми.

На II міському кінофестивалі «Із любов'ю до рідної школи – 2017» презентували відеонарис «Моя школа – моя родина», посіли друге місце.

Група «MEDI@NNA» значну увагу приділяє екологічним проблемам. Учні підготували відео «Усе починається з малого», взяли участь у конкурсі World_of_7_Billion_student_video_contest та отримали сертифікат.

Участь у масштабному проекті «Однохвилинне відео» Unicef на Донбасі в Слов'янську, Лимані сприяє формуванню національної свідомості школярів. Вісім робіт творчої групи (Children's hopes, Fears, Black & White park, Dancing in fridge, I'm drawing my future, Believe in miracles, There is hope, Unexpected), які розмістив Unicef на своєму YouTube-каналі, активно переглядаються професіоналами, ровесниками, батьками.

Учасники групи «MEDI@NNA» навчаються самі та прагнуть поділитися своїми знаннями, поглядами з ровесниками. Вони разом з учнями Малинівської ЗОШ I-III ст. завітали до Никонорівки. Саме у цьому чудовому селі юні фільммейкери знімали відеоролик «Пісенний край» (автор сценарію Ангеліна Фесенко). Разом з учнями Рай-Олександрівської ЗОШ I-III ступенів (творча робота «Подаруйте, діти, казку»), Малинівської ЗОШ I-III ступенів (відеоролик «Пісенний край» за підтримки групи «MEDI@NNA»), «MEDI@NNA» (відеоролик «Життя мирного міста») взяли участь у конкурсі відеороликів «Із любов'ю до рідного краю», який проводиться в рамках Фестивалю аматорського мистецтва ім. Марії Приймаченко (м. Краматорськ).

За результатами конкурсу ініціативна група MEDI@NNA у номінації «Моє місто посміхається» учні Рай-Олександрівської ЗОШ I-III ст. у номінації «Марія Приймаченко і я» отримали пам'ятні призи та грамоти за участь у конкурсі.

У номінації «Моя країна – Україна» творча робота «Пісенний край», яку підготували учні Малинівської ЗОШ, співпрацюючи з ініціативною групою MEDI@NNA, посіла почесне друге місце.

На нашу думку, сучасний навчальний заклад повинен розвиватись і крокувати в ногу з поступом життя, шукати нові шляхи оптимізації сучасного патріотичного виховання. Він має забезпечувати своїм вихованцям можливості розширення особистісних перспектив відповідно до демократичних тенденцій розвитку суспільства.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, виховання у школяра патріотичних почуттів виступає не тільки потужним засобом його соціалізації в теперішньому й майбутньому, а й сприяє виробленню в нього ефективних механізмів оптимального входження до значущих соціальних угруповань, продуктивного самовираження в умовах різних форм колективної чи індивідуальної діяльності.

Важливим напрямком наукового пошуку в межах зазначеної проблеми є створення обґрунтованої програми впливу на особистість із метою розвитку патріотичних почуттів, виокремлення психолого-педагогічних умов залучення школяра до конкретної, практичної діяльності, що забезпечить формування найбільш соціально затребуваних якостей особистості, зокрема патріотичних почуттів, прагнення до відповідальної патріотичної поведінки.

Література:

1. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді [Електронний ресурс] / І. Бех, К. Чорна // Гірська школа Українських Карпат. – 2015. – № 12 – 13. – С. 26 – 37. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/gasuk>
2. Головінський І. Національна свідомість як рушійна сила державотворення / І. Головінський // Психологічна інтерпретація. – К., 2004. – 104 с.
3. Завалевський Ю. І. Громадянське виховання старшокласників: проблеми, досвід, перспективи / Ю. І. Завалевський. – Київ, 2003. – 104 с.
4. Концепція нової української школи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczyia.pdf>
5. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В., Волошенко О., Кульчинська Л., Іванова Т., Мірошніченко Ю. – 2-ге вид., стер. – К.: АУП, ЦВП, 2012. – 58 с.
6. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 — 2020 роки – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>

УДК 373.3.015.311

РОЛЬ САМООЦІНКИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЯК СУБ'ЄКТА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Берестовська І., студентка 5 курсу
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес оновлення освіти зумовлює необхідність акцентувати увагу на діяльнісному підході в формуванні особистості, здатної адекватно сприймати зміни в суспільному житті, проявляти свідому активність, спрямовану на приведення внутрішніх резервів

у відповідність до зовнішніх умов. Вирішення цих проблем привертає увагу до такого фундаментального утворення особистості, як самооцінка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що традиційно самооцінка розглядається науковцями як комплексне особистісне утворення. Дослідження в основному спрямовуються на:

- вивчення сутності самооцінки як складової контрольно-оцінного компонента навчальної діяльності (М. Боришевський, Н. Побірченко, О. Скрипченко, П. Чамата та ін.);
- виявлення залежності самооцінки від рівня сформованості навчальної діяльності та міри орієнтації на способи діяльності й спілкування (Т. Андрущенко, Л. Долинська, А. Захарова, Т. Лисянська, Н. Пов'якель, В. Тарасун та ін.);
- зв'язок самооцінки зі шкільною успішністю (Н. Анкудінова, Г. Ліпкіна та ін.);
- зв'язок самооцінки з типом темпераменту (В. Магун, Л. Славіна, Е. Савонько та ін.) та рівнями рефлексії (І. Семенов, С. Степанов та ін.).

Аналіз самооцінки окремих складових структури особистості проводився переважно в контексті вивчення ціннісно-моральної сфери (А. Богуш, І. Булах, В. Лобжанидзе, О. Монке, Г. Морєва, Ю. Приходько, М. Савчин, Т. Фещенко, С. Якобсон та ін.).

В. Лобжанидзе констатує, що у масовій практиці спостерігається така картина: у дітей, які приходять до школи, переважає завищена самооцінка, а ось випускники початкової школи під впливом системи контролю й оцінки вчителя втрачають упевненість у собі і їх самооцінка різко знижується [3, с. 70].

Значну увагу науковці приділили дослідженню самооцінки з позицій концепції розвивального навчання (О. Дусавицький, В. Максименко, В. Репкін та ін.).

Успіх дитини в будь-якому виді діяльності значною мірою залежить від оцінки та адекватної самооцінки власних вмінь та здібностей. «Оцінка, – зазначає В. Максименко, – є важливим засобом впливу на особистість: допомагає у вихованні, стимулює самостійність, організованість, сумлінність, дисциплінованість школяра, сприяє формуванню адекватної самооцінки, критичного ставлення до власних успіхів» [4, с. 7].

Отже, розвиток самооцінки в першу чергу розглядається науковцями в процесі становлення учнів як суб'єктів навчальної діяльності та як умова активного включення молодших школярів у творчу діяльність.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Потреби інформаційного суспільства з його бурхливим потоком інформації актуалізували перед школою завдання вчити учнів учитися, розвивати їх здібності до самостійної пізнавальної діяльності в умовах інформатизації освіти. Діяльнісна основа організації навчання в зазначеному контексті набуває особливої актуальності.

Мета статті полягає у висвітленні ролі самооцінки у формуванні особистості молодшого школяра як суб'єкта навчальної діяльності в умовах інформатизації освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодший шкільний вік називають вершиною дитинства. Це особливий період у житті дитини. Саме

в цей період у дитини з'являється інша логіка мислення. Навчання для неї поступово стає значущою діяльністю. У школі вона здобуває не тільки знання і вміння, але й певний соціальний статус. Змінюються інтереси, цінності, життєвий устрій дитини. Із приходом дитини до школи відбувається перебудова всієї системи відносин дитини з дійсністю. У школі виникає нова структура відносин, система «дитина – дорослий» диференціюється: «дитина – дорослий», «дитина – учитель», «дитина – батьки».

Проблема шкільної успішності, оцінки результатів навчальної роботи дітей – центральна в молодшому шкільному віці. Навчальна діяльність молодших школярів починається з оцінювання. Через оцінювання проходить виділення себе як предмету змін у навчальній діяльності. Від оцінки залежить розвиток навчальної мотивації, шкільна адаптація та подальший розвиток базисної самооцінки особистості.

За переконаннями Ш. Амонашвілі, «навчальна діяльність, позбавлена власної оцінної активності, одночасно позбувається коригуючої і через це мотивуючої своєї основи» [1, с. 66]. Ми поділяємо думку науковців, які трактують поняття самооцінки як системне утворення, яке має виражені індивідуальні особливості, значною мірою залежить від рівня суб'єктної активності та змістів індивідуальної свідомості особистості, зокрема, від рівня когнітивної складності ціннісної сфери.

Суб'єктивний семантичний простір самооцінки складається із особистісних ціннісних конструктів, із яких лише суб'єктні цінності забезпечують активність особистості, спрямовану на її саморозвиток.

Оновлення змісту початкової освіти змінює традиційні погляди на структуру уроку, на функції вчителя. На сучасному уроці переважає взаємодія в навчальній діяльності всіх учасників освітнього процесу. Учитель усе частіше виступає в ролі координатора навчального процесу. Зміна співвідношення діяльності вчителя й діяльності учня на уроці вимагає відповідно й зміни прийомів та методів контролю й оцінювання знань, умінь та навичок молодших школярів [2, с. 147].

При розгляді питання впливу нових інформаційних технологій на навчальний процес, на діяльність учня і вчителя, на роль самооцінки потрібно враховувати всі сторони такого впливу і намагатися передбачати наслідки.

Система комп'ютерного навчання містить не всі програми, за допомогою яких вона функціонує, а лише такі, за допомогою яких здійснюється управління навчальною діяльністю. При розгляді питання впливу ІКТ на процес навчання насамперед потрібно з'ясувати, яке ж програмне забезпечення потрібно використовувати при цьому.

Під навчальними програмами будемо розуміти програмні засоби, у яких відображається деяка предметна галузь, так чи інакше реалізується технологія її вивчення, забезпечуються умови для здійснення різних видів навчальної діяльності.

На сучасному етапі немає єдиної класифікації навчальних програм, хоч багато авторів виділяють серед них такі п'ять типів:

- тренувальні (призначені для закріплення вмінь та навичок);
- наставницькі (орієнтовані на засвоєння нових понять);
- проблемного навчання (побудовані на ідеях і принципах когнітивної психології);

- імітаційні та моделюючі (тут у якості методів пізнання використовується моделювання);
- інструментальні (використовують як допоміжний засіб для розв'язування задач);
- ігрові (ігри – як засіб навчання).

Питанню використання ІКТ із метою висвітлення ролі самооцінки у формуванні особистості молодшого школяра як суб'єкта навчальної діяльності в умовах інформатизації освіти приділяється певна увага. Натомість на сьогодні для початкової школи вкрай мало ППЗ, які б відповідали висунутим вимогам.

На нашу думку, Kahoot як сервіс для створення ігрових онлайн вікторин, тестів і опитувань може ефективно використовуватися в дидактичних цілях. Створені вчителем ігрові завдання отримують учні з планшетів, ноутбуків, смартфонів, тобто з будь-якого пристрою, що має доступ до Інтернету. Поступово в межах опанування способу роботи з запропонованими завданнями учитель може ввести бали за відповіді на поставлені питання: за правильні відповіді і за швидкість. Табло відображається на моніторі вчительського комп'ютера.

Kahoot можна застосовувати як на етапі закріплення знань, так і на етапі контролю. У кінці вивчення теми доцільно провести Kahoot з ігровими завданнями більш високої складності.

Досвід засвідчує, що самооцінку необхідно ставити у пряму залежність від вікових змін учнів. Так, молодші школярі частіше оцінюють не стільки результати своєї діяльності, скільки інші свої заслуги, переваги (зовнішній вигляд, ставлення вчителя до себе, акуратність, старанність тощо). Із віком вони з більшою розбірливістю розглядають свої справжні успіхи і ті, яких могли б досягнути.

Основна перевага в тому, що Kahoot сприяє розвитку адекватної самооцінки молодшого школяра, дає можливість швидко зручно з'ясувати рівень засвоєння знань.

Отже, використання ІКТ у процесі формування самооцінки учня піддається впливу і змінам, вона може формуватися ззовні за певних умов, а саме:

- убачати в кожному учневі неповторну індивідуальність і, спираючись на емоційну сферу дитини, створювати такі ігрові онлайн вікторини, тести й опитування, за яких кожен вихованець поважає особисту гідність;
- акцентувати увагу учня не на результаті, а на самому процесі здобуття знань, сприяти усвідомленню власної самоцінності;
- надавати можливість пережити радість творчості і творення, щастя долати труднощі, відчути свою соціальну цінність, важливість результатів праці;
- доцільно застосовувати ППЗ, які мають спонукальні до дій моральні оцінки: «Молодець!», «Дуже добре!», «Старайся!», «Спробуй ще раз!», «Можеш краще!» та ін.;
- порівнювати результати діяльності школяра не з успіхами інших учнів класу, а, що надзвичайно важливо, із показниками діяльності самої дитини, досягнутими нею раніше.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведений аналіз не вичерпує всіх аспектів проблеми з'ясування ролі самооцінки у формуванні особистості молодшого школяра як суб'єкта навчальної діяльності в умовах інформатизації освіти.

Перспектива подальшої роботи полягатиме у вивченні та доборі ІКТ як засобів активізації соціально значущої діяльності учнів початкової ланки освіти, спрямованої на розвиток адекватної самооцінки молодшого школяра.

Література:

1. Амонашвили Ш. А. Воспитательная и образовательная функции оценки учения школьников: [эксперимент.-пед. исслед.] / Ш. А. Амонашвили. – М.: Педагогика, 1984. – 296 с.
2. Березняк Є. С. Керівництво роботою школи / Є. С. Березняк, М. В. Черпінський. – К.: Рад.шк., 1970. – 261 с.
3. Лобжанидзе В. А. Сущность оценки и отметки / В. А. Лобжанидзе, О. В. Непша // Завуч нач. шк. – 2002. – № 4. – С. 66 – 71.
4. Максименко В. П. Вплив перевірки та оцінювання знань на формування особистості учня / В. П. Максименко // Почат. шк. – 1982. – №3. – С. 7 – 11.

УДК 373.3.016:004

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Бондаренко Т., доцент кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Бондаренко А., учитель початкових класів
ЗОШ І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток початкової школи в умовах інформатизації освіти спричинив необхідність привести процес формування особистості молодшого школяра у відповідність до змін, що відбулися в початковій школі та вимог інформаційного суспільства.

Освітні інформаційно комунікаційні технології (ІКТ) суттєво впливають на зміст, форми і методи навчання, потребують готовності вчителів до ефективного використання сучасних засобів у забезпеченні особистісного розвитку учнів в навчальному процесі, зокрема використання ігрових комп'ютерних технологій на уроках інформатики в початковій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія і досвід розробки педагогічних програмних засобів та використання їх у навчальному процесі, принципи та методи навчання з використанням комп'ютера висвітлені в роботах Л. Білоусової, В. Бикова, А. Гуржія, Ю. Дорошенка, М. Жалдака, Ю. Жука, Н. Листопад, О. Співаковського та інших.

Використання ІКТ у процесі навчання розглядається науковцями в двох напрямках: упровадження в дидактику інформаційних технологій і педагогічних методів їх застосування (В. Заболотний, О. Кореганова, О. Коршунова, О. Піщенко, Т. Проценко та ін.), забезпечення всебічного розвитку дітей у комп'ютерно орієнтованому ігровому середовищі (Н. Белікова, Г. Лаврентьєва, А. Пасічник та ін.).

У межах першого напрямку значна увага приділяється розробці структури занять, рекомендацій щодо санітарно-гігієнічних вимог, проблемі безпеки в процесі організації комп'ютерно-ігрового комплексу в навчальних закладах.

Другий напрям передбачає створення комп'ютерно орієнтованого ігрового середовища, яке сприяє формуванню в дитини здатності вирішувати завдання

конструктивної діяльності, сприяти формуванню просторових уявлень, розвитку логіко-математичних умінь, творчої активності інтелектуальному, естетичному розвитку дитини.

В умовах сьогодення в навчальному процесі, з одного боку, здійснюється перехід до застосування сучасних освітніх моделей і технологій, а з іншого – зберігається консервативний підхід до використання ігрових комп'ютерних технологій у процесі навчання. Такий стан спричиняє необхідність аналізу досвіду використання ігрових комп'ютерних технологій, зокрема на уроках інформатики в початковій школі.

Однією із беззаперечних переваг використання ігрових комп'ютерних технологій на уроках інформатики в початковій школі є можливість розроблення ігор для контролю та самоконтролю. Їх використання є доцільним на будь-якому етапі вивчення теми та на різних етапах уроку: актуалізації, закріпленні та перевірці засвоєння знань.

Мета статті – розглянути особливості використання ігрових комп'ютерних технологій на уроках інформатики в початковій школі як засобу забезпечення якісного оволодіння знаннями та здатності молодших школярів до контролю та самоконтролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упровадження та використання ігрових комп'ютерних технологій дозволяє осучаснити організацію навчально-пізнавального процесу, підвищити рівень інформаційної культури молодших школярів.

Створення комп'ютерно орієнтованого ігрового середовища потребує забезпечення комп'ютерними іграми як особливий засобом, що стимулює творчу активність дітей [2].

Комп'ютерні ігри природно вписуються в життя школи, є одним із найпоширеніших та ефективних мультимедійних засобів навчання, за допомогою якого можна значно візноманітнити освітній процес. Великого значення набуває використання комп'ютерних ігор у навчанні молодших школярів [1].

У межах вивчення пропедевтичного курсу «Інформатика» кожний урок проводиться з використанням комп'ютерів. Згідно з санітарно-гігієнічними нормами час роботи учнів за комп'ютером на уроці не повинен перевищувати 15 хвилин. Для організації ефективної роботи молодших школярів за комп'ютером потрібні не тільки навчальні, а й ігрові програми, бо саме вони відповідають віковим особливостям учнів початкових класів.

До того ж комп'ютерні ігри виконують ряд навчально-виховних функцій, основні серед яких – мотиваційна, розвивальна та дидактична.

Ігрові навчальні програми сприяють формуванню мотивації навчання, стимулюють ініціативу й творче мислення, розвивають уміння спільно діяти, задовольняти свої інтереси. Комп'ютерна гра дозволяє вийти за межі певного навчального предмета, спонукаючи учнів до здобування знань у суміжних областях і практичній діяльності.

У педагогічному процесі вибір ігрових комп'ютерних програм напряму залежить від дидактичного завдання. Необхідно дотримуватись основних вимог, якими треба керуватися під час аналізу та застосування ігрових комп'ютерних програм:

- психологічні – як вплине це застосування на мотивацію навчання, на ставлення до предмета, підвищить чи понизить інтерес до нього, чи не виникне в учнів зневір'я у власні сили через важкі, незрозуміло сформульовані або нетрадиційні вимоги, запропоновані умовами гри;

- педагогічні – наскільки ігрова програма відповідає загальній спрямованості шкільного курсу й сприяє виробленню правильних уявлень про навколишній світ;

- методичні – чи сприяє застосування ігрової програми кращому засвоєнню матеріалу, чи виправданий вибір пропонованих учневі ігрових завдань, чи правильно методично подається матеріал тощо;

- організаційні – чи раціонально сплановані уроки з їх застосуванням.

Найціннішими в навчальному процесі виявляються ігрові програми без однозначної логіки дій, твердих приписань, що надають учневі волю вибору того чи іншого способу вивчення матеріалу, раціонального рівня складності, самостійного визначення форми допомоги при виникненні труднощів.

На думку С. Семчук [4], поняття навчальної комп'ютерної гри можна визначити як такий програмний засіб, що надає можливість спрямувати діяльність дитини на досягнення певної дидактичної мети у ігровій формі. Особливістю комп'ютерних ігор є те, що в якості одного із гравців виступає комп'ютерна програма. Мета навчальної гри має подвійний зміст: ігровий – одержання дитиною винагороди; навчальний – придбання знань, умінь і навичок за допомогою діяльності за заданими правилами.

Правила комп'ютерних ігор схожі за правилами до традиційних ігор, проте мають принципові відмінності. З одного боку, є комп'ютерні ігри, які будуються за принципом поступового ускладнення ігрових та дидактичних завдань. Вони дають можливість дитині вибирати рівень складності в залежності від запиту, досвіду інтелектуальної діяльності.

З іншого боку, є комп'ютерні ігри, у програмі яких закладена «етапність», яка часто не дозволяє перейти на наступний рівень без виконання завдань попереднього рівня. В одних комп'ютерних іграх можна за допомогою «меню» довільно дозувати рівень складності завдання, в інших «адаптивних» іграх програма сама підлаштовується під дитину й пропонує їй нові завдання з врахуванням її попередніх відповідей: складніші, якщо завдання виконується успішно, чи простіші – коли навпаки. Деяким комп'ютерним іграм притаманний елемент випадковості, новизна, раптовість, несподіваність. Можуть раптово виникати нові персонажі, нові ситуації, явища і взаємозв'язки. Дитина входить у сюжет ігор, засвоює правила, відповідно діє і прагне досягнення результатів. Крім того, практично у всіх іграх є свої герої, яким потрібно допомогти виконати завдання. Отже, комп'ютер допомагає розвивати не тільки інтелектуальні здібності дитини, але й виховувати вольові якості, такі як самостійність, зібраність, зосередженість, посидючість, спонукає дитину до співпереживання, допомоги героям ігор тощо, збагачуючи тим самим його ставлення до довкілля [4].

Використання комп'ютерних ігор з наявного програмного забезпечення Gcompris, програмного забезпечення курсу «Інформатика» (автори М. Корнієнко, С. Крамаровська, І. Зарецька), «Інформатика. 1-й рік навчання» (автор О. Коршунова) у процесі викладання предмета «Інформатика» розширює умови для прояву творчих здібностей для всіх учасників навчального процесу.

Досвід використання ігрових комп'ютерних технологій засвідчує, що в одній ігровій програмі з'єднуються кілька режимів (навчання, тренування, контролю). Отже, ігрові програми у навчальному процесі можуть виконувати кілька функцій: служити засобом спілкування, створення проблемних ситуацій, партнером, інструментом, джерелом інформації, контролювати дії учня й надавати йому нові пізнавальні можливості.

Кожне заняття з використанням комп'ютерних ігор викликає в дітей емоційний підйом, навіть слабовстигаючі учні охоче працюють із навчальним матеріалом. З іншого боку, застосування комп'ютерних ігор у процесі навчання дуже приваблює вчителів: допомагає краще оцінити знання дитини, зрозуміти її, спонукає створювати авторські комп'ютерні ігри.

Графіка, анімація, фото, відео, звук, текст в інтерактивному режимі роботи створюють інтегроване ігрове інформаційне середовище, у якому дитина знаходить якісно нові можливості поєднання гри та навчання.

У процесі формування у молодших школярів здатності до контролю та самоконтролю можна використовувати різні навчальні платформи. Найбільш поширеними є Blackboard, Moodle.

У методичних рекомендаціях щодо оновленої програми з інформатики Н. Сражинська зазначає, що дитина має вміти виконувати дії на стаціонарному, портативному та будь-якому мобільному пристрої, незалежно від завантажених операційних систем. Крім того, дитина має виконувати необхідні завдання не лише за допомогою інсталюваних на комп'ютер програм, а й користуючись інтернет-ресурсами [5]. Kahoot – це порівняно новий сервіс для створення ігрових онлайн вікторин, тестів і опитувань. Ця програма може ефективно використовуватися в дидактичних цілях.

Учні можуть відповідати на створені вчителем ігрові завдання з планшетів, ноутбуків, смартфонів, тобто з будь-якого пристрою, що має доступ до Інтернету. Створені в Kahoot ігрові завдання дозволяють включити в них фотографії й навіть фільми. Темп виконання регулюється шляхом введення тимчасового обмеження для кожного питання.

При бажанні вчитель може ввести бали за відповіді на поставлені питання: за правильні відповіді і за швидкість. Табло відображається на моніторі вчительського комп'ютера.

Для участі у виконанні завдання учні просто повинні відкрити сервіс і ввести PIN-код, який представляє вчитель зі свого комп'ютера.

Учневі зручно на своєму пристрої вибирати правильну відповідь. Варіанти представлені геометричними фігурами.

Однією з особливостей Kahoot є можливість дублювати й редагувати завдання, що дозволяє вчителю заощадити багато часу. Навчитися користуватися сервісом досить легко, бо є і навчальні ролики [3].

Kahoot можна застосовувати у реалізації завдань змістової лінії «Комп'ютер та його складові» як на етапі закріплення знань, так і на етапі контролю.

У другому класі в процесі початкового ознайомлення учнів із складовими частинами комп'ютера, їхнім призначенням, а також застосуванням комп'ютерів у різних сферах сучасного інформаційного суспільства вчитель зосереджує увагу на обговоренні оповідання «Із чого складається комп'ютер». Окрім демонстрації пристроїв та повідомлення їх назв,

учитель використовує презентацію та короткі пояснення про їх призначення. Ці пояснення мають бути образними, зрозумілими й доступними для дітей. Спочатку пропонується продемонструвати учням основні складові комп'ютера, такі як системний блок, клавіатура і миша, монітор і принтер, повідомити про їх призначення, виробити навички використання миші і клавіатури за допомогою програм-тренажерів та розвивальних програм.

Kahoot «Комп'ютер та його складові», який учитель проводить на етапі підсумку уроку, дає можливість швидко з'ясувати, як всі учні запам'ятали назви складових частин комп'ютера, та врахувати отримані результати під час підготовки до наступного уроку. На подальших уроках під час актуалізації опорних знань можна запропонувати ігрові завдання з малюнками, щоб з'ясувати, як учні засвоюють назви складових частин комп'ютера.

У кінці вивчення теми доцільно провести Kahoot з ігровими завданнями більш високої складності. Основна перевага в тому, що вчитель в ігровій формі швидко зручно з'ясовує рівень засвоєння знань, а учні отримують задоволення.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Переваги використання ігрових комп'ютерних технологій на уроках інформатики в початковій школі дають можливість адаптувати процес навчання та оцінювання відповідно до індивідуальних особливостей кожного учня. Натомість зазначений процес вимагає відповідного організаційно-методичного супроводу.

Література:

1. Гладун М. Комп'ютерна гра для дітей молодшого шкільного віку / М. Гладун // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2013. – № 1. – С. 19 – 25.
2. Новик І.М. Проектування навчальних комп'ютерних ігор в освітньому процесі дошкільного навчального закладу [Електронний ресурс] / І. М. Новик. – Режим доступу: <http://www.psych.kiev.ua>
3. Kahoot гра і оцінка! [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ourmath.ru/articles/kahoot-i-igra-i-otsenka.html>
4. Семчук С. І. Комп'ютерні ігри та їх використання в педагогічному процесі ДНЗ [Електронний ресурс] / С. І. Семчук / Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/4098/1/Семчук>
5. Сражинська Н. Методичні рекомендації до оновленої програми з інформатики [Електронний ресурс] / Н. Сражинська / Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2016/10/31/219616/>

УДК 373.3.016:004

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Войткова К., студентка 5 курсу
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Провідними напрямами поступу розвитку початкової освіти є гуманізація й гуманітаризація, перехід

до інноваційного навчання й забезпечення принципу наступності. Зазначені орієнтири освітньої політики спричинили комплекс вимог до організації навчання молодших школярів та обумовили необхідність переорієнтації освітнього процесу початкової ланки на використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Особливої актуальності сьогодні набуває питання формування навчальної діяльності молодших школярів в умовах інформатизації початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні набуто певний практичний досвід використання комп'ютерних технологій у початковій ланці навчання (В. Андрієвська, О. Бубела, Ю. Горвиц, Д. Зарецький, З. Зарецька, О. Кивлюк, С. Кузнецов, Г. Некрасова, Ю. Первін, Ф. Ривкінд, Т. Спориніна, М. Цветкова та ін.), який свідчить про невпинний інтерес педагогів-практиків до пошуку шляхів ефективного використання ІКТ.

Проблемі використання ІКТ у процесі розвитку навчальних умінь молодших школярів, здатності орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно конструювати свої знання значну увагу приділяли І. Павлова, І. Сичова, В. Трубінова, М. Цветкова та ін.

Особистісно орієнтоване навчання розглядається науковцями як органічна складова особистісно орієнтованої освіти та визначається як навчання, сутнісними ознаками якого є: спрямованість на розвиток і саморозвиток особистості учнів, опора на їхній суб'єктний досвід, створення умов для їхньої подальшої особистісної самореалізації, варіативність змісту освіти, індивідуалізація навчання, суб'єкт-суб'єктний характер взаємодії учасників навчально-виховного процесу (О. Пехота, С. Подмазін, В. Серіков, В. Шоган, І. Якиманська та ін.).

Результати аналізу низки наукових досліджень засвідчують, що існує реальна суперечність: є законодавча та наукова готовність інноваційно розв'язувати проблеми початкової освіти, але процес її реформування гальмується через недостатню розробленість методичного супроводу інноваційного навчання та визначення необхідних педагогічних умов.

Розв'язання цієї суперечності розглядається науковцями як передумова успішності розбудови сучасної системи початкової освіти в Україні на гуманістичних і демократичних засадах в умовах інформатизації початкової ланки навчання [1; 4].

Натомість, на сьогодні недостатньо уваги приділено питанням формування навчальної діяльності молодших школярів на засадах використання потужних дидактичних можливостей ІКТ, зокрема на уроках інформатики.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Використання потужних дидактичних можливостей ІКТ на уроках інформатики зумовлює необхідність забезпечення відповідних педагогічних умов формування навчальної діяльності молодших школярів.

Мета статті полягає в аналізі та висвітленні педагогічних умов формування навчальної діяльності молодших школярів на уроках інформатики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміна стратегічних напрямків освіти – орієнтація на діяльнісний підхід та формування в учнів важливих життєвих компетенцій – спричинили оновлення змісту вивчення предмету «Інформатика» у початковій ланці освіти.

Використання ІКТ у навчанні молодших школярів надає реальні

можливості для реалізації різноманітних форм особистісно-орієнтованого, гнучкого динамічного процесу. Розповсюдження нових цифрових медіа й навчальних середовищ обумовлюють зростаючу важливість ІКТ-компетенцій, які сьогодні визнаються одними з ключових в системі освіти.

Головна мета навчального предмету «Інформатики» у відповідності з вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти – ознайомлення учнів з ІКТ та формування у дітей ключових компетентностей для реалізації їхнього творчого потенціалу й соціалізації в інформаційному суспільстві.

У межах вивчення пропедевтичного курсу інформатики в початковій школі ІКТ-компетентність розглядається як здатність учня сприймати, обмінюватись та використовувати інформацію в конкретній життєвій або навчальній ситуації.

Предметна ІКТ-компетентність учнів виявляється у таких ознаках:

- в умінні усвідомлювати власні інформаційні потреби;
- виявляти джерела інформації та здійснювати результативний пошук;
- здійснювати аналіз й оцінку якості інформації;
- організовувати та структурувати інформацію;
- ефективно використовувати інформацію;
- створювати й обмінюватись новими знаннями [3].

Використання потужних дидактичних можливостей ІКТ у процесі формування навчальної діяльності молодших школярів на уроках інформатики зумовлює розв'язання складного завдання: синтезу знаннево-стандартизованого й особистісного компонентів змісту освіти.

Зміст навчального предмету «Інформатика» в початковій школі є узагальненим і скороченим викладом основ ІКТ, адаптованим до можливостей і особливостей дітей молодшого шкільного віку.

До основних компонентів навчального процесу на уроках інформатики належать: навчальна діяльність учителя, навчальна діяльність учнів, організація навчання.

У процесі взаємодії обидві сторони – і вчитель, і учень – беруть активну участь у цій діяльності, але кожен по-своєму: учитель створює умови для забезпечення й організації навчальної діяльності, спрямовуючи навчальні дії учнів: мотивує навчальну діяльність учнів, спонукає їх до навчання, організовує навчальні дії учнів так, щоб вони давали максимальний ефект, дає учням матеріал для засвоєння та орієнтири для їх навчальної діяльності, здійснює контроль за ефективністю засвоєння знань.

Спочатку в організації навчальної діяльності навчаючі дії вчителя превалюють. Натомість вони обов'язково спрямовані на формування в учнів різноманітних навчальних умінь – умінь самостійної пізнавальної діяльності. Поступово частка «участі» вчителя в спільній діяльності зменшується, а учнів – зростає. Зростає і якість навчальних дій – дії учнів стають більш активними, творчими й самостійними, а роль учителя зводиться до управління цією активною і самостійною діяльністю учнів.

Формування навчальної діяльності молодших школярів забезпечується у процесі набуття початкових навичок використання ІКТ, основних навичок роботи з різними пристроями для вивчення інших предметів, а також для розв'язування практичних соціальних, комунікативних завдань, поглиблення початкових уявлень про інформацію, її властивості, особливості опрацювання,

передавання та зберігання, початкових навичок використовувати інформацію з навчальною метою, алгоритмічного, логічного та критичного мислення та потребує створення низки умов.

Аналіз досвіду реалізації змісту навчального предмету «Інформатика» в початковій школі засвідчує, що зростанню ефективності зазначеного процесу сприяє практико-орієнтований підхід, в основі якого лежить попередній досвід.

Робота з програмним педагогічним забезпеченням (ППЗ) на засадах використання когнітивного досвіду особистості сприяє становленню учнів як суб'єктів навчальної діяльності, піднесенню їх до такого рівня розвитку, коли вони можуть самостійно ставити мету діяльності, відновлювати необхідні знання й способи діяльності для розв'язання завдань, планувати свої дії, корегувати їх здійснення, порівнювати отриманий результат із поставленою метою, тобто самостійно здійснювати навчальну діяльність.

І. Зайченко зазначає, що учень набуває знань тільки в процесі особистої самостійної навчальної діяльності [2].

Результати аналізу досвіду формування в молодших школярів навчальної діяльності дозволили виявити педагогічні умови, урахування яких на уроках інформатики відкриває додаткові можливості підвищення рівня розвитку індивідуальних здібностей кожного учня, максимального виявлення, ініціювання, використання, «окультурення» його суб'єктного досвіду, допомогу учневі в процесі самопізнання, самовизначення та самореалізації, сприяння формуванню культури життєдіяльності. До таких умов належать:

- організація роботи на персональному комп'ютері відповідно до вікових особливостей і можливостей дітей молодшого шкільного віку;
- здійснення управління процесом формування в молодших школярів структурних компонентів навчальної діяльності вчителем початкових класів, який має необхідну підготовку щодо використання ІКТ у своїй професійній діяльності, володіє певними знаннями, уміннями й навичками предметної галузі «Інформатика», знає особливості впровадження програмних засобів навчального призначення в молодших класах;
- використання інтегрованих завдань міжпредметного змісту;
- поєднання репродуктивної і продуктивної діяльності учнів із поступовим зростанням частки самостійної і творчої роботи;
- раціональне використання ІКТ та спеціальних програмних засобів у системі навчальних дисциплін початкової школи.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проблема організації навчальної діяльності посідає важливе місце в психолого-педагогічних дослідженнях. Дотримання в навчальному процесі початкової школи сукупності вказаних умов сприятиме більш ефективному формуванню в молодших школярів навчальної діяльності.

Використання ІКТ у школі, зокрема на уроках інформатики у початкових класах, розглядається як потужний дидактичний засіб, який залучає учнів до активної праці, підвищує їхній інтерес до навчання, сприяє кращому засвоєнню матеріалу й підвищує ефективність навчання.

Використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання на уроках мають такі позитивні аспекти: емоційний, виховний, психологічний, дидактичний, інформаційно-демонстративний та потребують відповідного науково-методичного супроводу.

Література:

1. Андрієвська В. М. Проектування дидактичних ситуацій у молодших школярів з використанням комп'ютера. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. [Електронний ресурс] / В. М. Андрієвська – Режим доступу: <http://kafinfo.org.ua/files/avtoreferaty/Andrievska.pdf>
2. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Іван Васильович Зайченко. – [2-ге вид.]. – К. : Освіта України, 2008. – 528 с.
3. Інформатика. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 2 – 4 класів (ОНОВЛЕНО). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>
4. Кивлюк О. П. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи / О. П. Кивлюк // Початкова школа. – 2006. – № 5. – С. 34 – 35.

УДК 373.3.091.3:004

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ПЕРШОКЛАСНИКАМИ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Ендеберя Н., учитель початкових класів
ЗОШ І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зростання інформаційних потоків, вільний доступ до будь-якої інформації у мережі Інтернет розширили можливості інформатизації освіти.

Інформатизація освіти як процес зміни організації, змісту, методів навчання, підготовки дитини до життя в інформаційному суспільстві, як можливість навчатися з використанням відеокурсів, відеоуроків спричинили перезавантаження системи освіти, зокрема початкової.

Оновлення початкової освіти в умовах інформатизації освіти актуалізувало проблему забезпечення принципу наступності в розвитку дитини на етапі переходу від дошкілля до школи першого ступеня, добору сучасних технологій для організації навчання першокласників в умовах перезавантаження початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. У системі безперервної освіти, дошкілля та початкова школа набувають високого соціального значення, є вихідними ланками становлення й розвитку особистості повноправного громадянина держави (Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Глухова, А. Гончаренко, Л. Долинська, О. Кононко, К. Крутій, С. Кулачківська, С. Ладивір, М. Машовець, З. Плохій, Т. Поніманська, О. Савченко та ін.).

На сучасному етапі розвитку освітньої сфери існують різні теоретичні позиції і різні практичні підходи до забезпечення наступності в освіті між дошкільною і початковою ланками. Положення психолого-педагогічних досліджень (Л. Божович, Л. Венгер, О. Дусавицький, В. Котирло, С. Максименко, О. Проскура, Г. Петроченко) сприяють вирішенню важливих

питань забезпечення наступності в освіті дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Результати аналізу останніх досліджень і публікацій засвідчують, що деякі аспекти проблеми нашого дослідження знайшли відображення у працях науковців, які розглядали наступність, як:

- принцип освіти, який передбачає зв'язок та узгодження мети, змісту, організаційно-методичного забезпечення етапів освіти, які межують один із одним (О. Савченко);
- процес послідовної зміни педагогічних явищ у динаміці навчання й виховання; розвиток нової педагогічної системи враховує особливості попередньої, акумулює в собі її прогресивні елементи, знімає консерватизм минулого в нових умовах і тим самим конструктивно заперечує його (Л. Домаш);
- органічний перехід від минулого через сучасне до майбутнього і в процесі цього переходу виконує дві взаємопов'язані функції: забезпечує зв'язок між цими трьома етапами навчання і одночасно готує здійснення майбутніх (А. Кухта).

Одним із шляхів забезпечення принципу наступності в розвитку дітей в умовах інформатизації освіти на етапі переходу від дошкілля до школи першого ступеня оновлення та ефективного їхнього навчання на засадах використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), узгодження їх з актуальним і перспективним розвитком початкової освіти, на нашу думку, є використання змішаного навчання («Blended Learning»).

Мета статті полягає у висвітленні організаційно-методичного аспекту забезпечення наступності у розвитку першокласників на засадах використання інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Змішане навчання науковці трактують як дидактично доцільне поєднання традиційних очних та нових форм електронного навчання (Р. Краус-Хофман), орієнтоване на скорочення витрат (часу та коштів) оптимальну комбінацію та виважене пропорційне співвідношення традиційного, електронного навчання та самостійної роботи (Б. Люкінг, Д. Кранц та ін.).

Учені зазначають, що змішане навчання не просто використання сучасних інформаційних технологій на додаток до традиційних, а якісно новий підхід до навчання, що трансформує, а іноді і «перевертає» клас (flipped classroom).

Об'єднує різні погляди щодо реалізації змішаного навчання думка про те, що використання он-лайн технологій покликане якісно змінити та покращити навчальний процес. Процес опанування навчальним матеріалом на засадах використання змішаного навчання стає динамічним, зрозумілим для учнів, відповідає індивідуальним потребам та можливостям школярів.

В умовах інформатизації освіти та перезавантаження початкової школи оновлення навчально-виховного процесу першокласників із залученням інноваційних технологій, які можна трактувати як засоби, що сприяють модернізації змісту початкової освіти, методисти передбачають поєднання низки освітніх інновацій і класичних підходів, спрямованих на досягнення сучасних освітніх цілей навчання, зокрема формування ключових і предметних компетентностей учнів.

Змішане навчання, основною метою якого є використання змішаних технологій навчання, сприяє створенню умов для компетентнісного підходу до навчання. Використання змішаних технологій навчання є актуальним у сучасному українському освітньому просторі та ґрунтуються на співвідношенні виду навчальної діяльності та ступеня індивідуалізації навчання.

В Україні вже багато вчителів, які вводять у початкових класах змішану систему навчання та отримують позитивні результати.

Використання технології змішаного навчання («Blended Learning») дає можливість створити умови для співробітництва, поступового перетворення учнів на співтворців педагогічного процесу. Специфіка використання зазначеної технології вивільняє час на уроці. У вчителя з'являється можливість для того, щоб вислухати дитину, поцікавитися її думкою, розвивати міжособистісний діалог на основі рівності, взаємного розуміння й співтворчості.

«Blended Learning» надає можливість учителю виявити особистісну позицію, створює умови для творчого самовираження педагога, прояву своїх почуттів, емоцій.

Досвід нашої роботи засвідчує, що доцільно починати впровадження технології змішаного навчання з першого класу.

Спочатку за допомогою старших учнів початкової школи у форматі «діти – дітям» ми опанували модель «Ротація за станціями».

Ротація за станціями – це модель організації навчання в класі, коли учні «подорожують» між різними «станціями» (робота в групах) у межах одного чи декількох кабінетів із використанням ІКТ.

На першому етапі ми використовували технологію змішаного навчання на уроках трудового навчання та образотворчого мистецтва. Учні поступово оволоділи способами роботи з відеоматеріалами, умінням працювати в ході відеоуроків, правилами пересування від однієї станції до іншої, умінням працювати з інструкцією. Спочатку інструкція мала вигляд серії малюнків, які вказували на порядок виконання завдання на станції. Поступово інструкція прийняла вигляд чіткого алгоритму діяльності групи та спричинила необхідність розподілу обов'язків між усіма учасниками.

У процесі опанування зазначеної моделі станції визначає сам учитель. Зазвичай це ключові етапи організації навчальної діяльності, у процесі яких учні отримують нові знання та способи їх застосування.

Зміна форми організації навчання першокласників приводить до зміни ролі вчителя. У процесі використання технології змішаного навчання вчитель спілкується, допомагає учням учитися, створює умови для розвитку кожної дитини як особистості, зацікавлює, підтримує під час пошуку знань. Разом з учнями вони є дослідниками, розробниками, авторами й виконавцями одночасно.

Отриманий досвід на уроках трудового навчання та образотворчого мистецтва вчитель переносить у формат інших предметів початкової школи.

Так, у ході підготовки до уроку природознавства за темою «Осінь в природі твого міста» вчитель разом із першокласниками, з'ясовуючи, як можна отримати інформацію, визначили три станції. Учні об'єдналися в три групи, відправились у подорож. Із новим матеріалом діти знайомились на станціях «Друг Компік», «Тварини й рослини», «Різнокольорова».

Допомагали першокласникам наставники-учні четвертого класу. Така взаємодія сприяла більш швидкому й якісному включенню першокласників у групову роботу. На кожній станції школярів чекали інструкції в малюнках із коротким підписом, які чітко описували алгоритм виконання завдання.

На першій станції Друг Компік запропонував дітям фрагменти мультфільмів про осінь. Відеоматеріал було підібрано так, щоб, спираючись на життєвий досвід, уточнити знання дітей про осінні явища, уявлення про приналежність рослин і тварин до живої природи.

На станції «Тварини й рослини восени» діти знаходили малюнки, які свідчили про зміни в житті тварин і рослин восени, наводили приклади використання дикорослих та культурних рослин, розповідали про життя диких та свійських тварин.

На третій станції «Різнокольорова» учні переглядали презентацію «Куточки рідного міста», грали в гру «Знайди помилку», працювали з розмальовками. Серія розмальовок являла собою тестову роботу. Правильно розфарбовані малюнки засвідчили про здатність застосувати здобуті знання.

Проведення уроків на засадах використання змішаного навчання допомагає урізноманітнити подачу навчального матеріалу, забезпечує його зручне сприйняття й запам'ятовування, позитивно впливає на емоційну сферу дитини, сприяє розвитку її уяви, фантазії, мислення, концентрує увагу, підвищує мотивацію до навчальної діяльності.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Можливість поєднання ІКТ із традиційною технологією й формування нового підходу з урахуванням можливостей традиційної системи навчання має низку переваг, а саме: спрямування взаємодії всіх учасників навчального процесу на розвиток, суб'єкт – суб'єктну діяльність, на переведення її в якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, опанування та застосування нових засобів; особливий вид навчальної діяльності, що об'єднує різноманітні дії, спрямовані на одержання нових знань, способів взаємодії.

Усі ці вияви характеризують інноваційну діяльність у педагога. Натомість постійна взаємодія всіх учасників навчального процесу, яка створює умови для розвитку мотивації першокласників до навчання, закладає підґрунтя до формування відповідальності за результати навчання потребує відповідного навчально-методичного забезпечення.

Література:

1. Домаш Л. Реалізація принципів наступності й неперервності між дошкільною і початковою освітою / Л. Домаш // Сучасна школа України. – 2009. – Вересень (№ 9). – С. 40 – 45.
2. Кухаренко В. М. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук, Н. Ю. Олійник, Т. О. Олійник, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко, А. Л. Столяревська; за ред. В. М. Кухаренка – Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016.
3. Кухта А. М. Шляхи забезпечення наступності в організації навчальної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1969. – 28 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Королькова М., студентка 5 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із пріоритетних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки є інформатизація – упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що забезпечують підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання впродовж життя, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві [3].

Реалізація зазначених завдань спричинила необхідність залучити до організації навчально-виховного процесу в школі технології, які зможуть забезпечити оптимальне співвідношення традиційної освітньої системи з сучасними педагогічними інноваціями та засобами ІКТ. Провідне місце посідають інноваційні педагогічні технології електронного, дистанційного та мобільного навчання, зокрема «Blended Learning».

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив наявність декілька дефініцій поняття «Blended Learning». Дослідники розуміють зазначене поняття як: дидактично доцільне поєднання традиційних очних та нових форм електронного навчання (Р. Краус-Хофман); оптимальну комбінацію та виважене пропорційне співвідношення традиційного, електронного навчання та самостійної роботи (Д. Кранц, Б. Люкінг); змішування очного навчання і навчання за допомогою комп'ютера, об'єднання переваг традиційного та дистанційного навчання (К. Бугайчук, І. Габенко); процес навчання, за якого традиційні технології навчання поєднуються з інноваційними технологіями електронного, дистанційного та мобільного навчання з метою гармонійного поєднання теоретичної та практичної складових процесу навчання (Н. Рашевська); співвідношення очного та дистанційного навчання та виду навчальної діяльності, ступеня індивідуалізації навчання, охоплення контингенту учнів (Ю. Духнич).

Спираючись на аналіз наукових публікацій з досліджуваної проблематики, К. Бугайчук виділяє такі типові визначення зазначеної технології. Змішане навчання – це метод, який поєднує в собі традиційне навчання «обличчям до обличчя» і деякі елементи дистанційного навчання.

Це поєднання традиційних формальних засобів навчання – роботи в аудиторіях, вивчення теоретичного матеріалу – із неформальними, наприклад, з обговоренням за допомогою електронної пошти та Інтернет-конференцій.

Це цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної і позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів

освітнього процесу на основі взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання.

Учений констатує, що закордонні фахівці трактують «Blended Learning», як поєднання технологій і традиційного навчання в класі на основі гнучкого підходу до навчання, який враховує переваги тренувальних і контролюючих завдань у мережі, але також використовує інші методи, які можуть поліпшити результати і заощадити витрати на навчання [1].

Результати аналізу низки досліджень (К. Бугайчук, І. Воротникової, Л. Данькевич, В. Кухаренка, Є. Пьяних, Н. Рашевської, В. Фандей, Т. Шроль та ін) дозволили виокремити такі ознаки змішаного навчання:

- змішане навчання відноситься до формального навчання в межах діяльності освітніх установ;
- це цілеспрямований процес здобуття знань, умінь та навичок у межах певних навчальних дисциплін, частина якого реалізується у віддаленому режимі;
- під час вивчення навчальної дисципліни використовуються ІКТ та ТЗО (ПК, мобільні телефони, планшети, проектори тощо);
- ІКТ використовуються не тільки для зберігання і доставки навчального матеріалу, але й для реалізації контрольних заходів, організації навчальної взаємодії (консультацій, обговорення);
- має місце самоконтроль учня (студента) за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. У процесі реформування системи освіти, у якій, з одного боку, здійснюється перехід до сучасних освітніх моделей і технологій, а з іншого – зберігається консервативний підхід до організаційно-методичного забезпечення інноваційних процесів, виникає необхідність аналізу існуючих моделей навчання, їх особливостей, а також пошуку найбільш доцільних для використання.

Змішане навчання розглядається або з позиції викладання певної навчальної дисципліни, здебільшого, «мовного» чи «інформаційного» спрямування, або мова йде про моделі «змішаного навчання» в контексті організації навчальної взаємодії під час аудиторної роботи у ВНЗ.

Натомість ми вважаємо, що такі підходи дещо звужують сферу застосування зазначеної технології та потребують змістовного аналізу й організаційно-методичного супроводу процесу її використання, зокрема в початковій школі.

Метою статті є аналіз моделі змішаного навчання «перевернутий клас» (Flipped Classroom) та висвітлення інноваційного підходу до її використання на уроках інформатики в початковій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Blended Learning» все частіше вживається для опису гібридної методики, коли відбувається поєднання он-лайн навчання, традиційного та самостійного навчання. Мається на увазі не просто використання сучасних інтерактивних технологій на додаток до традиційних, а якісно новий підхід до навчання, що трансформує, а іноді і «перевертає» клас (Flipped Classroom).

К. Бугайчук підкреслює, що у процесі змішування онлайн та очного навчання може застосовуватися модель «перевернутого класу». Навчальні

матеріали розміщуються у системах управління навчанням та інших платформах. Окрема увага приділяється доступу до онлайн матеріалів за допомогою різних пристроїв (ПК, ноутбук, планшет, смартфон). Широко застосовуються соціальні сервіси для створення навчального контенту в різних форматах (фото, відео, анімація)

У контексті організації ІКТ освіти в початковій школі змішане навчання будемо розуміти як цілеспрямований процес формування ключових компетентностей для реалізації їх творчого потенціалу й соціалізації в суспільстві в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі використання й взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного і мобільного навчання при наявності самоконтролю учнем часу, місця, маршруту і темпу.

Реалізується зазначена технологія через низку моделей, однак, організаційно-методичний супровід їх зорієнтовано на вищу школу [2; 4; 5]. Натомість на сьогодні вже існує програма «Про.Навички», у межах якої відбувається підготовка вчителів, трансформація технології змішаного навчання та практична апробація в умовах загальноосвітніх закладів, зокрема в початкових школах.

Розглянемо перші результати досвіду використання змішаного навчання «Blended Learning» (модель «перевернутий клас» (Flipped Classroom) в початковій ланці освіти.

Традиційно за моделлю «перевернутий клас» (Flipped Classroom) теоретична частина курсу засвоюється учнями самостійно онлайн. Потім на базі здобутих знань та освоєних правил і інструкцій вони працюють над проектами або отримують додаткову інформацію з курсу від учителя.

Зазначена модель дозволяє молодшим школярам засвоїти матеріал удома, урахувавши власний темп і складність теми, а в класі обговорити вивчене разом з однокласниками. Навчальні матеріали розміщуються на навчальних платформах. Особливу увагу необхідно приділити доступу до онлайн матеріалів за допомогою різних пристроїв (ПК, ноутбук, планшет, смартфон).

Більше того, якщо вчитель зміг доцільно використати ситуацію «новизни», підібрати навчальний контент з урахуванням можливостей кожного учня, показати переваги такого навчання, учні з достатнім рівнем мотивації залучаються до процесу самостійної роботи з використанням потужних можливостей ІКТ. Діти мають можливість неодноразово переглядати навчальний контент у різних форматах (фото, відео, анімація)

Такий підхід дозволяє створити умови для співробітництва, поступового перетворення учнів на співтворців педагогічного процесу.

Досвід використання «Blended Learning» у початковій школі засвідчує, що зазначена технологія дає можливість здивувати молодших школярів, створити сприятливі умови до розгортання навчальної діяльності дітей, а саме: залучити учнів ще до уроку в освітній простір, який виходить за межі класу та вмотивує їх до розв'язання проблем, що стають для них особистісно значущими; забезпечити на уроці суб'єкт-суб'єктні відносини, що створюють особливу атмосферу, яка сприяє виникненню бажання до співпраці, продуктивного навчання на позитивний результат з урахування потреб кожного учня (темп навчання, складність і обсяг матеріалів, формат взаємодії, тощо).

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, ефективність використання моделі перевернутий клас» (Flipped Classroom) залежить від того, наскільки вона відповідає педагогічній меті, віку того, хто навчається, його спроможності опрацювати матеріал на електронних носіях.

Подальшого вивчення потребують питання використання та адаптації до умов початкової школи низки моделей «Blended Learning» та відповідного організаційно-методичного забезпечення.

Література:

1. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів / К. Л. Бугайчук // [Інформаційні технології і засоби навчання](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_54_4_3). [Електронний ресурс] – 2016. – Т. 54. – Вип. 4. – С. 1 – 18. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_54_4_3
2. Змішане навчання як нова форма організації ІКТ-освіти / Т. С. Шроль // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. [Електронний ресурс] – 2016. – Вип. 13 (1). – С. 166 – 170. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2016_13%281%29_52
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
4. Сисоєва С. О. Професійна підготовка викладача-тьютора: теорія і методика: навч.-метод. Посібник / С. О. Сисоєва, В. В. Осадчий, К. П. Осадча // Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет імені Бориса Грінченка, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького. – К.; Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2011. – 280 с.
5. Рашевська Н. В. Мобільні інформаційно-комунікаційні технології навчання вищої математики студентів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.13.00.10 «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті» / Н. В. Рашевська. – К., 2011. – 21 с.

УДК 373.3/5.016:51

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ТА ОСНОВНОЇ ШКІЛ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
теорії та практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Кравченко О., заступник директора
ЗОШ І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах інформатизації та оновлення початкової ланки освіти актуалізується проблема посилення вимог до підвищення ефективності навчання та забезпечення наступності на всіх рівнях освіти.

Наступність є закономірною умовою цілісності та ефективності процесу математичної освіти, фактором, який визначає логіку та послідовність формування математичної компетентності учнів на всіх вікових етапах. Тому для підвищення ефективності зазначеного процесу необхідно забезпечити

організаційно-методичний супровід наступності у релізації змісту математичної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес формування математичної компетентності в основній школі логічно продовжує реалізацію завдань математичної освіти молодших школярів, розширюючи і доповнюючи їх відповідно до вікових і пізнавальних можливостей школярів [3; 4].

Результати аналізу смислового поля понять «ключова математична компетентність» (інтегративна здатність особистості, що поєднує в собі математичні знання, уміння, навички, досвід математичної діяльності, особистісні якості, які зумовлюють прагнення, готовність і здатність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях і потребують використання математичних методів розв'язання, усвідомлюючи при цьому значущість предмета і результату діяльності) [1] і «предметна математична компетентність» (особистісне утворення, що характеризує здатність учня (учениці) створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих завдань) [2], а також розкриття процесуальних особливостей їх формування та розвитку актуалізують питання забезпечення наступності (послідовність і системність, зв'язок і узгодженість у цілях, змісті, організаційно-методичному забезпеченні етапів освіти, які межують один з одним) через призму формування готовності учня застосовувати обчислювальні вміння та навички у практичних ситуаціях.

У змісті математичної освіти зазначена готовність реалізується через формування вміння порівнювати числа, виконувати арифметичні дії з ними, знаходити значення числових виразів, порівнювати значення однойменних величин і виконувати дії з ними.

У процесі формування обчислювальних навичок необхідним є заучування та запам'ятовування табличних випадків арифметичних дій. Питанню забезпечення необхідних умов зазначеного процесу присвячені дослідження В. Крутецького, А. Липкіної, А. Смирнова та ін. Учені переконливо обґрунтовують необхідність забезпечення ефективних умов заучування, ознайомлення з раціональними прийомами запам'ятовування.

Ми поділяємо думку про те, що наступність у розвитку предметної математичної компетентності включає в себе не тільки зміст навчального матеріалу, а й методику навчання. Ми погоджуємось із В. Загвязінським, І. Лернером, М. Махмутовою та ін., що наступність у методах навчання проявляється в раціональності відбору методів викладання і методів учіння, у виявленні в навчальному процесі більш ефективних дидактичних прийомів, які відповідають сучасним вимогам професійної дидактики, пізнавальним можливостям і психологічним особливостям учнів.

Різні аспекти методичних рекомендацій щодо формування обчислювальних навичок, у тому числі і з точки зору вибору найефективніших прийомів, представлені в працях А. Алексюк, І. Аргінської, М. Богдановича, Д. Гнеденко, Н. Істоміної, Л. Коваль, М. Козак, Н. Листопад, О. Савченко, С. Скворцової та ін.

Аналіз стану зазначеної проблеми показує, що частина учнів, які переходять у основну ланку школи, має низький рівень володіння

обчислювальним навичками. Як відомо, змістова наступність забезпечується створенням взаємозв'язаних навчальних планів і програм, їх узгодженням із іншими освітніми галузями з урахуванням провідної діяльності та розвитку предметної математичної та ключових компетентностей.

Причину порушення принципу наступності у навчанні математики, формуванні математичної компетентності учнів ми вбачаємо у недостатньому використанні потенційних та реальних можливостей педагогічної взаємодії та доцільного використання сучасних технологій, зокрема у формуванні обчислювальних навичок.

Сьогоднішня причина необхідності пошуку навчального та методичного забезпечення, самостійного розроблення дидактичних матеріалів, націлених на перспективу у формуванні обчислювальної компетентності учнів.

Результати аналізу дають можливість констатувати, що на сьогодні нагромаджено певний досвід забезпечення наступності в процесі формування математичної компетентності учнів початкової та основної шкіл. Натомість в умовах інформатизації системи освіти та перезавантаження початкової ланки проблема формування готовності учня застосовувати обчислювальні вміння та навички у практичних ситуаціях постає особливо гостро.

На сьогодні недостатньо рекомендацій щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), програмних педагогічних засобів (ППЗ) у організаційно-методичному супроводі забезпечення наступності в процесі формування математичної компетентності учнів початкової та основної шкіл, зокрема, формування готовності учня застосовувати обчислювальні вміння та навички у практичних ситуаціях.

Мета статті – розглянути шляхи вдосконалення реалізації принципу наступності у процесі формування математичної компетентності учнів початкової та основної шкіл на засадах використання ІКТ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із ефективних напрямів забезпечення наступності у процесі формування математичної компетентності учнів початкової та основної ланок загальної освіти вчені вважають використання ІКТ, зокрема, поєднання в діяльності учнів елементів гри і навчання.

У основі процесу формування математичної компетентності учнів, зокрема їхньої готовності застосовувати обчислювальні вміння та навички у практичних ситуаціях, перебувають знання про способи обчислення, обчислювальні вміння й навички. Про сформованість зазначеного складника математичної компетентності учнів початкової та основної ланок свідчить здатність учня у життєвих обставинах, які потребують обчислення, найшвидше одержати правильний результат шляхом оперування різними знаннями й застосування зручного для конкретної ситуації обчислювального прийому [5].

Специфіка організації навчальної діяльності учнів на уроках математики, як у початковій так і середній ланці освіти, полягає в тому, що при опрацюванні матеріалу будь-якої змістової лінії виконується велика кількість обчислень. Практика засвідчує, що формувати обчислювальний складник математичної компетентності доводиться здебільшого за допомогою контекстних (компетентнісно орієнтованих) завдань. Такі завдання на всіх рівнях навчання мають бути практично значущими для учнів, такими,

що демонструють міжпредметні зв'язки, є цікавими та мають практичне застосування у власному повсякденному житті учнів [6].

Аналіз досвіду формування обчислювальних навичок показав, що більшість учителів зазначений процес розглядають традиційно у межах урізноманітнення вправ на обчислення.

На сучасному етапі розвитку математичної освіти необхідно використовувати такі способи організації обчислювальної діяльності учнів, які сприятимуть як формуванню міцних усвідомлених обчислювальних умінь і навичок, так і всебічному розвитку особистості учнів.

На сьогодні ми вже маємо мультимедійне забезпечення, авторські презентації до уроків математики, математичні тренажери, ігри, у яких наочно, інтерактивно подаються способи додавання і віднімання чисел, зосереджується увага на обчислюваних прийомах. Натомість при доборі ППЗ пріоритетними повинні бути ті, які обіймають знання з домінуючою пізнавальною мотивацією, орієнтуються на розвивальний характер завдань, ураховують індивідуальні особливості дитини та її особистий життєвий досвід. Використовуючи математичні ігри, навчальні відеоматеріали, учителі прагнуть залучити учнів до самостійної математичної діяльності, вивести їх у «зону найближчого розвитку», де учні у процесі доцільно організованого супроводу зможуть досягти мети навчальної математичної діяльності.

Застосування ІКТ створює умови для формування в учнів сукупності «універсальних навчальних дій», що забезпечують компетенцію «уміння вчитися», а не тільки освоєння конкретних предметних знань і навичок у межах математики як окремої дисципліни. Інформаційна підтримка уроків математики дає можливість розв'язати низку проблем, із якими вчителі зустрічаються на уроках, це: організація самостійного навчання; диференціація й індивідуалізація навчання; розвиток інтелекту, самостійності; формування вмінь і навичок самоврядування; активізація пізнавальної діяльності учнів.

При використанні інформаційної технології суттєво міняється роль учителя, який: стає організатором відносин і взаємин у навчальному процесі; здійснює мотиваційне керування навчанням кожного учня; надає педагогічну допомогу й підтримку, створює ситуацію успіху; демонструє повну довіру учню, віру в його можливості.

Результати аналізу компетентнісного підходу у навчанні математики молодших школярів сприяли розгляду особливостей інформаційної підтримки реалізації принципу наступності у процесі формування готовності учня застосовувати обчислювальні вміння та навички у практичних ситуаціях.

Методика забезпечення інформаційної підтримки процесу формування обчислювальної математичної компетенції як складової математичної компетентності, яку ми використовуємо в нашій роботі, містить п'ять етапів: мотиваційний, відкриття математичних знань, формалізація знань, поглиблення та закріплення математичних знань, узагальнення й систематизація.

Перший етап – мотиваційний. Ефективними є ППЗ із завданнями, що емоційно вражають і сприяють залученню мимовільної уваги учнів, викликають відчуття в них позитивного емоційного відношення до досліджуваного матеріалу й внутрішньої потреби його пізнання. На цьому етапі використання ІКТ повинно допомогти учням усвідомити, чому й для чого

їм потрібно вивчати дану тему, визначитися, яке основне навчальне завдання майбутньої роботи.

Другий етап – відкриття математичних знань. На даному етапі вирішальне значення мають ППЗ, відеоматеріали із завданнями, що вимагають концентрації уваги, проведення, самостійних досліджень, стимулюють зростання пізнавальної активності.

Третій етап – формалізація знань. На цьому етапі доцільно залучати технології змішаного навчання, математичні веб-квести. Основне призначення завдань на цьому етапі – організація дослідницької діяльності учнів (у групах, парах), спрямованої на всебічне вивчення встановленого математичного факту, на застосування аналітико-систематичного методу пошуку.

Четвертий етап – поглиблення та закріплення математичних знань. Доцільно застосовувати відеоматеріали з проблемними завданнями, математичні тренажери, ігри. Завдання на створення проблемних ситуацій на даному етапі повинні активізувати дослідницьку діяльність учнів і сприяти глибокому засвоєнню навчального матеріалу.

П'ятий етап – узагальнення й систематизація. Доцільне використання ігрових комп'ютерних технологій, зокрема створення ігрових он-лайн вікторин у програмі Kahoot, надає можливість розроблення ігор для контролю та самоконтролю. Зворотний зв'язок відбувається з планшетів, ноутбуків, смартфонів, тобто з будь-якого пристрою, що має доступ до Інтернету. Створені в Kahoot ігрові завдання дозволяють включити в них фотографії й навіть фільми, регулювати темп виконання. Натомість треба пам'ятати, що завдання повинні встановити зв'язок між вивченими математичними фактами, привести знання в систему, здійснювати керування самоосвітою учнів.

Формування обчислювальної математичної компетенції викликає певні труднощі, тому що наявність індивідуальних допоміжних приладів не викликає внутрішньої потреби та знижує рівень мотивації молодших школярів до вдосконалення обчислювальної діяльності.

Систематичне доцільне використання ІКТ сприяє засвоєнню основ математики, збагачує учнів знаннями, значно мотивує їх на розширення власного кругозору, якісно змінює загальну спрямованість і риси особистості в процесі їхньої навчальної діяльності, зокрема у процесі формування готовності учня застосовувати обчислювальні вміння та навички у практичних ситуаціях.

Саме такий підхід створює умови для ефективного засвоєння дитиною обчислювальних умінь і навичок, сприяє всебічному розвитку особистості учнів. Самостійно розроблені дидактичні матеріали, математичні веб-квести спрямовують освітній процес не лише на формування в учнів знань, умінь та навичок, а й досвіду математичної діяльності, що можливе за умов зміщення акцентів на уроці від безпосереднього відтворення знань у бік формування навчальної математичної діяльності.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Ми вважаємо, що систематичне доцільне використання ІКТ сприяє реалізації принципу наступності у процесі формування математичної компетентності, зокрема у забезпеченні готовності учня застосовувати обчислювальні вміння та навички, бо розвиває здатність залучати найбільш

зручні для нього способи математичної діяльності у конкретній ситуації, за допомогою яких одержується результат.

Література:

1. Головань М. С. Математичні компетентності чи математична компетентність? / М. С. Головань // Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ*плюс-2012»: матеріали міжнародної науково-методичної конференції (6-7 грудня 2012 р., м. Суми): У 3-х частинах. Частина 1 / упор. Чашечникова О. С. : Виробничо-видавниче підприємство «Мрія», 2012. – С. 36 – 38.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/state_standards/.
3. Математика. Навчальна програма для учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869088/
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.
5. Онопрієнко О. В. Предметна математична компетентність / О. В. Онопрієнко // Початкова школа. – 2010. – №11. – С. 46 – 50.
6. Скворцова С. О. Урок математики у початковій школі: мета, завдання, структура / С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко // Початкова школа. – 2015. – № 1. – С. 4 – 8.

УДК 373.3.091.31:82

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
теорії та практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Краснопєва О., директор
ЗОШ І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Реалізація компетентнісного підходу до навчання школярів спрямована на розумовий розвиток учнів, формування вмінь, застосовувати набуті знання у повсякденному житті. У Державному стандарті загальної середньої освіти реалізовано компетентнісний підхід у визначенні навчальних досягнень учнів, який є концептуальним орієнтиром для розвитку сучасної освіти.

В умовах реалізації компетентнісного підходу процес формування читацьких інтересів і потреб як засобів пізнання світу та самопізнання особистості залишається в центрі уваги методичної науки й практики.

Мета шкільної літературної освіти – навчити читанню так, щоб воно розвивало мислення й збагачувало почуття, пробуджувало активне ставлення до навколишнього світу.

Процес реалізації основних завдань сучасної літературної освіти актуалізував проблему формування літературної компетентності учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження науковців, педагогів і методистів свідчать, що компетентнісний підхід до навчання є більш результативним, ніж знаннєвий тому, що відбувається зв'язок теорії з життям, учням прищеплюються вміння жити, користуватися своїми знаннями в побуті й подальшому навчанні.

Ідея компетентнісного підходу – одна з відповідей на запитання, який результат освіти необхідний особистості й затребуваний сучасним суспільством. Формування компетентності учня на сьогоднішній день є однією з актуальних проблем освіти й може розглядатися як вихід із проблемної ситуації, що виникла через протиріччя між необхідністю забезпечити якість освіти та неможливістю вирішити цю проблему традиційним шляхом.

Теорію освітніх компетентностей і компетенцій обґрунтовано в роботах учених Н. Бібік, С. Бондар, О. Савченко, Л. Фурсової та ін. Науковці наголошують, що розмежування понять «компетенція» – «компетентність» є не тільки правомірним і доцільним, але й перспективним, оскільки надає можливість сформулювати загальну модель випускника початкової та середньої школи, в основі якої лежатиме не система знань, умінь, навичок і способів діяльності, тобто компетенція, а компетентність як результат пізнавальної навчальної діяльності учнів на виході з початкової та загальноосвітньої школи [2; 3; 6].

Н. Бібік трактує компетенцію як соціально закріплений освітній результат. Тобто компетенції можуть бути виведені як реальні вимоги до засвоєння учнями сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлень із певної галузі знань, якостей особистості, яка діє в соціумі. Дослідниця передає поняття «компетенції» через усталені поняття: «готовність до...», «здатність до...» [2, с. 49].

Методичні аспекти проблеми розкриваються у публікаціях науковців Т. Байбари, М. Вашуленка, І. Гудзик, К. Пономарьової. Загальний аналіз сутності поняття «компетентність», порівняльну характеристику ключових компетентностей в європейських освітніх системах здійснили О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшина [3; 4].

Зокрема Л. Фурсова вважає, що основна різниця між поняттями «компетенція» і «компетентність» полягає в тому, що перше визначається державою, певними установами або окремими особами, які організують той чи інший вид діяльності, а друге набувається у процесі оволодіння знаннями, вміннями, навичками (компетенціями) і вказує на здатність і нахил індивіда до виконання певного виду діяльності [6, с. 13].

Результати аналізу поняття «компетентнісний підхід» засвідчують, що дослідники трактують його з різних позицій.

О. Пометун констатує: «Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності і поведінкові моделі особистості» [4, с. 66].

Організація шкільної літературної освіти школярів на засадах компетентнісного підходу є специфічною формою забезпечення комунікативно-пізнавальної діяльності особистості, що сприяє не лише ефективному засвоєнню інформації з тексту, збагаченню знань учня-читача, а також є одним із провідних чинників його самоосвіти та саморозвитку. Одним із головних завдань

шкільного курсу літератури ми вважаємо формування літературної компетентності учнів.

Літературна компетентність школяра – це комплексна характеристика особистості, яка володіє достатньо високою технікою читання, літературними та бібліотечно-бібліографічними знаннями, здатна до власної літературно-творчої діяльності.

Поняття літературна компетентність охоплює систему зазначених умінь, які є змістом читацької, літературознавчої, бібліотечно-бібліографічної та особистісно-діяльнісної компетенцій.

Літературну компетенцію учнів визначають як здатність до мобілізації та застосування комплексу специфічних особистісних, когнітивних та естетико-комунікативних механізмів із метою організації та реалізації ефективної естетичної взаємодії з художнім твором [5].

Досвід організації літературної освіти школярів на засадах компетентнісного підходу засвідчує, що педагоги-практики використовують сучасні педагогічні інновації: інтерактивне навчання, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), технології розвитку критичного мислення та ін.

Соціально-практична значущість компетентнісного підходу щодо формування літературної компетентності учнів, яка набуває актуальності в сучасній шкільній літературній освіті та недостатнє організаційно-методичне забезпечення зазначеного процесу спричиняє необхідність аналізу досвіду використання ІКТ, зокрема існуючих моделей реалізації змішаного навчання, доцільного їх використання.

Традиційно в зарубіжній практиці виділяють шість моделей змішаного навчання: «Face-to-Face Driver», «Rotation», «Flex», «Online Lab», «Self-blend», «Online Driver» [1].

Змішане навчання, на наш погляд, має потенційні можливості та ефективні засоби досягнення завдань літературної освіти, передусім із розвитку літературної компетентності учнів.

Мета статті – визначення ефективних моделей використання змішаного навчання в процесі формування літературної компетентності учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання змішаного навчання (Blended Learning) у процесі формування літературної компетентності учнів дає змогу розкрити потенціал кожного учня відповідно до його індивідуальних потреб та можливостей.

Коротко зупинимось на характеристичі Rotation model, flipped classroom – моделей, які, на наш погляд, є доцільними у процесі формування літературної компетентності учнів. Вони ґрунтуються не тільки на співвідношенні навчання в класі та дистанційного навчання, а й на виді навчальної діяльності, ступені індивідуалізації навчання. У навчально-методичному комплексі доцільно окреслити коло відеофрагментів, відеоматеріалів, ППЗ, розробити рекомендації для учнів щодо роботи з ними.

Модель (Rotation model) ґрунтується на принципі ротації, та її застосування створює сприятливі умови навчання в групах для учнів згідно з інструкцією та маршрутом. Учні здобувають нові знання, переміщуючись по класу від однієї станції до іншої. Причому на одній із станцій обов'язково

є он-лайн навчання, а на інших можуть бути навчання в групах, проектна робота, індивідуальні заняття з учителем, письмові завдання.

У межах уроку з використанням зазначеної моделі є багато можливостей освоїти нові горизонти предмета, вступити з отриманою інформацією в безпосередній контакт, вільно демонструвати свої ідеї та ефективно опанувати новий матеріал, що забезпечить можливість оперувати отриманими знаннями в подальшому житті.

Такий підхід у процесі формування літературної компетентності учнів формує здатність бути переконливими та впевненими в дискусії на будь-яку тему, мати власну думку щодо будь-якої події, підкріплену реальними аргументами, забезпечує не лише читацьку активність, а й світоглядні переконання.

Різновиди цієї моделі надають можливість задовольнити індивідуальні потреби школярів. Індивідуальна ротація – кожен учень займається за своїм індивідуальним завданням – уможливорює реалізацію індивідуального підходу в процесі формування літературної компетентності учнів. Ротація лабораторій – учні поєднують традиційне навчання з он-лайн навчанням, працюють у лабораторії, оснащених комп'ютерами.

У межах використання моделі перевернутий клас (flipped classroom) у процесі формування літературної компетентності – учні отримують основний навчальний матеріал та інструкції он-лайн. У зручний для себе час школярі самостійно опрацьовують матеріал. При необхідності переглядають його декілька разів. Можливість працювати в комфортному режимі активізує читацьку діяльність учнів, розвиває їхню самостійність та ініціативу, мотивує учнів до поглиблення знань із теорії та історії літератури, літературної критики.

А в межах уроку в учнів і вчителя вивільняється час для аналізу конкретних ситуацій, групової роботи над ситуацією, групової дискусії, презентації, рефлексії. Це у свою чергу допомагає сприяти формуванню літературної компетентності, яка набувається учнями у процесі активної пізнавальної діяльності та діалогу з твором, автором, літературним героєм, однокласниками, педагогом. Усе це забезпечує змішане навчання.

Такий підхід у роботі допомагає підготувати читача, який сприймає художній твір не як просте повідомлення про події та героїв, урахувавши закони мистецтва, а й глибше осмислити твір як явище певного етапу розвитку культури народу. Дає можливість сформуванню особистості, яка вміє презентувати себе, адаптуватися до незвичних життєвих реалій, відстоювати свою думку й власну гідність, бути активною, ініціативною, наполегливою у досягненні поставленої мети і водночас співчутливою і милосердною. Цього можна досягти шляхом залучення учня до читання, підвищуючи його компетентнісні характеристики.

Загалом література, впливаючи на формування і розвиток особистості, розкриває бачення світу і допомагає зрозуміти свою позицію відносно почутого чи побаченого.

Підготовка вдумливого читача – неодмінна умова виховання ерудованої, інтелектуально й духовно розвиненої особистості. Можливість відчутти своєрідність авторського стилю, характерний антураж різних епох і країн, пізнати сутність людей, що творили історію, одержати цікаві відомості з галузі

людинознавства й культурології – усе це хвилює учнів, сприяє виникненню бажання постійно вдосконалювати естетичні смаки.

Досвід упровадження в практику роботи змішаного навчання переконує, що за створення умов співпраці, спілкування та обміну інформацією підвищується рівень пізнавальної активності школярів, ефективно перевіряються здобуті знання та навички, розвиваються та вдосконалюються вміння застосовувати їх у спільній навчальній діяльності.

Отже, використання Rotation mode, flipped classroomу процесі формування літературної компетентності учнів забезпечує комплексне вирішення таких завдань:

- мотивує учнів до систематичного читання;
- розвиває інтерес до створення постійної потреби у читанні;
- навчає дітей обирати літературу, ураховуючи вікові та особистісні інтереси;
- забезпечує певні знання учнів із теорії та історії літератури, літературної критики;
- формує в них навички аналізу художнього твору;
- сприяє організації дослідницької роботи школярів;
- розвиває їхнє усне та писемне мовлення;
- сприяє виникненню бажання в учнів постійно удосконалювати естетичні смаки.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Процес формування різних видів компетенцій молодшого школяра дає змогу охопити всі аспекти змісту літературної компетентності: читацький – володіння технікою читання і сприймання змісту прочитаного; літературознавчий – ґрунтується на достатньому рівні оволодіння літературними знаннями; бібліотечно-бібліографічний – на використанні бібліотечно-бібліографічних умінь, навичок, користуванні довідковою літературою; особистісно-діяльнісний спрямований на розвиток пізнавальної і творчої активності, власної літературно-письменницької діяльності школярів, розвиток інтересу до читання літературних творів.

Література:

1. Габенко І. Змішане навчання як необхідна умова удосконалення парадигми системи вищої освіти – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/2555>
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під загальною редакцією О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 47 – 52.
3. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / Оксана Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. – К.: «К.І.С.», 2003.
4. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65 – 69.
5. Сафарян С. Формування читацької компетентності школярів в умовах особистісно орієнтованого навчання/ Світлана Сафарян // Актуальні проблеми літературознавства в компаративних вимірах. – 2014. – С. 299 – 307.

6. Фурсова Л. Від літературної компетенції – до життєвої компетентності / Л. Фурсова // Українська мова і література в середній школі. – 2005. – № 5. – С. 12 – 21.

УДК 373.3.041:004

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бондаренко Т., доцент кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Павлова В., студентка 5 курсу факультету початкової, технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стрімкий розвиток сучасного інформаційного суспільства обумовив значні зміни в освітньому процесі. Серед пріоритетних напрямів розвитку освітньої галузі визначено запровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Наразі в умовах інформатизації суспільства актуалізується проблема максимального розкриття потенціалу кожної людини, підготовка її до постійного вдосконалення, саморозвитку й самореалізації. Досягнення цієї мети тісно пов'язане з посиленням ролі самостійної роботи в навчальному процесі. На перший план сьогодні винесене питання формування здатності особистості до самостійного здобування знань упродовж життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що цілеспрямоване застосування ІКТ у процесі формування здатності особистості до самостійного здобування знань стає однією з ланок загальної дидактичної системи навчально-виховного процесу, починаючи з початкової освіти.

У психолого-педагогічних дослідженнях розглядаються різноманітні аспекти застосування самостійної роботи в навчальному процесі:

- визначення сутності поняття «самостійна робота» (М. Данілов, Б. Єсипов, І. Огородніков, П. Підкасистий, М. Скаткін та ін.);
- визначення необхідності та важливості формування самостійності в молодшому шкільному віці (А. Валлон, В. Давидов, В. Мерлін, Д. Ельконін та ін.);
- вивчення особливостей становлення самостійності сучасних молодших школярів у навчанні (В. Буряк, Л. Корол, С. Максимець, Н. Яцюк та ін.);
- вивчення впливу розвивальних методів і прийомів навчання на самостійність і активність школярів (Ю. Бабанський, В. Давидов, І. Лернер, М. Махмутов, І. Якиманська та ін.);
- виявлення впливу групових та індивідуальних форм навчання на формування самостійного мислення учнів і їхніх пізнавальних інтересів (М. Виноградова, Г. Железовська, П. Липкіна та ін.);
- підвищення якості самоосвіти учнів за допомогою застосування спеціальних педагогічних методів і технологій (В. Мелешко, П. Підкасистий, О. Савченко та ін.).

Застосування методів активізації самостійної роботи молодших школярів як умови розвитку самоосвітньої діяльності учнів спричинені об'єктивною

необхідністю не лише в активізації пізнавальної діяльності молодших школярів, але і в розвитку самостійності як якості особистості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблема організації самостійної роботи молодших школярів в умовах інформатизації освіти ще малодосліджена, потребує забезпечення необхідних психолого-педагогічних умов, створення методичних систем навчання, орієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу учня, його інформаційної культури, формування навичок самостійного пошуку інформації, набуття знань та навичок самостійного навчання, обробки інформації.

Мета статті полягає у виокремленні психолого-педагогічних умов організації самостійної роботи молодших школярів на уроках інформатики на засадах використання ІКТ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішному оволодінню молодшими школярами практичними навичками користування сучасними ІКТ у процесі самостійної роботи для розв'язання життєвих та навчальних завдань сприяють уроки інформатики в початковій школі.

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти курс «Інформатика» в початковій школі будується за такими змістовими лініями: комп'ютер та його складові, інформація та інформаційні процеси, використання інформаційних технологій, алгоритми і виконавці, комунікаційні технології. Необхідно пам'ятати, що вивчення пропедевтичного курсу «Інформатика» повинно сприяти формуванню й розвитку в молодших школярів ключових компетентностей, серед яких можна виділити ІКТ-компетентність та «уміння вчитися» як здатність до самоорганізації в навчальній діяльності.

І це означає, що з реалізацією завдань кожної змістової лінії, учитель повинен не стільки навчити, стільки створювати умови для самостійної роботи з метою формування певних уявлень та інформаційної компетентності.

Г. Ковтонюк констатує, що одним із найактуальніших завдань навчально-виховного процесу у закладах освіти є «навчити вчитись», уміти здобувати знання самостійно. Тобто самостійна діяльність школярів є однією із найважливіших складових навчального процесу. І саме тому вчитель має бути підготовленим до організації самостійної пізнавальної діяльності школярів, використовуючи при цьому не тільки найкращий досвід минулого, але й сучасні технології навчання [1].

Досвід показує, що на уроці учні повинні працювати по можливості самостійно, а вчитель – керувати їхньою самостійною роботою. Між тим, у школі не часто можна бачити самостійні роботи, які б були спрямовані на формування прийомів самостійної пізнавальної діяльності. Школярів мало навчають способам і прийомам самостійної роботи.

На сьогодні в психолого-педагогічній літературі існують різні підходи щодо виявлення показників та рівнів сформованості навичок самостійної роботи. Найчастіше автори називають такі показники: бажання учня, зрозуміти, запам'ятати, відтворити знання; прагнення учня до виявлення змісту, що вивчається; проникнення у сутність явища; ініціатива; самостійність у визначенні мети; засобів пізнання; інтерес, характер діяльності [2; 3; 4].

Опановуючи окремі питання методики формування навичок самостійного навчання учнів початкової школи на уроках інформатики, слід пам'ятати,

що самостійна робота має свою специфіку, обумовлену віковими та індивідуальними особливостями дітей молодшого шкільного віку.

Правильно організована самостійна робота учнів відіграє найважливішу роль у процесі формування й розвитку в молодших школярів ІКТ-компетентності та «уміння вчитися». Якщо організація самостійної роботи на уроках інформатики відповідає особливостям психічної діяльності кожного школяра, тоді створюються сприятливі умови для успішного сприймання й засвоєння матеріалу. Тому педагогу необхідно добре орієнтуватися в індивідуальних особливостях дітей. Знання індивідуальних особливостей дітей сприятиме визначенню у кожній конкретній ситуації відповідного підходу до залучення учнів до самостійної роботи.

Розвиток самостійності учнів – це мета діяльності як учителів, так і учнів, тому вчитель повинен створити умови для спонукання учня до самостійної роботи, такий режим самостійної діяльності, який би дав змогу реалізувати головну мету – розвиток особистості учня, її творчого потенціалу. Найбільшу актуальність набуває така організація самостійної роботи на уроках інформатики, за якої кожен учень працював би на повну силу своїх можливостей, розвивав би таку якість особистості, як готовність (прагнення і здатність) до оволодіння власними силами і з різною якістю і повнотою новими знаннями [5].

Тому у процесі організації самостійної роботи молодших школярів на уроках інформатики на засадах використання ІКТ значна увага приділяється формуванню структурних компонентів самостійності, а саме:

- пізнавально-світоглядному (соціально-моральні знання і переконання про місце людини в природі й суспільстві, знання, необхідні для організації і виконання конкретних видів практичної діяльності, для включення у систему стосунків і оволодіння уміннями, навичками і способами нормативної поведінки);
- емоційно-мотиваційному (потреба, мотиви, інтереси, почуття власної гідності, вольова цілеспрямованість до відповідних дій);
- дієво-практичному (уміння приймати морально обґрунтовані рішення, правильно визначати напрями, способи і засоби здійснення їх, працювати в певному темпі, звичка діяти і чинити, спираючись на власну позицію).

Серед умов ефективно організованої самостійної роботи на уроках інформатики ми визначили: чітко визначену мету роботи, здатність учня усвідомити й прийняти цю мету, спроможність учня долати інтелектуальні труднощі, проявляючи вольові зусилля, можливість у процесі роботи закріпити або отримати нові знання й способи навчальної діяльності, можливість у процесі виконання роботи розвивати свої етичні та фізичні сили.

Результати аналізу власного досвіду дають можливість стверджувати, що організація самостійної роботи молодших школярів на уроках інформатики на засадах використання ІКТ буде більш ефективною за таких психолого-педагогічних умов:

- розвитку сталого позитивно-творчого ставлення молодших школярів до виконання самостійних робіт, передбачених навчальною програмою «Інформатика» з урахуванням вимог Державного стандарту початкової загальної освіти;

- педагогічно обґрунтованого використання засобів ІКТ на уроках інформатики, що відповідає фізіологічним особливостям учнів молодшого шкільного віку та навчальним можливостям кожного школяра;
- систематичного, цілеспрямованого й педагогічно доцільного використання сучасних ІКТ із метою формування ІКТ-компетентності, «уміння вчитися», як здатності молодших школярів до самостійної роботи в навчальній діяльності.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Виокремлені психолого-педагогічні умови є важливим знаряддям педагогічного керівництва та управління самостійною роботою учнів на уроках інформатики на засадах використання ІКТ.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в забезпеченні інформаційної підтримки процесу формування в учнів психологічної готовності до самостійного систематичного поповнення своїх знань і вироблення умінь орієнтуватися в потоці наукової та суспільної інформації.

Література:

1. Ковтонюк Г. М. Психолого-педагогічні засади організації самостійної пізнавальної діяльності школярів : посіб. для студ. фіз.-мат. спец. пед. ВНЗ / Г. М. Ковтонюк. – Вінниця : Едельвейс і К, 2012. – 143 с.
2. Кононко О. Л. Як виявити рівень самостійності учнів / О. Л. Кононко // Початкова школа. – 1989. – № 1. – С. 40 – 44.
3. Король Л. М. Психологічні особливості розвитку пізнавальної самостійності сучасних учнів / Л. М. Король, С. М. Максимець // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. – 2003. – № 13. – С. 249 – 252.
4. Королюк О. М. Категорійний аналіз поняття «самостійна робота» [Електронний ресурс] / О. М. Королюк // Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7580/97/>
5. Парфьонов М. П. Особливості організації самостійної роботи молодшого школяра // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. – Київ-Запоріжжя, – 2002. – Вип. 23. – С. 110 – 114.

УДК 373.3.016:502/504:004

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Федюніна О., учитель початкових класів
ЗОШ І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глибоке проникнення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній простір актуалізує проблему формування інформаційної компетентності та інформаційної культури підростаючого покоління, підготовки дитини до життя в інформаційному суспільстві.

У програмі навчального предмета «Природознавство», розробленій на основі Державного стандарту початкової загальної освіти, значну увагу приділено формуванню в молодших школярів дослідницької діяльності. Натомість проблема організації процесу формування дослідницьких умінь

в умовах інформатизації початкової освіти залишається ще недостатньо вирішеною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що процес формування дослідницьких умінь в учнів розглядався науковцями у різних аспектах, а саме:

- теоретичні засади проблеми (С. Гончаренко, О. Ляшенко, Н. Ничкало та ін.);
- формування пізнавальних умінь учнів (В. Андреев, Ю. Бабанський, О. Савченко та ін.);
- організація дослідницької діяльності учнів (В. Алфімов, В. Кларін, Л. Левченко, О. Павленко, Г. Пустовіт та ін.);
- формування дослідницьких умінь учнів (С. Величко, С. Гайдук, Ю. Жук, М. Остапчук та ін.).

Проблеми формування в молодших школярів дослідницької діяльності досліджувалися у фундаментальних працях таких учених, як Т. Байбара, Н. Бібік, В. Бондар, Н. Голуб, В. Паламарчук, О. Савченко та ін.

Результати аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури свідчать про те, що дослідницька діяльність розуміється як спеціально організована пізнавальна творча діяльність учнів, що характеризується цілеспрямованістю, активністю, наочністю, вмотивованістю і свідомістю, результатом якої є формування пізнавальних мотивів, дослідницьких умінь, суб'єктивних нових для учнів знань або способів діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. В умовах сьогодення, з одного боку, здійснюється перехід до впровадження сучасних освітніх моделей і технологій у процес опанування способами навчально-пізнавальної та дослідницької діяльності. А з іншого – зберігається консервативний підхід до використання ІКТ у реалізації змісту навчання в початковій школі. Такий стан спричиняє необхідність аналізу досвіду інформаційної підтримки дослідницької діяльності молодших школярів.

Мета статті – розглянути особливості інформаційної підтримки дослідницької діяльності молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема підготовки підростаючого покоління до активної, плідної життєдіяльності в інформаційному суспільстві, наявність потенційних можливостей ІКТ та методів їх сучасного використання в навчальному процесі початкової школи потребують розглянути об'єктивно нові підходи до інформаційної підтримки процесу дослідницької діяльності.

Формування нових підходів до організації дослідницької діяльності, із широким використанням інформаційних технологій є одним із головних компонентів модернізації процесу навчання.

На наш погляд, перспективним підходом до інформаційної підтримки процесу дослідницької діяльності є використання веб-квест технології.

Застосування веб-квест технології в дослідницькій діяльності молодших школярів активізує пізнавальну самостійну діяльність. Натомість ефективність застосування зазначеної технології в процесі організації дослідницької діяльності потребує відповідних умов. Зосередимо увагу на виокремленні таких умов.

Аналізуючи психолого-педагогічні умови застосування веб-квест технології в початковій школі, ми звернулися до ідеї Ю. Бабанського та зробили спробу охарактеризувати компоненти дослідницького процесу, що організований із застосуванням веб-квест технології:

- цільовий компонент полягає в постановці мети та конкретних дослідницьких завдань за допомогою веб-квестів, визначення необхідності їх застосування для даного дослідження;
- стимулювально-мотиваційний компонент полягає у створенні таких умов під час дослідницької діяльності із застосуванням веб-квестів, мультимедійних ресурсів, які спонукають суб'єктів до активної самостійної навчально-пізнавальної діяльності, формують у них позитивну мотивацію до зазначеної діяльності;
- змістовий компонент охоплює знання, уміння, навички і здібності, якими має оволодіти суб'єкт дослідницької діяльності в процесі роботи з веб-квестом;
- операційно-діяльнісний компонент відображає методику застосування веб-квестів в процесі організації дослідницької діяльності;
- контроль-регулювальний компонент полягає в контролі за якістю та кількістю набутих знань суб'єктами навчання з Інтернет-джерел із метою підвищення ефективності дослідницької діяльності;
- оцінювально-результативний компонент характеризує форми й вимоги до підсумкового контролю суб'єктів дослідницької діяльності в процесі набуття знань із застосуванням веб-квестів, виявлення причин неуспішності та відповідна корекція щодо їх усунення.

Характеристика компонентів дослідницької діяльності дала змогу визначити психолого-педагогічні умови застосування веб-квест технології, а саме:

- створення навчально-інформаційного середовища, програмно-методичного забезпечення для ефективної реалізації веб-квестів у процесі дослідницької діяльності в початковій школі;
- формування позитивної мотивації до участі молодших школярів у веб-квестах як засобу активізації їх пізнавальної самостійної дослідницької діяльності;
- сприяння усвідомленню ролі кожного учасника веб-квесту;
- розподіл їхніх обов'язків для пошуку і обробки інформації з метою досягнення максимальної ефективності;
- залучення учнів до ігрового сюжету – подорожі з випробуваннями;
- оволодіння способами самостійної дослідницької діяльності.

Досвід нашої діяльності засвідчує, що пізнавальний інтерес молодших школярів зростає тоді, коли дослідницька діяльність задовольняє їх особисті потреби у визнанні, коли виникає почуття компетентності, що супроводжується відчуттям радості та задоволення від зазначеної діяльності. Успіх у дослідницькій діяльності – потужне джерело внутрішніх сил молодшого школяра, що народжує енергію для подолання труднощів і стимулює бажання вчитися, відкривати нові знання, сприяє формуванню мотиву досягнення успіху в цій діяльності.

Розглянемо основні підходи до забезпечення інформаційної підтримки створення «ситуації успіху», які ми використовуємо в процесі організації дослідницької діяльності.

«Радіємо разом» – емоційний відгук однокласників, учителів, батьків на успіх учня у Facebook у групі школи, констатація будь-якого, навіть незначного позитивного результату дослідницької діяльності, навіювання йому віри в себе.

«Стежинка успіху» – перший успіх дитини підхоплюється вчителем, пропонується повторити завдання на більш складному рівні, наче заклик до вершини успіху.

«Електронне портфоліо» – учитель в індивідуальній роботі залучає учня до індивідуальних дослідницьких завдань, пояснюючи йому складні місця, разом створюючи алгоритм їх виконання, а потім у класі дає подібне завдання, що самостійно виконується учнем, і він відчуває успіх. Результати цих дослідницьких завдань зберігаються в електронному портфоліо.

Отже, під психолого-педагогічними умовами ми розуміємо навчально-інформаційне середовище, що створюється завдяки спеціальній системі навчальних заходів і сприяє активізації самостійної дослідницької діяльності молодших школярів, підвищенню якості навчання учнів.

Інформаційна підтримка дослідницької діяльності молодших школярів має такі основні переваги:

- здійснюється диференціація у процесі дослідницької діяльності;
- забезпечується ефективна діалогова взаємодія учня у форматі «учень – учень», «учень – учитель»;
- здійснюється ефективна діагностика інтелектуального і психічного рівня розвитку та уможливується створення на цій основі відповідної моделі учня з управлінням його дослідницькою діяльністю;
- розширюються можливості координації дослідницької діяльності учнів і забезпечується на цій основі зворотній зв'язок;
- удається значно підвищити рівень зацікавленості учнів у дослідницькій діяльності завдяки внесенню елементів новизни;
- розвиваються творчі здібності, підвищується пізнавальна активність учнів у дослідницькому процесі.

Узагальнення власного педагогічного досвіду засвідчує, що інформаційна підтримка дослідницької діяльності як індивідуалізованого засобу розвитку пізнавальної та творчої активності дітей буде ефективною, якщо: зміст запропонованих комп'ютерних програм, відеоматеріалів спонукає учнів до пізнавального та творчого пошуку, до ініціативного, самостійного розв'язання ігрових і дослідницьких завдань; комп'ютерні програми пропонуються

в порядку посилення їх пізнавальної та творчої спрямованості; педагогічна організація роботи з учнями здійснюється в межах особливого, індивідуалізованого комплексного методу керівництва дослідницькою діяльністю, спрямованою на розвиток творчої активності кожної дитини.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Інформаційна підтримка дослідницької діяльності молодших школярів на засадах упровадження веб-квест технології сприяє формуванню

уміння використовувати інформаційний простір мережі Інтернет для активізації пізнавальної самостійної діяльності.

Перспективи подальших наукових пошуків пов'язані з вивченням і вдосконаленням науково-методичного забезпечення процесу дослідницької діяльності на засадах впровадження веб-квест технології.

Література:

1. Бондаренко Т. М. Психолого-педагогічні умови застосування ІКТ в початковій школі / Т. М. Бондаренко. – Пошуки і знахідки. Матеріали наукової конференції СДПУ / Укладач В. К. Сарієнко. – Слов'янськ, 2012. – Вип.12. – Т. 1 – С. 51 – 53.
2. Гринько В. О. Готовність майбутнього вчителя до інноваційної діяльності / В. О. Гринько // Пошуки і знахідки. Матеріали наукової конференції СДПУ / Укладач В. К. Сарієнко. – Слов'янськ, 2008 – С. 23 – 25.
3. Кивлюк О. Аналіз наукових досліджень з проблематики пропедевтики інформатики в початковій школі / О. Кивлюк // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С. 69 – 72.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко – К. : Абрис, 1997. – 256 с.

УДК 373.3.091.3:001.89

ЕТАПИ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Щира М., студентка 5 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Характерною ознакою сьогодення є оновлення початкової школи у контексті реформування загальної середньої освіти. Саме початкова ланка освіти, з урахуванням принципу наступності, закладає стартовий освітній та життєвий капітал дитини, що визначає успішність особистісного розвитку, навчання на наступних рівнях, здатність застосувати знання для вирішення життєвих проблем.

Науковці та практики усвідомлюють, що головне завдання – дати кожній дитині якісну освіту, максимально розкрити її здібності, щоб вона могла реалізувати себе в житті й бути успішною – спричиняє необхідність осучаснити процес викладання предметів початкової школи на засадах використання сучасних освітніх технологій.

Одним із шляхів підвищення інтересу молодших школярів до оволодіння знаннями є залучення їх у дослідницьку діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що молодший шкільний вік є найсприятливішим періодом для формування й розвитку дослідницько-пошукових здібностей учнів. На момент вступу до школи дитина є носієм власного пізнавального досвіду. І основна функція школи полягає в максимальному його виявленні, використанні, збагаченні [2; 3; 4].

Особливості організації навчально-дослідницької діяльності молодших школярів досліджували Н. Бібік, О.Нікітіна, В. Паламарчук, З. Плохій, О. Савченко, С. Сьома, Т. Чернецька, Л. Фоміна та ін.

Навчальна пошукова й дослідницька діяльність – це спеціально організована пізнавальна творча діяльність учнів, що характеризується цілеспрямованістю, активністю, наочністю, умотивованістю і свідомістю, результатом якої є формування пізнавальних мотивів, дослідницьких умінь, суб'єктивних нових для учнів знань або способів діяльності [3].

О. Нікітіна зазначає, що мета дослідницької діяльності полягає в оволодінні учнями функціональним навиком дослідження як універсальним способом освоєння дійсності, розвитку здатності до дослідницького типу мислення. Відбувається активізація особистісної позиції школяра в навчально-виховному процесі на основі отримання суб'єктно нових знань – самостійно здобутих, які є новими і мають особистісне значення для конкретного учня [1].

Результати аналізу процесу організації дослідницької діяльності засвідчують, що дослідницькі вміння – уміння використовувати той чи інший метод дослідження для розв'язання певної проблеми або дослідницького завдання – потребують поетапного залучення школярів до дослідницької діяльності з перших днів навчання дитини в школі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Поетапне залучення молодших школярів до дослідницької діяльності потребує використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), створення такого сприятливого дослідницького середовища, яке б містило класні приміщення, лабораторії зорієнтовані на формування дослідницьких умінь у школярів.

Мета статті полягає у висвітленні етапів залучення молодших школярів до дослідницької діяльності на засадах використання ІКТ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі поетапного залучення молодших школярів до дослідницької діяльності важливу роль відіграють принципи: інтегрованості, неперервності, міжпредметних зв'язків.

Поетапне залучення молодших школярів до дослідницької діяльності на засадах принципу інтегрованості має на меті таку організацію дослідницької діяльності учнів, коли досвід і навички безпосередньо впливають на розвиток особистості, її вмотивованість, успішність у навчанні.

Реалізація принципу неперервності – процес довготривалого формування дослідницьких умінь, що проявляється, перш за все, у творчому об'єднанні учнів та їх вчителів.

Забезпечення принципу міжпредметних зв'язків у процесі організації дослідницької діяльності молодших школярів потребує знання досліджуваного предмета та широку ерудицію при вивченні всіх навчальних дисциплін початкової ланки освіти.

У процесі залучення молодших школярів у навчально-дослідну діяльність необхідно враховувати вікові та психологічні особливості учнів, різний рівень розвитку дослідницького досвіду дітей.

Організація дослідницької діяльності у форматі «діти – дітям» дає можливість уникнути низки проблем. За допомогою старших учнів початкової школи першокласники з інтересом в ігровій діяльності опановують умінням працювати в парі, у групі.

Залучення до перегляду спеціально підібраних відеоматеріалів опановують із метою формування дослідницьких умінь сприяють ознайомленню

з технологією міні-проектів (учні вчаться «бачити проблему», розв'язувати «проблемні завдання»).

На нашу думку, найповніше зазначені принципи та специфіка залучення молодших школярів у навчально-дослідну діяльність реалізуються на засадах використання ІКТ у процесі поетапного залучення молодших школярів до дослідницької діяльності.

Ми виокремили наступні етапи залучення молодших школярів до дослідницької діяльності, а саме

- перший етап – навчаються «бачити проблему», розв'язувати «проблемні завдання»;
- другий етап – навчаються вирішувати «проектні задачі», знайомляться з етапами проекту;
- третій етап – опанування проектною діяльністю, створення та презентація проектів.

Важливим на першому етапі в процесі формування дослідницьких умінь є розв'язання проблемних завдань. Методи проблемного викладу дозволяють учням оволодівати досвідом дослідницької діяльності, яка пов'язана з виникненням і розв'язанням навчальної проблеми.

Навчальна проблема – це штучна педагогічна конструкція, яка моделюється вчителем у структурі змісту навчального предмету.

Практика переконує, що на першому етапі залучати молодших школярів у навчально-дослідницьку діяльність краще на уроках природознавства, оскільки цьому сприяє сам досліджуваний природничий матеріал. Урахування життєвого досвіду дітей, систематичне використання коротких заочних відеоподорожей, відеофрагментів із мультфільмів сприяє формуванню вміння «бачити проблему». Спираючись на зміст відеофрагменту, молодші школярі знаходять «стежинки» виходу з проблемних ситуацій, навчаються розв'язувати «проблемні завдання». Розв'язання «проблемного завдання» відбувається за схемою: завдання – питання – робота з Інтернет-ресурсами – повернення до питання, аналіз отриманої інформації – перехід до наступного питання. Давши відповіді на кожне з питань, учні отримують результат, тобто вирішене завдання, яке ставилось на початку.

Другий етап – перенесення досвіду навчально-дослідницької діяльності, отриманого на уроках природознавства, у процес вивчення інших предметів, зокрема математики, мови, інформатики та ін.

Молодшим школярам для вирішення проектною задачі пропонуються веб-квести, інтерактивні кросворди, засоби й матеріали у вигляді набору (чи системи) вправ, завдань і потрібних для їх виконання даних.

Використання технології змішаного навчання, зокрема моделі «ротація за станціями», дає можливість у цікавій формі ознайомити дітей з етапами проекту.

Веб-квест – це формат орієнтований на розвиток пізнавальної, пошукової діяльності учнів, у процесі реалізації якого значна частина інформації здобувається через ресурси Інтернету.

Використання веб-квестів активізує й поглиблює пізнання, дозволяє навчатися самостійному мисленню й діяльності, системному підходу в самоорганізації, дає можливість навчально-дослідницьку діяльність організувати в груповій взаємодії.

Методика використання веб-квестів активізує процес розвитку навчально-дослідницької діяльності, сприяє підвищенню індивідуалізації в формуванні дослідницьких умінь.

Досвід засвідчує, що розв'язування інтерактивних кросвордів – ефективний засіб активної навчально-дослідницької діяльності молодших школярів на будь-якому етапі навчання. Кросворди розширюють кругозір, допомагають краще орієнтуватися в потоці інформації, що постійно зростає. Розв'язування їх тренує пам'ять, розвиває кмітливість, учить працювати з довідковою літературою, самостійно здобувати різноманітну інформацію, спонукає до поглиблення знань, виробляє вміння доводити розпочату справу до кінця.

Третій етап – усі учасники проекту – активні діяльні особистості, намагаються зайняти в групі свою власну позицію, що відповідає їхнім можливостям: знанням, вмінням, здібностям, мисленню, інтересам тощо.

Значну увагу на третьому етапі залучення молодших школярів до дослідницької діяльності необхідно приділити вивченню пізнавальних інтересів учнів, їхнім інтелектуальним запитам. Саме такий підхід забезпечує ефективність роботи над дослідженням. Пріоритетним та визначальним фактором у виборі теми є стійкий пізнавальний інтерес молодших школярів до неї, та нестримне бажання зробити особистий внесок у її розкриття.

Отже, дослідницька практика школярів на засадах використання ІКТ сприяє опануванню проектної діяльності, учить створювати та презентувати проекти.

Після захисту проекту в класі для молодших школярів дуже важливо, відчувати потребу у тій діяльності, яку вони здійснили, відчувати атмосферу свята знань від того, що вони принесли своїм однокласникам радість пізнання.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Уміння «бачити проблему», розв'язувати «проблемні завдання; вирішувати «проектні задачі», ознайомлення з етапами проекту, опанування проектної діяльності, створення та презентація проектів в школі та на Дитячій науковій конференції «Комп'ютер і МИ» у ВНЗ – ефективні кроки в залученні молодших школярів до процесу відкриття суб'єктивно нових знань і способів дій, організації навчально-дослідницької діяльності.

Література:

1. Нікітіна О. Дослідницькі вміння і навички в складі операційного компонента навчальної діяльності молодших школярів / О. Нікітіна / – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferentsiy/2-mizhnarodna-internet-konferentsiya-2014/section-4-5-6/1290-doslidnicki_vminnya_i_navichki_v_skladi_operacijnogo_komponenta_navchalnoji_diyalnosti_molodshix_shkolyariv
2. Ромась Л. Науково-дослідницька діяльність у початкових класах / Л. Ромась // Початкова освіта. – 2013. – № 15 (квітень). – С. 2 – 11.
3. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів / О. Я. Савченко // Наукові записки Малої академії наук України. – 2012. – №. 1. – С. 41 – 49.
4. Сьома С. О. Дослідницька робота молодших школярів – шлях до творчості в малій академії наук України / С. О. Сьома // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 125. – С. 367 – 370.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Борисова В., методист заочної форми навчання
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Соціально-економічні зміни, які відбуваються у сучасному суспільстві, турбота про майбутнє України актуалізують питання щодо глибокого проникнення у проблеми молодого покоління, вивчення його інтересів і потреб. Це вимагає аналізу наявної теоретичної бази з проблеми формування пізнавального інтересу та вияву основ розвитку його у молодших школярів.

Розвиток у молодших школярів пізнавальних інтересів, допитливості, спостережливості, бажання вчитися – «вічні» завдання, які покликана вирішувати початкова школа.

Педагогічний підхід до проблеми інтересу пов'язаний із вивченням умов його розвитку в навчальній та позанавчальній діяльності, а також із виявленням методів і прийомів формування інтересу як цінної риси особистості і основи успішності. Зацікавити, а не дати знання в готовому вигляді – завжди було метою дидактики і теорії виховання. Це завдання розглядалося педагогами всіх епох.

В усіх підходах затвердилось поняття «пізнавальний інтерес», яке вживалося в значенні інтересу до опанування будь-якою новою інформацією, у тому числі – до навчання. Тому правомірно назвати пізнавальний інтерес особливим видом інтересів, який, за висловом К. Ушинського, є інтересом, повним змісту. У педагогіці можна зустріти термін «навчальний інтерес» як синонім «пізнавального інтересу». У зарубіжних джерелах використовується поняття «інтелектуальний інтерес». Пізнавальний інтерес вміщує навчальний і інтелектуальний інтереси. Він матеріалізується в єдності важливих для розвитку особистості психічних якостей, таких як активний пошук, домисли, готовність дати оцінку, тощо. До пізнавального інтересу також вплетені емоційні прояви: здивування, чекання нового, переживання інтелектуальних радощів та успіху. У цьому сплаві психічних процесів і станів важливим елементом є вольове зусилля. Адже пізнавальний процес, який протікає під впливом пізнавального інтересу, є своєрідним рухом, що супроводжується подоланням труднощів сприймання нової інформації, її розуміння та інтеріоризації.

В основі сучасних досліджень пізнавального інтересу лежать праці Л. Виготського, Л. Занкова, В. Мясищева, С. Рубінштейна, А. Смирнова, Б. Теплова, Д. Узнадзе, Г. Щукіної та інших відомих психологів. Поняття інтересу трактується по-різному, інтерес виступає як вибіркова спрямованість особистості на ту чи іншу діяльність, як прояв емоційної та мислительної активності, як своєрідний сплав емоційно-вольових та інтелектуальних процесів, як структура, що складається з домінуючих потреб, як ставлення людини до світу. Таким чином, психологічне поняття «інтерес» характеризується багатогранністю свого змісту, форм прояву та ролі для становлення і життєдіяльності особистості.

В узагальненому вигляді пізнавальний інтерес становить вибірккову спрямованість до галузі пізнання, до її предметної і процесуальної сторін. Інтерес до пізнання є самооцінною сутністю людини, без якої вона перестає бути особистістю і реагувати на навколишній світ, у якому живе (Б. Ананьєв, А. Ухтомський). Утрата пізнавального інтересу призводить, як відомо, до спустошення і психічних порушень особистості. Тому створення умов для активізації та розвитку пізнавальних інтересів втілює, перш за все, гуманістичну ідею.

Пізнавальний інтерес є самооцінною сутністю людини, без якої вона перестає бути особистістю; пізнавальний інтерес – особливий вид інтересів, притаманний кожному з інших видів. Тому він найбільш ефективно активізується в навчальній діяльності, засобами якої можна керувати процесом розвитку інтересів особистості.

Інтерес, як складне та важливе для особистості психічне утворення, має багато психологічних визначень. Це поняття розглядається як:

- вибірккова спрямованість уваги людини (Н. Добринін, Т. Рібо);
- виявлення розумової та емоційної активності особистості (С. Рубінштейн);
- активатор різних почуттів (Д. Фрейєр);
- особливий сплав емоційно-вольових та інтелектуальних процесів, що підвищують активність свідомості та діяльності людини (Л. Гордон);
- активне пізнавальне (В. М'ясищев, В. Іванов), емоційно-пізнавальне (Н. Морозова) ставлення людини до світу;
- структура, що складається з потреб (Ш. Бюлер);
- специфічне ставлення особистості до об'єкта, визнане усвідомленням його життєвого значення та емоційною прихильністю (А. Ковальов) [1, с. 12].

Розмаїття підходів до дефініції категорії «інтерес» підводить до думки про його багатогранність та вимагає додаткового всебічного моніторингу в аспекті застосування в педагогічній психології.

Як зазначав С. Рубінштейн, мотивування процесу навчання значно залежить від провідних інтересів учнів. Учений розрізняв мотиви, в основі яких лежить певний інтерес:

- безпосередній інтерес до самого змісту предмета діяльності, яка в ньому відображається;
- інтерес, викликаний характером тієї розумової діяльності, якої потребує предмет;
- інтерес, зумовлений відповідною схильністю індивіда до певного типу предметного діяння;
- опосередкований інтерес до предмета, викликаний уявленням про майбутню (або взагалі можливу) діяльність щодо нього;
- інтерес, зумовлений процесом навчальної діяльності, пов'язаний із соціальною ситуацією (навчальний колектив, викладач тощо) [8, с. 118].

Для того, щоб краще зрозуміти складну взаємодію різних інтересів, учені піддають їх класифікації. Як вважає О. Киричук, інтереси розрізняють як «змістові, що спрямовані на предмет здійснюваної діяльності, і процесуальні – спрямовані на деякі побічні особливості розгортання процесу діяння або на власне процес. Інтереси поділяються також на диференційовані і недиференційовані – за ознакою оформленості щодо предмета та ситуації

діяння. Недиференційований інтерес має «розміту» структуру, у ньому чітко не визначений предмет, а елементи ситуації діяння викликають активність індивіда тільки за умови певного, часто випадкового зіставлення. Диференційований інтерес, навпаки, постає відносно чітко визначеного предмета, в очікуванні щодо взаємодії з даним предметом, у швидкому опануванні ситуації, адекватної даному предмету. Можна також говорити про інтереси актуальні – такі, що виявляють свою спонукальну силу в даний, конкретний момент діяння індивіда, і потенційні – такі, що перебувають у «прихованому» стані, емоційна реакція індивіда на їхній предмет знижена, проте за певних умов вони можуть переходити в актуальний стан і спонукати певну форму діяння індивіда» [3, с. 258].

Як відомо, процес навчання посідає провідне місце майже протягом усього періоду становлення особистості, починаючи з дошкільних закладів і закінчуючи навчанням у вищій школі.

В. Лозниця подає інше визначення: «Процес навчання – це діяльність, яка поєднує в собі два протилежних (хтось віддає, а хтось приймає) моменти навчання – викладання та учіння» [5, с. 206]. На думку В. Лозниці, є чотири засоби формування стійких пізнавальних інтересів в учнів:

- захоплюючий виклад навчального матеріалу (новизна, історизм, показ сучасних досягнень науки, практичного значення наукових знань тощо). При цьому інтерес має формуватися не за рахунок відхилення від змісту основного матеріалу, а завдяки подачі тих аспектів, до яких передусім повинна бути привернена увага учнів;

- використання методів і форм організації навчання, які спонукають учнів до самостійної пізнавальної діяльності (проблемне навчання, наочність, групова робота, взаємне навчання і контроль);

- створення сприятливого емоційного поля (довіра, такт учителя, відкритість до нових ідей, взаємна доброзичливість);

- моделювання ситуації успіху, за якої створюються умови переживання радості успіху, усвідомлення своїх можливостей, віри в себе. При цьому вчитель повинен акцентувати увагу учнів на тому, що під час засвоєння будь-яких знань (як і в психології) негативний результат – це також результат, бо, зрештою, він веде до позитивного, а не різко критикувати якісь неправильні думки чи результати учнів [5, с. 217].

У дослідженні Г. Щукіної, І. Дубровіної доведено, що інтерес до діяльності впливає не тільки на характер діяльності, а й на особистість людини [2; 8].

Цінність пізнавального інтересу для розвитку особистості полягає в тому, що пізнавальна діяльність в даній предметній області, під впливом інтересу до неї, активізує психічні процеси особистості, надає їй глибоке інтелектуальне задоволення, яке сприяє емоційному підйому, призводить до того, що пізнавальний інтерес починає виступати як важливий мотив активності особистості, її пізнавальної діяльності.

Пізнавальні інтереси лежать в основі активності, самостійності школяра в навчанні. У дослідженні В. Лозової, О. Савченко зазначається, що при наявності інтересу знання засвоюються усвідомлено і міцно, за його відсутності – формально [4; 7].

Процес формування пізнавальних інтересів тісно пов'язаний з розвитком

навчальних умінь і навичок. Без оволодіння школярем такими уміннями його інтерес не проникає вглиб, він залишається поверховим. Наявність відпрацьованих пізнавальних умінь збагачує процес накопичення знань, які дають можливість учню самостійно виконати пізнавальну роботу, що підвищує його можливості пізнання, додає віри в свої сили, створює умови для самоствердження особистості й для розвитку пізнавального інтересу [8].

Для більшої чіткості і предметної визначеності подальших міркувань використаємо ще одне узагальнене визначення Б. Бадмаєва, виведене на основі вищезазначених дефініцій, зручне для практичного використання: пізнавальний інтерес – це емоційно забарвлене інтелектуальне ставлення суб'єкта пізнавальної діяльності до об'єкта пізнання, що виявляється як його мисленнєву активність у плані теоретичного проникнення до суті пізаного з метою досягнення повноти орієнтування в ньому. [4, с. 178]. У цьому формулюванні автор намагався відобразити всі характерні риси (суттєві ознаки), зазначені у всіх описаних вище визначеннях даного поняття.

Серед вагомих досліджень проблеми формування пізнавального інтересу було також виявлено умови і фактори, які впливають на інтерес до навчання. Так, Г. Щукіна називає серед таких умов зміст навчального матеріалу, активну і пошукову мисленнєву діяльність учнів, навчальний процес на оптимальному рівні розвитку учнів, емоційну сферу навчання [8, с.110 – 118]. Автор зазначає також роль сумісної і колективної діяльності учнів у відновленні їх інтересу до навчання. Визначено також важливі умови формування інтересу: оптимальне поєднання різноманітних методів навчання, ситуації проблемного навчання (І. Лернер, М. Скаткін та ін.), специфічні завдання навчання в різному віці.

Розглядаючи умови формування інтересу до навчання, ми будемо спиратись на доцільність систематичного впливу як на навчальну діяльність школяра, так і на окремі сторони його мотиваційної сфери (смысл навчання, мотиви, цілі, емоції).

Як показують психолого-педагогічні дослідження, інтереси молодших школярів характеризуються яскраво вираженим емоційним ставленням до особливо яскравого, ефективно розкритого в змісті знань. Інтерес до фактів, до описів явищ природи, подій навколишнього життя, історії, спостереження з допомогою вчителя над словом породжують інтерес до читання. Усе це дозволяє говорити про широту інтересів молодших школярів, які здебільшого залежать від умов навчання, від учителя. Збагачення світогляду вносить зміни до їхніх пізнавальних інтересів. У вихованні пізнавальної активності враховується інтерес учнів до різних видів діяльності, їхню допитливість, емоційне ставлення процесу навчання, до подій навколишнього життя, до нових наукових фактів.

У навчально-пізнавальній діяльності інтереси молодших школярів не завжди локалізовані, оскільки об'єм систематизованих знань і досвід їхнього набуття невеликий. Тому спроби вчителя сформулювати прийоми узагальнення, а також пошук школярами узагальнених способів вирішення поставлених завдань часто бувають безуспішними, що відбивається на характері інтересу молодших школярів, який найчастіше звернений не тільки до процесу навчання, а й до його практичних результатів (зробив, вирішив, зумів). Ось чому наближення мети діяльності до її результату складає важливу основу для молодшого школяра, що укріплює його інтерес. Однак в умовах високого рівня

навчання, цілеспрямованої роботи вчителя з формування пізнавального інтересу учнів стан тимчасовою зацікавленістю може бути використаний із метою розвитку допитливості, устремління керуватися науковим підходом у навчанні (шукати і знаходити докази, перевіряти практичні дії законом, читати додаткову літературу тощо).

Отже, пізнавальний інтерес – це емоційно усвідомлена, вибірково спрямованість особистості, спрямована на предмет діяльності, що супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів цієї діяльності.

Пізнавальний інтерес впливає на поведінку учня, на становлення його духовної і інтелектуальної сфери, розумові, морально-етичні і комунікативні здібності. Це, у свою чергу, забезпечує формування творчої особистості учня початкової школи, інтереси якого до пізнання дійсності чинять суттєвий вплив на його становлення; обумовлює ефективність уваги, пам'яті, свідомості, прояву позитивних емоцій, волю; сприяє творчій самореалізації і духовному самовдосконаленню, розвитку пізнавальної активності.

Література:

1. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посібн. / О. В. Скрипченко, Л. В. Волинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Каравела, 2008. – 400 с.
2. Дубровина И. В. Интересы как одно из условий развития способностей школьника // Возрастная и педагогическая психология: Хрестоматия: Учеб. пособие сред. пед. учеб. заведений / Сост. И. В. Дубровина, А. М. Прихожан, В. В. Зацепин. – М.: Изд. центр «Академия», 1999. – С. 208 – 217.
3. Киричук О. Б. Виховання в учнів інтересу до навчання / О. Б. Киричук. – К.: «Знання», 1986. – 48 с.
4. Лозова В. І. Пізнавальна активність школярів: Спецкурс із дидактики: [Навч. посібник для пед. ін-тів] / В. І. Лозова. – Харків: Основа, 1990. – 89 с.
5. Лозниця В. С. Основи психології та педагогіки: навч. посібник/ В. С. Лозниця. – К.: КНЕУ, 2001. – 288 с.
6. Рубинштейн М. М. Воспитание читательских интересов у школьников / М. М. Рубинштейн. – М.: Учпедгиз, 1950. – 214 с.
7. Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів / Олександра Яківна Савченко. – К.: Рад. Школа, 1982. – 176 с.
8. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г. И. Щукина. – М.: Педагогика, 1986. – 208 с.

УДК373.3.016:811.111

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Вагнер М., учитель початкових класів
НВК «ЗОШ І-ІІІ ст. № 3 ДВНЗ», м. Добропілля***

Одним із вагомих завдань сучасної загальноосвітньої школи є впровадження раннього навчання однієї з іноземних мов. У «Державному стандарті початкової загальної освіти» визначено мету безперервного й поступального освітнього процесу, яка полягає у всебічному розвитку та вихованні особистості через формування в учнів повноцінних мовленнєвих навичок і вмінь, бажання й уміння вчитися[3].

Дослідженням сучасних тенденцій навчання іноземної мови в початковій школі займалися вчені і методисти Є. Шубін, Й. Берман, В. Бухбіндер, Г. Бойкова, В. Скалкін, Є. Пассов, А. Хорнбі та ін. У методичних дослідженнях визначено сучасні тенденції в навчанні іноземної мови молодших школярів [2]:

- орієнтація навчально-виховного процесу на особистість молодшого школяра;
- інтегроване навчання іноземної мови на основі міжпредметних зв'язків;
- білінгвальна освіта молодших школярів засобами рідної та іноземної мов і рідної й іншомовної культур;
- освітня автономія молодшого школяра.

Вивчення досвіду різних країн світу в галузі іншомовної освіти у початковій школі з урахуванням соціальних змін, які відображені в цілях навчання, дозволяє доповнити зазначений вище перелік тенденцій у навчанні іноземної мови молодшого школяра. Тому метою статті є визначення сучасних тенденцій вивчення англійської мови в початковій школі.

Аналіз чинних документів, які стосуються шкільної англійської освіти, а також вивчення практичного досвіду викладання англійської мови дозволяє уточнити одну із основних сучасних тенденцій навчання англійської мови у початковій школі – його комунікативну спрямованість. У Концепції навчання іноземних мов, у навчальних програмах пріоритетним визначено комунікативно орієнтований підхід до вивчення англійської мови.

Основною практичною метою навчання англійської мови є формування в учнів комунікативної компетентності, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування. Ця мета передбачає досягнення школярами такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в усній (говоріння, аудіювання) та письмовій (читання, письмо) формах у межах визначених комунікативних сфер, тематики ситуативного мовлення та на основі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу [5]. Комунікативність навчання англійської мови у початковій школі забезпечується інформативністю навчального матеріалу, його зорієнтованістю на логіку світу дитини, її інтереси та потреби, особистісною спрямованістю завдань, специфікою формулювання інструкцій до тренувальних вправ, які формують цікаву для дітей комунікативну або прагматичну перспективу застосування нового мовного матеріалу, а також ефективним моделюванням ситуацій, побудованих за принципом діалогу культур.

Комітет із питань освіти при Раді Європи щодо навчання іноземної мови виділяє шість основних рівнів оволодіння комунікативною компетентністю, які відповідають певному рівню сформованості мовленнєвих навичок і вмінь [4]. Початкова школа є першим етапом і рівнем оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю. Згідно з чинною програмою з англійської мови, учні початкової школи мають оволодіти першим рівнем, тобто інтродуктивним рівнем – А1 – рівнем «відкриття» / «інтродуктивною компетенцією» [5, с. 3].

Рівень А1 є найважчим «рівнем» володіння мовою, який підлягає ідентифікації. Тому вважаємо, що в системі початкової школи згідно із загальноєвропейськими рівнями досягнень в оволодінні іншомовним мовленням необхідно виділити практичні локальні рівні. Пропонуємо розглянути стовбур Елементарного користувача через призму двох підетапів

у початковій школі, визначених Міністерством освіти і науки України, та виділити такі два практичні локальні рівні: 1) А1.1 – 1–2-ий класи; 2) А1.2 – 3–4-ий класи.

Виділення практичних локальних рівнів у межах загальноєвропейського рівня А1 дозволяє нам називати процес оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю в початковій школі рівневим та визначити рівневість в оволодінні іноземною мовою як сучасну тенденцію в навчанні іноземної мови молодшого школяра.

Ми погоджуємося з науковцями Г. Гринюк, Т. Іванцюк, Н. Середою, Є. Спіциним, Н. Шумаровою, що на сьогодні актуальним є вивчення іноземної мови в умовах білінгвізму. Зокрема йдеться саме про асиметричний білінгвізм, що вказує на перевагу мови, якою дитина мислить.

В. Сафонова визначає іншомовну освіту школярів в умовах білінгвізму засобами рідної й іноземної мови одним із провідних напрямів освітньої політики в країнах Євросоюзу, коли при вивченні шкільних предметів обидві мови використовуються як інструмент освіти й самоосвіти учнів. Із метою правильної організації навчального процесу вчителів потрібно знати про стартові умови навчання іноземної мови та враховувати їх [6, с. 216].

Отже, процес оволодіння молодшими школярами іншомовною комунікативною компетентністю проходить в умовах білінгвізму засобами рідної й іноземної мов, яку ми визначаємо ще однією сучасною тенденцією в навчанні іноземної мови у початковій школі.

З огляду на соціальне замовлення сьогодення – готувати учнів до спілкування на міжкультурному рівні – особливого значення набуває залучення молодших школярів до діалогу культур. Діалог культур, як результат соціокультурного спрямування навчання англійської мови, орієнтується на посилення культурознавчого аспекту у змісті навчання англійської мови, заохочуючи учнів початкової школи до пізнання культури країни та розвиваючи у них уміння представляти її засобами іноземної мови. Моделювання ситуацій діалогу культур на уроках дає змогу учням порівнювати спосіб і стиль життя людей у своїй країні та країнах, мову яких вони вивчають [6, с. 56].

Отже, культура й освіта, у тому числі й іншомовна, є взаємозумовленими та взаємозалежними. Тому ще однією сучасною тенденцією в навчанні іноземної мови у початковій школі є моделювання міжкультурного спілкування учнів із потенційними співрозмовниками-ровесниками, які живуть в інших країнах.

Навчальна діяльність є двостороннім процесом, який передбачає співпрацю учня й учителя. Розрізняють чотири моделі їхньої педагогічної взаємодії [1, с. 61 – 69]: авторитарну, особистісно-орієнтовану, індивідуально-орієнтовану та самоорієнтовану.

На нашу думку, оптимальною моделлю педагогічної взаємодії, де молодший школяр може повністю реалізувати свої можливості, вибираючи власні шляхи оволодіння іноземною мовою, є особистісно-орієнтована модель. Тобто відносини між учителем й учнем як мовленнєвими партнерами є рівноправними: думки учня й вчителя рівносильні [1, с. 42 – 45], що відображається в таких властивостях особистості, як цілеспрямованість, довільність між мотивами і цілями діяльності, самостійність, що забезпечують його розвиток у навчанні.

Отже, особистісно-орієнтоване навчання передбачає побудову навчально-виховного процесу відповідно до інтересів кожного учня, зокрема, де вчитель скеровує та динамізує процес самопізнання й саморозвитку школярів із метою формування самодостатньої особистості.

Ще однією тенденцією в навчанні іноземної мови у початковій школі ми виділяємо зорієнтованість процесу навчання на особистість школяра, що ґрунтується на формуванні самоусвідомлення учня, зокрема самоорганізації діяльності й самооцінки, інструментом якого в процесі вивчення іноземної мови ми визначаємо мовний портфель.

Упровадження мовного портфелю до іншомовної освіти молодшого школяра у різних країнах світу є практичним підтвердженням того, що освітня автономія є однією з сучасних тенденцій навчання іноземної мови у початковій школі, а мовний портфель – одним із засобів її автономного вивчення. За таких умов учні чітко і ясно усвідомлюють мету та результати, перспективу своєї іншомовної комунікативної діяльності, тому їхнє прагнення до самостійності, до самореалізації є правомірним.

Основним засобом навчання іноземної мови, який необхідний для організації іншомовної освіти молодшого школяра, є навчально-методичний комплекс (НМК). Учителеві надається право вибору вітчизняного або зарубіжного НМК [4, с. 5].

В ідеалі складниками НМК є книжка для учня і для вчителя, робочий зошит, збірник тестових завдань, комп'ютерні програми, комплект аудіо-та відеододатків тощо [5, с. 56]. Комп'ютер як засіб навчання відкриває додаткові перспективи для навчання іноземної мови, яке стає ефективнішим і цікавішим.

Комп'ютеризація дозволяє урізноманітнити як умови подання інформації, так і її сприйняття, репрезентуючи автентичний контекст життєдіяльності носіїв виучуваної мови, зокрема ровесників українських учнів, їхніх інтересів, захоплень. Використання комп'ютерних програм для навчання іншомовного говоріння супроводжуються аудіозаписамимнологів-зразків або діалогів-зразків, використання яких сприяє також і формуванню самоконтролю. Відтак комп'ютеризація є також сучасною тенденцією в навчанні іноземної мови у початковій школі.

Отже, ми визначили сучасні тенденції у навчанні іноземної мови у початковій школі, де іншомовна освіта молодшого школяра зорієнтована на його особистість, ґрунтується на міжпредметних зв'язках, а також на використанні комп'ютерних програм, зокрема для навчання іншомовного говоріння. Рівневабілінгвальна освіта, засобами якої є рідна й іноземна мови, зорієнтована на моделювання міжкультурного спілкування учнів початкової школи з потенційними зарубіжними ровесниками.

Література:

1. Бігич О. Б. Комунікативний розвиток молодшого школяра у сфері рідної мови / О. Б. Бігич // Мова, освіта, культура: наукові парадигми і сучасний світ: Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ Linguae-УІІІ. Філологія. Психологія. Педагогіка. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2002. – Вип. 6. – С. 391 – 396.
2. Буренко В. М. Об'єктивніумови переходу початковоїшколи на нову структуру і змістнавчання / В. М. Буренко // Іноземнімови в навчальнихзакладах. – 2002. – №1 – 2. – С. 18 – 23.
3. Державний стандарт початковоїзагальноїосвіти [Електронний ресурс] / Постанова

- Кабінету Міністрів від 20 квітня 2011 року № 462. – Режим доступу – http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
 5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах у структурно-логічних схемах і таблицях: Навчальний посібник / Укладачі С. Ю. Ніколаєва, С. В. Гапонова. – К.: Ленвіт, 2004. – 208 с.
 6. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі / С. В. Роман. – К.: Ленвіт, 2005. – 207 с.

УДК 373.3.016.502/504:796

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ГРИ

*Вікторенко І., доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми. Пізнання естетичного аспекту природи не може відбуватися на основі споживчого до неї ставлення. Дослідження Н. Артеменко, С. Дерябо, З. Жофчак, Л. Печко, В. Ясвіна та ін. показали, що вже в дітей початкових класів загальноосвітньої школи присутні утилітарні погляди на природу й спостерігається різке зростання прагматичних мотивів у взаємодії з її об'єктами, які проявляються в невмінні захоплюватися красою природи, нездатності усвідомити себе її частиною, у байдужному, а часом і жорсткому відношенні до природних об'єктів. Це свідчить про низький рівень екологічної й духовної культури школярів.

Змінити утилітарно-прагматичне ставлення підростаючого покоління до природи можливо на основі формування повноцінної екологічної культури, спрямованої як на вивчення матеріального, природного середовища, так і на пізнання самої людини, її духовного світу.

Екологічна культура багато в чому визначає світогляд людини, духовно-моральні, естетичні, ціннісні орієнтири, її готовність до творення. Вона базується на чотирьох взаємозалежних елементах: пізнавальному, емоційно-ціннісному, поведінковому, діяльнісному. При цьому природознавство, етика, естетика виступають в екологічній культурі в нерозривній взаємодії, що дозволяє виховувати в підростаючих поколіннях морально-естетичне ставлення до природи.

Окремої уваги в руслі розглянутої проблеми заслуговує молодший шкільний вік, який у світовій і вітчизняній шкільній практиці вважається основним віковим періодом у становленні світоглядної позиції людини, в інтенсивному нагромадженні знань про навколишній світ, у формуванні «екологічної етики», етичних норм поведінки в природі й у суспільстві. Високі потенційні можливості молодших школярів використовуються для організації правильної роботи з формування їхньої екологічної культури, у ході якої розвивається вміння учнів бачити, переживати, цінувати естетичні якості природи, формувати «екологічну совість» і відповідальність за дії та вчинки.

Велика роль у формуванні екологічної культури молодшого школяра належить грі як важливому виду діяльності дітей цієї вікової категорії [1; 3; 6].

Її доцільно застосовувати з метою подолання антропоцентричних установок щодо природних об'єктів, набуття навичок творчої взаємодії з ними, розвитку перцептивних можливостей учнів, що сприяють усвідомленню єдності зі світом природи, підсилюють інтерес до неї, руйнують світоглядне протиставлення людини іншим живим істотам.

Метою даної статті є висвітлення ігрових методик формування екологічної культури молодшого школяра.

Основний виклад матеріалу. Як свідчить педагогічна теорія, дидактичні ігри досить різноманітні. Практика показує, що доцільним є використання комплексу екологічних дидактичних ігор, спрямованих на формування всіх компонентів екологічної культури учнів – когнітивного, мотиваційно-ціннісного та поведінково-діяльнісного, хоча переважна більшість запропонованих у педагогічній літературі дидактичних ігор (у тому числі і екологічних) спрямована на підвищення якості знань, у той час, як інші сторони особистості залишаються майже незадіяними. Оскільки саме їх розвиток відіграє вирішальну роль в оцінці вихованості людини, її життєвої позиції, доцільно застосовувати екологічні дидактичні ігри, спрямовані на переважне формування гуманістичних мотивів природоохоронних учинків, поведінки, практичної діяльності, як от: «Я – Земля», «Симпатичні істоти», «Телеграма», «Не нашкодь!» та ін. Наводимо зміст деяких із них.

«Симпатичні істоти». Гра може проводитись як у класі, так і поза ним. Учні сідають у коло, а один із них – у центр. Учитель пропонує центральному гравцеві назвати неприємну йому істоту. Наприклад: «Мені не подобається пацюк». Інші діти, у тому порядку, як сидять, намагаються знайти в названій тварини риси симпатичності. Наприклад: «Пацюк повинен тобі подобатись, тому що у нього:

- пухнасте м'яке хутро;
- блискучі красиві очі;
- рухливі чутливі вуса і т. ін.

Після того, як кожний висловить свою думку, до центру сідає інший гравець, називаючи наступну істоту. Учасники гри можуть називати не тільки зовнішні приємні риси, а і оцінювати користь, яку тварина приносить, чи роль, яку відіграє. Гра продовжується, поки всі учні не побувають у центрі кола.

Після гри можна провести конкурс малюнків фантастичних істот.

«Не нашкодь!». Перед початком гри необхідно провести бесіду про те, яке довкілля найбільше подобається учням. Нехай вони згадають поїздки у мальовничі місця, пояснять, що саме їм там сподобалось і запам'яталось. Учитель може заздалегідь попросити учнів принести фотографії улюблених куточків природи або використати власний наочний матеріал.

Після обговорення клас об'єднують в кілька груп по 5 – 6 учнів у кожній. Кожна група отримує великий листок паперу та набір олівців чи фломастерів. Далі учитель пропонує створити (намалювати) навколишнє середовище, яке подобається дітям (як правило вони зображають ліс, гори, річки, тварин, Сонце тощо), при чому так, щоб кожний із гравців доклав власної праці до колективної роботи (намалював якусь частину). Після закінчення цієї роботи вчитель пропонує учням встати і роздивитись малюнки, створені іншими групами, оцінили, чи подобається їм «довкілля», зображене іншими, чим саме.

Далі міні-групи повинні стати так, щоб перед ними лежало «чуже»

довкілля. Після цього гравці отримують завдання: нашкодити намальованому іншими середовищу, зруйнувати кожен частину зображення (намалювати простими олівцями гори сміття, плями, дими, вогнища, заводи тощо). Суть гри полягає в прояві емоційних станів у різних груп учнів – і тих, чиє «довкілля» руйнують, і у тих, хто це робить. Потім кожна група повертається до свого малюнку і починає відновлювати його первинний вигляд. А вчитель у цей час створює «середовище озвучених емоцій», у якому учні діляться своїм обуренням та іншими думками з приводу руйнування намальованого довкілля. Вони під керівництвом викладача роблять висновок про те, що легше: руйнувати, чи відновлювати після руйнування, чи можна повністю відновити втрачені елементи, чи потрібно взагалі відновлювати зруйноване навколишнє середовище, що треба робити, щоб якомога довше зберегти довкілля в первинному вигляді.

Засвоєнню знань, умінь та навичок сприяють *екосистемні та побутові ігри*, спрямовані на корекцію повсякденної поведінки учнів стосовно природи: «Що? Де? Коли?», «Вікторина», «Екокарти», «Екодоміно», «Хто я?», «Павутинка» та ін.

Екосистемні ігри (ігри-метаморфози) базуються на навчальному матеріалі, запропонованому шкільною програмою, їх застосування спрямоване на розширення і поглиблення знань, встановлення і теоретичне вивчення взаємозв'язків у природі. У цих іграх не тільки формуються базові знання, а й створюються сприятливі умови для виховання мотиваційно-ціннісного та поведінково-діяльнісного компонентів екологічної культури. Граючи, учасники подумки «перевтілюються» в інші природні чи штучні об'єкти, намагаються стати на їх місце, говорити і діяти від їхнього імені.

Застосування ігор-метаморфозів у екологічному вихованні сприяє збудженню позитивних емоцій, розвитку екоцентричного мислення, формуванню відповідних складових світогляду, правил та норм спілкування і поведінки в системах «людина – людина» та «людина – природа».

Наприклад, гра «Павутинка». Для проведення гри потрібні клубок товстих ниток, швацькі шпильки, таблички з назвами компонентів екосистеми (як живої, так і неживої природи), дві таблички з написом «людина».

Учні з прикріпленими на грудях табличками створюють коло навколо центрального гравця – «людини», у якого напис прикріплений ще й на спину (щоб діти, що стоять позаду, теж бачили, хто це).

Гра починається з учня – «рослини», що, міцно тримаючись за кінець нитки, промовляє, наприклад: «Я – сосна, на мені поселяється короїд». Після цього він кидає клубок ниток «короїду», той, тримаючись за нитку, перекидає «дятлу», обґрунтовуючи цей зв'язок і т. ін. Гра триває, поки всі учасники не будуть з'єднані між собою, деякі – навіть по кілька разів. Нехай відповідний гравець, обережно відпускаючи нитку, дасть відповідь на запитання: «Що буде, якщо знищити всі сосни? ... дятлів?» і т. ін. А коли всі гравці по черзі починають легенько натягувати нитки, що є в них у руках, вони усвідомлюють, у яких складних відносинах беруть участь організми, яких вони представляють. Після цього їм неважко зробити висновок про місце, вплив та значення кожного компоненту природи в екосистемі.

У другій частині гри бере участь «людина». Вона починає тягнути за нитки, що відповідають зв'язкам, які людина порушила в даній екосистемі чи

може порушити. При цьому «людина» пояснює, що робить, а гравці, яких ці дії стосуються, насамперед, а потім, відповідно, усі інші розповідають, що відбувається в природі внаслідок втручання людини. Бажано наводити приклади з реального життя, особливо, якщо це «місцева» екосистема.

Після закінчення гри бажано обговорити з учнями, що нового вони дізнались, як змінилось їхнє ставлення до проблем довкілля.

«Я – Земля». Суть гри полягає в тому, щоб відчути себе іншою істотою, увійти в образ, скажімо, гори чи вмираючої річки, секвої чи трави під сміттєзвалищем, вимерлої тварини чи таргана. Учні потрібно навчитись говорити від імені обраної істоти чи предмету, розповідаючи про причини, що призвели до погіршення їх умов існування чи, навіть, загибелі, шляхи, яким чином можна було б виправити ситуацію. Бажано надати дітям зразок розповіді, який можна використати як вступне, організуюче слово вчителя: «Я – Земля. Моя кров – це річки, що течуть по мені. Суходіл континентів і країн – це мої органи. Мені важко дихати, оскільки моє тіло стиснуте великою кількістю прокладених доріг та магістралей, мені боляче, бо свердловини та кар'єри – то виразки на моєму тілі. Воно вкрите чужорідними наростами і утвореннями, поступово руйнується. Сьогодні люди не відчувають Землі, бо в них крижані серця. Проте моє серце – серце Землі – величезне, наповнене теплом, застигло у чеканні...» Гру краще проводити у природних умовах.

Матеріал для *побутових ігор*, на відміну від попередніх, не передбачений навчальними програмами. Проте, як свідчить практика школи, саме побутові ігри забезпечують значний виховний вплив на учнів. Вони теж допомагають формувати мотиваційно-ціннісний та поведінково-діяльнісний компоненти екологічної культури. Такі ігри можуть проводитись як у позаурочний час, так і на уроках, прикладом, міні-ігри. У ході побутових ігор використовуються предмети, що оточують людей у повсякденні. До таких ігор належать «Екомаркування», «Шкарпетка», «Друга роль», «Кухня».

Наведемо приклад гри «*Шкарпетка*». Для цієї гри потрібна синтетична шкарпетка. У неї в присутності дітей покладіть відходи, що розкладаються та не розкладаються в природі: качан від яблука, сухе листя, папірець, шматок картоплини, пластикову склянку, шматок поліетилену, банку з-під «Кока-коли» та ін. Разом з учнями складіть список відходів, що містяться в шкарпетці, закопайте її в означеному місці (бажано вологому і теплому) і добре полийте водою. Через кілька місяців (краще всього після літніх канікул) разом із дітьми викопайте шкарпетку і звірте зі списком – що залишилось, а що розклалось. Нехай діти зроблять висновок про те, які відходи розкладаються в природі, а які – ні.

Учителю слід пам'ятати, що під час проведення ігор слід намагатись дотримуватись норм природобезпечної поведінки та діяльності: не використовувати в оформленні гри свіжозірване листя та гілки, зламані спеціально для неї; не створювати непотрібного шуму під час ігор на природі; мінімізувати та сортувати сміття, що утворюється під час ігор та обов'язково прибирати після їх закінчення.

Висновки. Завданням сучасної школи є підготовка екологічно грамотної людини, яка розуміє значення життя як найвищої цінності, здатна визначати своє місце у світі, брати участь в охороні навколишнього середовища, раціонально

використовувати природні багатства, приймати свідомі рішення у сферах життя, де перетинаються інтереси людини як живої істоти, суспільства і довкілля.

Важливу роль у підготовці екологічно грамотної особистості відіграє початкова школа; вона збагачує вихованців знаннями про природне і соціальне середовище, ознайомлює з цілісною картиною світу і формуванням науково обґрунтованого, гуманного ставлення до навколишнього.

Проведене дослідження приводить до висновку про необхідність запровадження засобів екологічного виховання, які б торкалися мотиваційно-ціннісного і поведінково-діяльнісного сфер особистості. Насамперед це стосується ігрових методик, які навчають дітей бути небайдужими до природи, розвивають емоційний внутрішній світ, формують екологічну поведінку й етику, розвивають творчі здібності дітей. До того ж, активна взаємодія між собою та навчальним матеріалом, дозволяють активізувати внутрішні резерви і можливості молодших школярів до самовдосконалення в процесі міжособистісного спілкування.

Література:

1. Волохата К. Екологічні ігри на уроках природознавства як засіб формування екологічної культури молодших школярів / К. Волохата, Д. Телега // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. – 2013. – Вип. 39. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2013_39_84.
2. Дерябо С. Экологическая педагогика и психология [Текст] / С. Дерябо, В. Ясвин. – Ростов н/Д : Феникс, 1996. – 480 с.
3. Екологічне виховання учнів початкових класів у позашкільних навчальних закладах: Навч.-метод. посіб. / Пустовіт Г. ; Ін-т проблем виховання АПН України. – К. , 2002. – 240 с.
4. Екологічне виховання школярів / Під ред. Зверева І., Печко П. – М. : Педагогіка, 1984. – С. 6 – 30.
5. Жофчак З. Важливість формування екологічної культури дитини, її гармонійних відносин з природою в умовах навчально-виховного комплексу культурологічного спрямування [Електронний ресурс] / З. Жофчак // Доповідь на Всеукраїнській конференції «Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи». – Режим доступу: <http://www.ecoleague.net/34903999-235.html>.
6. Смаглій О. Застосування ігрових ситуацій на уроках природознавства / О. Смаглій // Початкова школа. – 2003. – № 3. – С. 20 – 21.

УДК 373.3.016:004

МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

*Гакало Н., директор Рай-Олександрівської ЗОШ І-ІІІ ст.
Слов'янської районної ради Донецької області*

Дистанційне навчання(ДН) – це одна з форморганізації навчального процесу, під час якої всі уроки або частину занять проводять із використанням сучасних інформаційних технологій за умови територіальної віддаленості викладача й учнів.

Дистанційне навчання в школі надає можливість вивести на новий рівень підготовку учнів, дозволяє забезпечити гнучкість і багатоваріантність у навчанні, сприяє більш повному розкриттю потенціалу учнів через фактично необмежену кількість дистанційних навчальних курсів. Саме дистанційна форма навчання відкриває можливості для учнів, які перебувають на тимчасово непідконтрольних територіях України в зв'язку з проведенням АТО, якісно задовольнити власні потреби в здобутті державної освіти.

Така форма організації навчання визнана одним із пріоритетних напрямів програми модернізації загальноосвітньої школи. Апробація дистанційного навчання в Рай-Олександрівській ЗОШ І-ІІІ ст. розпочата в 2015 – 2016 навчальному році. У 2016 році було продовжено апробацію дистанційної освіти через використання *дистанційної платформи*.

Для впровадження дистанційного навчання створено законодавчу та нормативну бази.

20 грудня 2000 року Постановою МОН України було прийнято Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні. У концепції визначено, що «дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна очній, вечірній, заочній та екстернату, що реалізується здебільшого за технологіями дистанційного навчання» [1].

До складу технологій ДН входять педагогічні та інформаційні технології.

Педагогічні технології дистанційного навчання – це технології опосередкованого активного спілкування вчителів з учнями шляхом використання телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи учнів із структурованим навчальним матеріалом, представленим в електронному вигляді. Інформаційні технології дистанційного навчання – це технології створення, передачі, збереження навчальних матеріалів, організації та супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку [4].

Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки громадян до вступу у навчальні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників.

Завданням дистанційного навчання є забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їхніх здібностей, приділення уваги мовному питанню та вихованню національної свідомості учнів [2].

Дистанційна форма навчання – форма організації навчального процесу у закладах освіти (ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ, ЗНЗ), яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень; дистанційне навчання дітей з особливими потребами, дистанційне навчання обдарованих учнів.

Прийом учнів на ДФН відбувається згідно з положенням про дистанційне навчання. Учень, який за певних обставин потребує дистанційної форми

навчання, надає до закладу освіти (базова школа) заяву особисто або (неповнолітні) заяву надають батьки (опікуни). Педрада школи приймає рішення, яке погоджує з відділом освіти, після чого видається наказ.

Умови ДН: наявне кадрове забезпечення, системотехнічне забезпечення (згідно з 5 розділом Положення) [1].

У ході перевірки стану роботи з учнями, які навчаються дистанційно, було виявлено, що основними формами роботи на платформі є самостійна робота, навчальні заняття, контрольні заходи.

Серед видів навчальних занять – лекції (текстові документи), уроки, практичні заняття (методичні рекомендації та завдання), консультації (телефонний зв'язок, онлайн-повідомлення), інтерактивні лабораторні заняття (відеодосліди).

Режим (взаємодія між суб'єктами навчання) роботи – синхронний, асинхронний.

Контрольні заходи: тематичний та підсумковий контроль (різнопланові тести).

Маємо зазначити певні труднощі, що відбулися в реалізації дистанційної освіти. У роботі на дистанційній платформі виникли технічні труднощі, а саме – через недосконалість програми вчителям точних предметів (математика, фізика, хімія) важко завантажувати тести для автоматичної перевірки з використанням спеціальних символів. Є труднощі у реалізації практичної частини програмового матеріалу (лабораторні роботи, практичні роботи з фізики, хімії, біології). На даному етапі необхідно розробити систему, яка б дозволила виконувати практичну частину якісно. Дистанційна освіта вимагає від учнів високого рівня самостійності. Учні старшої школи більше володіють навичками самостійної роботи. Учні 5 – 6 класів потребують допомоги батьків у роботі на дистанційній платформі, систематичного контролю з боку учителя та батьків. Досвід роботи дозволяє говорити про випадки необ'єктивного оцінювання деяких робіт учнів, унаслідок асинхронного виконання завдань.

Також є проблема, пов'язана з оцінюванням знань, здобутих учнем. За ДН успішність учня частіше оцінюється автоматично, із використанням різноманітних тестів і опитувань. Звідси виникає технологічна проблема: система ДН має бути побудована на такій програмній платформі, яка б забезпечила максимальну гнучкість і універсальність у представленні інформації. Мова йде про те, що різні предмети можуть вимагати різних способів представлення і наявності абсолютно різних систем тестувань. Наприклад, якщо для перевірки знань з історії досить тестів із варіантами відповідей, то для контролю успішності з мовних предметів можуть знадобитися, наприклад, диктанти, а для точних наук – механізми розпізнавання формул і зображень. Також, є методичні питання щодо таких предметів, як фізична культура, музичне мистецтво, технології, ОЗВ та ін.

Крім зазначених вище форм роботи, планується проводити веб-конференції, онлайн-батьківські збори, лабораторні роботи в реальному часі або майстер-класи, які будуть розташовані на YouTube каналі нашої школи.

Веб-ресурси, які використовуються в роботі на дистанційній платформі:

- веб-ресурси навчальних дисциплін (програм), у тому числі дистанційні курси, – систематизований збір інформації та засобів навчально-методичного характеру, необхідних для засвоєння навчальних дисциплін (програм), яке

доступне через Інтернет (локальну мережу) за допомогою веб-браузера та/або інших доступних користувачеві програмних засобів;

- веб-середовище дистанційного навчання – системно організована сукупність веб-ресурсів навчальних дисциплін (програм), програмного забезпечення управління веб-ресурсами, засобів взаємодії суб'єктів дистанційного навчання та управління дистанційним навчанням.

Веб-ресурси навчальних дисциплін (програм), що необхідні для забезпечення дистанційного навчання, містять:

- методичні рекомендації щодо їх використання, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо;
- документи планування навчального процесу (навчальні програми, навчально-тематичні плани, розклади занять);
- відео- та аудіозаписи лекцій;
- мультимедійні лекційні матеріали;
- термінологічні словники;
- практичні завдання із методичними рекомендаціями щодо їх виконання;
- віртуальні лабораторні роботи із методичними рекомендаціями щодо їх виконання;
- посилання на віртуальні тренажери із методичними рекомендаціями щодо їх використання;
- пакети тестових завдань для проведення контрольних заходів, тестування із автоматизованою перевіркою результатів, тестування із перевіркою викладачем;
- електронні бібліотеки чи посилання на них;
- бібліографії.

Для забезпечення дистанційного навчання учнів навчальний заклад планує створювати власні веб-ресурси або використовувати інші веб-ресурси, що підлягають перевірці у цьому навчальному закладі, спрямовувати роботу з учителями на опанування ними навичок роботи з комп'ютером та використання можливостей мережі, проводити практичні майстер-класи для вчителів, які працюють на дистанційній платформі, для відпрацювання основних прийомів роботи.

Отже, головною метою дистанційного навчання є надання учням можливості отримати якісні знання за місцем їхнього проживання або тимчасового перебування з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Література:

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
2. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології : монографія / В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К. : Атіка, 2005. – С. 77 – 140.
3. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Н. Клокар // Шлях освіти. –2007. – № 4 (46). – С. 38 – 41.
4. Ковальська К. Р. Дистанційне навчання як перспективна форма розвитку предметно-орієнтованих професійних компетентностей учителів. [Електронний ресурс] / К. Р. Ковальська – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/>

**СФОРМОВАНІСТЬ УЯВЛЕНЬ ПРО СКАЛЯРНІ ВЕЛИЧИНИ
У ДІТЕЙ 6 – 7-ЛІТНЬОГО ВІКУ**

*Голік К., студентка 1 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Сарієнко В., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Поняття величини в математиці є одним з головних. Перші відомості про величини діти отримують із перших днів свідомого розвитку у процесі пізнання оточуючого світу. Специфіка цього поняття полягає в його багатозначності. На сьогодні в літературі налічується декілька визначень поняття, які описують його, тому сформованість уявлень про величини напередодні вступу дітей до школи є конче актуальним.

Зазначеному питанні вченими приділено значну кількість досліджень. Попередньо слід зазначити, що переважну більшість величин складають скалярні величини, тобто такі, які визначаються тільки одним параметром – числом. Зокрема, питанням формування поняття величини на початкових етапах організованого навчання приділили дослідження Р. Березина, М. Вінсент, М. Горбач, О. Люблинська, Ж. Піаже та ін. Зокрема, М. Горбач досліджував особливості засвоєння математичних понять дітьми семирічного віку. М. Вінсент – питання можливостей п'ятирічних дітей виділяти подібність фігур за розміром. Р. Березина – методику навчання дітей вимірювальним діям. Ж. Піаже – психологічні особливості розвитку абстрактного мислення дітей.

Метою статті є опис стану сформованості уявлень про скалярні величини у дітей 6 – 7-літнього віку.

Дослідники-педагоги при спробі визначити ступінь сформованості уявлень про скалярні величини у дітей 6 – 7 років, стикаються з багатьма питаннями і, зокрема такими: «Які уявлення про величини мають дошкільники і молодші школярі?», «Чи змінюються їх уявлення про це поняття з віком?», «Чи можуть діти адекватно сприймати математичний зміст поняття величини?»

Загально визнано психологами і методистами, що діти 3 – 6 років мають деякі первинні уявлення про величини завдяки своєму чуттєвому досвіду, який є джерелом пізнання дошкільника. Діапазон чуттєвого досвіду залежить від того, наскільки тонко дитина володіє відчуттями і комплексом спеціальних дій (оглядання, обмацування, порівняння, зіставлення і т.д.), що впливають на сприйняття і мислення.

Діти 3 – 6 років уже розрізняють розміри багатьох знайомих предметів. У 3 – 4 року діти правильно виконують завдання принести *великий* м'яч або *довгу* палицю. У їхній пасивній мові є вже ці слова й уявлення про *різницю в протяжності об'єктів*. Безпомилково визначають діти на великій відстані фігуру дорослого і дитини. Усе це говорить про сталість сприйняття розмірів предметів, які довгостроково є в їхньому досвіді.

Дослідження вчених показали, що діти утрудняються у виявленні кількісних відношень у предметах із значимими для них конкретними ознаками.

Так, М. Вінсент установив, що п'ятирічним дітям важко виділити подібність фігур за розміром, якщо ці фігури різняться за кольором [2].

М. Горбач, досліджуючи особливості засвоєння математичних понять дітьми семирічного віку, доходить висновку про недоцільність використання при навчанні предметів, загальні ознаки яких можна виділити лише в результаті додаткової логічної роботи. Автор вважає, що абстрагування кількісних відношень від інших властивостей об'єктів відбувається дітьми тим успішніше, чим бідніший зміст предметів, які виконують роль чуттєвої опори. Дітям пропонувалася завдання на заміщення предметів (за ознаками кольору, форми, розміру і кількості) [3]. Виявилося, що і молодші школярі, і дошкільники справлялися із завданням тим ефективніше, чим меншу кількість конкретних ознак мав предмет-заступник.

Усе це пояснюється тим, що для дитини 5-7 років усі параметри речі рівноцінні – порівняння об'єктів здійснюється за тими властивостями, які виступають на передній план, розглядає їх в якості характеристики усєї речі. Словом, раніше величиною «мислився» увесь об'єкт, а тепер кожний об'єкт починає «представлятися» у вигляді зібрання різних величин. Таке розрізнення має вирішальне значення в оволодінні величинами, що чітко подано в дослідженнях Ж. Піаже [5].

За зовнішньою стороною предметів для дитини відкривається їхня внутрішня структура, у котрої кожна основна властивість предмета характеризується певною величиною, значення якої встановлюється не прямим порівнянням об'єктів (одного з одним). Згодом навіть безпосереднє порівняння двох об'єктів містить у собі припущення, що одна з величин приймається як одинична міра.

Дослідженнями вчених-психологів [4; 5] встановлено, що в корі великих півкуль містяться нервові клітини, які «обслуговують» мислення і які дозволяють установлювати взаємовідносини між різноманітними предметами реального світу. Уміння встановлювати зв'язки і відношення і є найважливішим компонентом творчості. Ці уміння можна і потрібно розвивати за допомогою спеціального і цілеспрямованого тренування.

Крім уявлень про величини, діти мають і деякі уявлення про їх вимірювання. Частина дітей правильно вказує, що метром вимірюють довжину класу, столу та ін. Діти, що не знають загальних мір, говорять, що вимірювання роблять лінійкою, палицею, «стрічкою з цифрами» та інше. Ці відповіді показують, що діти називають не міри, а лише ті інструменти, за допомогою яких провадяться вимірювання. На питання, що вимірюють метром, діти називають різноманітні предмети (меблі, картину, папір, зріст людини і т.д.).

Уявлення дітей про вимірювання «протяжностей» відбивають їхній особистий досвід. Діти усвідомлюють, що для визначення розмірів предметів їх треба виміряти; вони знають і про те, що їхній власний зріст також вимірюють, проте про засоби вимірювання вони говорять неточно («сантиметром», «зміряти головами», «потрібно стати разом так спиною», «удома на двері підкреслити»).

Уміння і знання дітей про вимірювання місткості судин (вимірювання рідин і сипучих тіл), як показують дослідження Р. Березиної й інших дослідників [1], перебувають на найнижчому рівні. Більшість дітей не знають, наприклад, як можна виміряти молоко у глечичку: «сантиметром», «лінійкою», «виміряти на

вагах», «виміряти за градусником» і т.д. Їхні відповіді свідчать про те, що вони далекі від практики вимірювання об'ємів рідин і саме слово «виміряти» викликає в них лише знайомі асоціації. Не знають діти, як правило, і назви мір для виміру обсягів рідин. Деякі називають лише ті мірки, якими користуються дорослі у своєму побутовому житті (ополоник, склянка і т.д.). У розповідях про покупки діти говорять, що вони купували з батьками літр молока, але, що літр є міра, вони, звичайно, не знають. Відсутні у дітей і чіткі уявлення про різну місткість судин, не знають вони і прийомів порівняння їх обсягу. Проте в процесі діяльності, маніпулюючи різноманітними ринками і сипучого матеріалом, діти помічають певну залежність між величиною ринки і кількістю сипучого матеріалу, необхідного для її наповнення: для великої – багато, для маленької – мало, а для однакових – однакова кількість піску. Отже, дитина на основі чуттєвого досвіду розширює і збагачує свої уявлення про величини.

Що стосується сприйняття (розуміння) математичного змісту поняття величини, то практично усі дослідники сходяться в думці, що діти 3 – 7 років їм не опановують, але вже з 8 – 9 років (ймовірніше за все внаслідок математичного навчання) вони починають його розуміти. Розуміння відбувається поступово, у залежності від практичного використання величини та її абстрактності. Так, спочатку діти починають опановувати математичним змістом величини, що характеризує «протяжність» предметів (довжина), потім – величини, що характеризує «швидкість» руху об'єктів (швидкість).

Отже, врахування всіх зазначених особливостей динаміки розвитку уявлень про величину надає учителю можливість виробити систему методичних підходів щодо ефективного формування поняття про неї, що неодмінно впливає на успішність засвоєння знань про величини у подальших класах і з різних навчальних предметів.

Література:

1. Березина Р. Л. Формування прийомів користування вимірювально-креслярськими інструментами / Р. Л. Березина // Початкова школа, 2006. – № 4. – С. 22 – 24.
2. Вінсент М. До методики вивчення величин / М. Вінсент // Початкова школа, 1981. – № 5. – С. 41 – 45.
3. Горбач М. С. Психологія формування понять у младших школьників / М. С. Горбач. – М., 2000. – 227 с.
4. Люблинская А. А. Развитие пространственного мышления школьников / А. А. Люблинская. – М.: Педагогика, 1980. – 240 с.
5. Пиаже Ж. Избранные психологические труды: Пер. с франц. / Ж. Пиаже. – М.: Просвещение, 1969. – 659 с.

УДК 378.147:373.3-011.3-051:613

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

*Горобець Л., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Рязанова М., студентка 3 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Конституція України визнає життя і здоров'я людини одними з найвищих соціальних цінностей держави, яка згідно з Основним Законом несе відповідальність перед людиною за свою діяльність, зобов'язана забезпечити якнайповнішу реалізацію цих цінностей і при цьому вирішити завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить стан продуктивних сил країни, її економічний, оборонний, інтелектуальний, духовний потенціал, ресурс розвитку суспільства.

Всесвітня організація охорони здоров'я розглядає цю проблему не як суто медичну, а як комплексну. Здоров'я визначається як філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична категорія, об'єкт споживання, вкладання капіталу, індивідуальна і суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, що постійно взаємодіють із навколишнім середовищем [7]. Тому велика увага приділяється саме педагогічним заходам щодо формування здорового способу життя молоді та усвідомлення нею цінностей здоров'я. Саме в молоді роки (дитячому та підлітковому віці) відбувається сприйняття певних норм і зразків поведінки, накопичення відповідних знань та вмінь, усвідомлення потреб та мотивів, визначення ціннісних орієнтацій, інтересів та уявлень. Особливу педагогічну увагу формуванню здорового способу життя треба приділяти з раннього віку. Про основні проблеми у цій сфері свідчать дані МОН України, які вказують на різні порушення статури у більшості учнів шкіл, у багатьох спостерігались відхилення від норми у серцево-судинній системі, неврози. Багато учнів відстають у навчанні. Основною причиною цього, на думку науковців, є погіршення стану здоров'я, слабкий фізичний розвиток, зниження імунітету до захворювання. За дослідженнями інституту педіатрії, акушерства та гінекології АМН України, лише близько 10% немовлят народжуються здоровими. А до школи потрапляє ще менше здорових дітей. Негативну роль відіграє екологічний чинник, спадковість, умови і спосіб життя. Погіршення загального рівня досягнень у навчанні, як зазначають науковці, пов'язане з низьким рівнем здоров'я школяра. Подібні дані були отримані Всеукраїнським фондом соціальних досліджень, який провів аналіз стану здоров'я дітей України. Зокрема було зроблено висновок, що стан здоров'я дітей та підлітків України поступово погіршувався протягом останніх 10-15 років і на цей час опинився на рівні, котрий у перспективі загрожує існуванню здорової нації.

На здоров'я молоді згубно впливає незадовільна організація навчального процесу. Як свідчать дані досліджень, серед загальної кількості підлітків до моменту здобування середньої освіти здоровими залишаються лише 6%. 45 – 50% випускників мають суттєві морфофункціональні відхилення, а 40 – 60% – хронічні захворювання, через що третина з них мають обмеження у виборі професії. Від 20 до 80% випускників набувають патологію одночасно 2 – 5 систем [7].

Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямування освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема здоров'язбережувальних компетенцій педагога є пріоритетною. Окремих аспектів її торкалися Т. Байбара, В. Бобрицька, О. Ващенко, А. Волошин, Д. Воронін, Л. Грицюк, І. Зімняя, Н. Кальт, Ю. Курланов та інші дослідники.

Більшість учених прийшли до висновку, що компетентність це здатність професійно і ефективно розв'язувати ті чи інші проблеми, які виникають у процесі будь-якої діяльності людини. Вона розвиває уміння і навички вирішувати різноманітні життєві проблеми, отримувати й аналізувати інформацію, приймати рішення, оцінювати наслідки діяльності, працювати в групі, організовувати свою роботу, використовувати нові інформаційні технології, проявляти стійкість перед труднощами, знаходити нові рішення.

Серед ключових компетентностей, що належать до проблеми збереження та зміцнення здоров'я людини науковці виділяють компетентність здоров'язбереження.

Так, Д. Воронін зауважує, що поняття «здоров'язбережувальна компетентність» можна сформулювати як певний рівень медико-валеологічної грамотності, стан соціального благополуччя, ступінь розвитку творчих сил, фізичних, психічних і розумових здібностей людини, виражених в організації її життєдіяльності у ставленні до самої себе, інших людей, до природи [4].

У своїх дослідженнях Ю. Курланов зауважує, що здоров'язбережувальна компетентність розуміється як цілісне індивідуальне психологічне утворення особистості, спрямоване на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та навколишніх; передбачає наявність у людини комплексу сформованих життєвих навичок, що сприяють:

- фізичному здоров'ю (харчування, рухової активності, санітарно-гігієнічних навичок);
- соціальному здоров'ю (ефективного спілкування, співчуття, розв'язування конфліктів поведінки в умовах тиску, дискримінації, погроз), навички спільної діяльності та співробітництва;
- духовному та психічному здоров'ю (самоусвідомлення та самооцінки, аналіз проблем і прийняття рішень, визначення життєвих цілей та програм, навички самоконтролю, мотивація успіху та тренування волі) [7].

Закладом, який підтримує та зміцнює здоров'я майбутнього громадянина, повинна стати школа, основним завданням якої є робота над впровадженням здоров'язбережувальних педагогічних технологій, створення здорового освітнього простору. Кожна школа повинна бути школою сприяння здоров'ю та збереження психофізіологічного здоров'я учня. Здоров'я школярів перебуває в прямій залежності від умов навчання, харчування, рухової активності, правильного чергування навантаження та відпочинку.

Тому в наш час активізується процес удосконалення підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців вищої кваліфікації, у тому числі вчителів початкових класів.

Початкова ланка освіти – фундамент шкільного навчання, адже саме тут закладаються основи для формування особистості майбутнього громадянина. За Державним стандартом початкової загальної освіти учень початкової школи отримує знання, уміння і навички, що допоможуть йому підготуватися до подальшого навчання. Завдання вчителя сучасної школи полягає у формуванні кола компетентностей – ключових, предметних та міжпредметних. До ключових компетентностей молодшого школяра відносяться уміння вчитися, здоров'язбережувальна, загальнокультурна, громадянська, підприємницька, соціальна, інформативно-комунікативна. Одна з ключових компетентностей – здоров'язбережувальна.

На думку О. Ващенко під здоров'язберезувальними технологіями сьогодні слід розуміти:

- сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог методик навчання та виховання);
- оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вольових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм);
- повноцінно та раціонально організований груповий режим [3, с. 1 – 6].

У наш час активізується процес удосконалення підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців вищої кваліфікації, у тому числі вчителів початкових класів.

Під здоров'язберезувальною компетентністю ми розуміємо інтегральну якість фахівця, яка забезпечує успішне збереження та зміцнення фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я свого та здоров'я оточення.

У процесі навчально-виховної діяльності вчитель повинен упроваджувати всі педагогічні технології, які не шкодять здоров'ю і виховують культуру здоров'я, повинен навчити дітей берегти і зміцнювати своє здоров'я, передати учневі знання й уміння здоров'язбереження. Тому формування здоров'язберезувальної компетентності вчителів та учнів є необхідною та обов'язковою складовою їхньої підготовки. Ця робота буде успішною, якщо буде організована за ознакою професійної спрямованості [2]. А учень повинен навчитися застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язберезувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей [5].

Формування цілей статті. Метою нашої статті було дослідити особливості формування та розвитку здоров'язберезувальних компетентностей майбутніх вчителів початкових класів.

Дослідження проведені під час навчально-виховного процесу та виробничої педагогічної практики студентів факультету початкової, технологічної та професійної освіти ДДПУ.

Виклад основного матеріалу. У структурі здоров'язберезувальної компетентності науковці виокремлюють 3 основні компоненти:

- когнітивний (система знань і пізнавальних вмінь);
- особистісний (наявність і прояв рис особистості, зумовлених характером діяльності з формування здорового способу життя свого та інших людей);
- діяльнісний (здатність обґрунтовано виявляти та раціонально застосовувати шляхи і засоби для найбільш ефективного досягнення мети) [6].

У наших дослідженнях наповнення когнітивного компоненту відбувалось у процесі навчання студентів на лекціях, лабораторних, практичних заняттях із природничих, психолого-педагогічних та методичних дисциплін, які містять загальні професійні знання, про культуру здоров'я, як складову загальної культури особистості; психолого-педагогічні знання – про закономірності всебічного розвитку особистості; інтегровані предметні знання – про цінності здоров'я та здорового способу життя, як основи діяльності та особистісного розвитку людини; методичні – знання про застосування здоров'язберезувальних технологій в соціальній роботі, світоглядне розуміння людини та характеризують її природне та соціальне оточення. Когнітивний компонент

був спрямований на формування системи знань про закономірності збереження і розвитку здоров'я та прагнення до самоосвіти в питаннях здоров'язбереження.

Особистісний компонент включав такі якості: організованість, відповідальність за власне здоров'я, доброзичливість, вимогливість до себе, працьовитість, індивідуальність, енергійність, наполегливість, рішучість, самовладання. Особистісний компонент становлять мотиваційно-ціннісні орієнтації (прийняття цінності здоров'я, інтерес та готовність до різноманітних видів здоров'язбережувальної діяльності), соціальна орієнтація, особистісні якості, необхідні для здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

Діяльнісний компонент містив систему спеціальних здоров'язбережувальних умінь і навичок, володіння сучасними засобами психофізичної діагностики стану здоров'я та вміння їх застосовувати на практиці, а також загальнопедагогічні та професійні уміння і навички роботи (організаторські, комунікативні та ін.); тобто діяльнісний компонент був орієнтований на оволодіння вміннями здоров'язбережувальної діяльності і проявлявся в готовності реалізації поведінкових моделей здорового способу життя та здоров'язбережувальних технологій а також здатності до самовдосконалення власного здоров'я.

Формування здоров'язбережувальної компетентності проводилось шляхом включення студентів в активну предметно-перетворювальну діяльність, організацію фізичної активності, повернення значущості фізичної культури, зміцнення здоров'я, підвищення психічної та фізичної підготовленості, участі в культурно-освітніх заходах, активної профілактичної роботи, спрямованої на попередження вживання шкідливих для здоров'я речовин.

Готовність майбутніх вчителів початкових класів до впровадження в навчально-виховний процес здоров'язбережувальних технологій передбачає наявність у свідомості педагога сформованих уявлень про сутність і методи здоров'язбережувальних технологій, здатність і бажання організувати педагогічну діяльність у контексті здоров'язбережувального навчання, що, безумовно, передбачає наявність відповідних професійно значимих знань, умінь та навичок.

Висновки. 1. Збереження здоров'я учнів є одним із важливих завдань сучасної школи. Кожен учитель повинен усвідомлювати особисту відповідальність за створення умов, які дають змогу «не шкодити» здоров'ю дітей, на реалізацію методів і засобів навчання відповідно до фізіолого-психологічних принципів збереження здоров'я з реалізацією їх на більш високому рівні.

2. Здоров'язбережувальна компетентність є необхідною умовою успішної професійної діяльності сучасного педагога, котрий працює в умовах інтенсифікації навчально-виховного процесу, складних соціальних умов, різноманітних екологічних проблем, поширення шкідливих для здоров'я звичок, зростання нервово-психічного напруження.

Література:

1. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади / Т. Байбара / Початкова школа. – 2010. – № 8. – С. 20 – 22.
2. Бобрицька В. Формування здоров'я молоді: актуалізація світового ретродосвіду в умовах сучасної університетської освіти: монографія / В. Бобрицька. – Полтава: ФОП Рибалка Д., 2010. – 216 с.

3. Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі / О. Ващенко, С. Свириденко // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 8. – С. 1 – 6.
4. Воронін Д. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педаг. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Д. Воронін. – Херсон, 2008. – 20 с.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
6. Калька Н. Здоров'язберігаючі компетенції педагога в умовах сучасного освітнього простору. / Калька Н., Макаренко С. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.
7. Курланов Ю. Формування здоров'язберігаючої компетентності в ході викладання навчальних дисциплін та в позаурочній роботі. / Курланов Ю. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.

УДК 373.3.015.3

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СИСТЕМІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

*Гринько В., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Грицай С., студентка 5 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема реалізації компетентнісного підходу в процесі навчання учнів початкової школи зумовлена реформуванням початкової ланки освіти на нових концептуальних засадах у зв'язку з новими цілями, поставленими суспільством перед загальною середньою освітою на сучасному етапі його розвитку.

Проблема переходу навчально-виховного процесу в початковій ланці освіти від предметно-знаннєвого підходу до компетентнісно орієнтованого, сутність якого полягає у спрямуванні процесу навчання на формування в учнів життєвих компетентностей як важливого результату навчання, вимагає відповідного психолого-педагогічного супроводу молодших школярів у реалізації шкільної освітньої стратегії формування життєвих компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасне інформаційне суспільство формує нову систему цінностей, у якій володіння знаннями, вміннями і навичками є необхідним, але недостатнім результатом освіти.

Ідея компетентнісного підходу – одна з відповідей на запитання, який результат освіти необхідний особистості й затребуваний сучасним суспільством. Формування компетентності учня на сьогоднішній день є однією із актуальних проблем освіти й може розглядатися як вихід із проблемної ситуації, що виникла через протиріччя між необхідністю забезпечити якість освіти та неможливістю вирішити цю проблему традиційним шляхом.

Теорію освітніх компетенцій і компетентностей обґрунтовано в роботах учених Н. Бібік, С. Бондар, О. Савченко, С. Трубачевої та ін. Методичні аспекти

проблеми розкриваються у публікаціях науковців Т. Байбари, М. Вашуленка, І. Гудзик, К. Пономарьової.

Загальний аналіз сутності поняття «компетентність», порівняльну характеристику ключових компетентностей в європейських освітніх системах здійснили О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун.

С. Бондар значну увагу приділив аналізу позицій учених щодо осмислення сутності понять «компетенція» і «компетентність» [3].

Результати аналізу низки досліджень доводять, що компетентнісний підхід покликаний подолати прірву між освітою і вимогами життя.

Школа має стати не підготовчим етапом до життя, а самим життям; сприяти становленню особистості як творця і проектувальника власного життя, гармонізації і гуманізації взаємин між учнями і педагогами, школою і родиною на основі ідеї самоцінності дитинства, діалогу, усвідомлення вибору особистістю життєвого шляху [4, с. 12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Саме в початковій школі відбувається процес становлення основ життєвої компетентності особистості, базових життєвих компетенцій, розвитку компетентної успішної особистості, який потребує відповідного психолого-педагогічного супроводу.

Мета статті полягає в аналізі особливостей психолого-педагогічного супроводу молодших школярів у системі компетентнісного підходу

Виклад основного матеріалу дослідження. Початкова школа, зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, забезпечує подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток. Пріоритетним у початкових класах є виховні, загальнонавчальні й розвивальні функції.

У молодших школярів формується розгорнута навчальна діяльність (уміння вчитися) шляхом оволодіння організаційними, логікомовленнєвими, пізнавальними і контрольно-оцінними уміннями й навичками, особистий досвід культури поведінки в соціальному та природному оточенні, співпраці у різних видах діяльності.

Успішність навчання учнів значною мірою визначається рівнем оволодіння загальнонавчальними вміннями і навичками. До їх складу входять: організаційні (опанування школярами раціональних способів організації свого навчання); загально-пізнавальні (уміння спостерігати, розмірковувати, запам'ятовувати й відтворювати матеріал); загальномовленнєві (основні елементи культури слухання і мовлення); контрольно-оцінні (засвоєння учнями способів перевірки та самоперевірки, оцінювання одержаних результатів).

Згадані види загальнонавчальних умінь і навичок функціонують у системі міжпредметних зв'язків і формуються протягом усього періоду початкового навчання відповідно до можливостей програмового матеріалу з різних предметів та обов'язкового обліку попереднього рівня оволодіння ним [5].

Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дійсно має починатися змалечку і здійснюватися впродовж усього життя, бо весь цей період відбувається власне розвиток людини [2].

Результати здійсненого нами аналізу наукових досліджень засвідчують, що психолого-педагогічний супровід молодших школярів у системі компетентнісно орієнтованого підходу до навчання ґрунтується на уявленнях

про компетентність як загальну здатність особистості, надпредметне утворення, як інтегрований результат навчання, пов'язаний з уміннями використовувати знання та власний досвід у конкретних життєвих ситуаціях [6].

Формування компетентностей нерозривно пов'язане з певною формою організації діяльності в початковій школі. Система вмінь і способів діяльності, яка охоплює всі складові компетентностей, конструється на основі тих видів предметної й навчально-пізнавальної діяльності, які реалізуються учнями певного віку. Специфіка формування їх залежить від вікових особливостей школярів. Так, для дітей молодшого шкільного віку в навчанні визначальним є те, що учіння стає провідною діяльністю і першим етапом цілеспрямованого оволодіння ним [1, с. 47 – 49].

Компетентності як інтегрований результат навчальної діяльності учнів формуються передусім на основі опанування багатокомпонентного змісту початкової ланки освіти шляхом відповідних педагогічних технологій.

Результати здійсненого нами аналізу в межах зазначеної проблеми показали, що психолого-педагогічний супровід школярів першого класу полягає, у першу чергу, у діагностиці розвитку когнітивних навичок та здібностей, що визначають готовність дітей до школи, супровід адаптації школярів до першого класу, супровід соціальної обізнаності першокласників. Головною метою супроводу в цей віковий період є створення соціально-психологічних умов, що дозволяють дитині успішно функціонувати та розвиватися в шкільній системі відносин. Здійснюється виявлення психологічних особливостей дитини, налаштування навчально-виховного процесу під її індивідуальні особливості, допомога дитині сформувати соціальні та комунікативні компетентності та внутрішні психологічні механізми, необхідні для успішного навчання та спілкування в шкільному середовищі.

Основне завдання в першому класі – за допомогою вчителя та психолога сформувати в дитини стійку навчальну мотивацію на фоні позитивної «Я-концепції», стійку самооцінку та знизити рівень шкільної тривожності.

Особливістю психолого-педагогічного супроводу в другому класі та в першій половині третього класу є виявлення рівня розвитку різних аспектів пізнавальної сфери молодших школярів – діагностику того, як дитина здійснює пізнавальну діяльність (як запам'ятовує, організовує увагу, здійснює аналіз та вирішення інтелектуальних задач та ін.). Основна мета супроводу цього віку – створення психолого-педагогічних умов для всебічного розвитку пізнавальних можливостей молодших школярів та розробки індивідуального стилю ефективної пізнавальної діяльності під час навчального процесу. Тобто супровід зосереджується на розвитку психічних процесів молодших школярів, рефлексивних та комунікативних умінь у процесі різних видів діяльності.

Основним завданням супроводу третьокласників є засвоєння ними навичок регуляції емоційно-вольової сфери, а саме формування та розвиток комунікативної, соціальної та рефлексивної компетенції.

Метою психолого-педагогічного супроводу учнів четвертого класу є виявлення рівня психологічної готовності дітей до навчання в середній школі та створення умов для формування соціально-особистісного підґрунтя успішного подальшого навчання.

Отже, у результаті аналізу нами були виявлені особливості психолого-педагогічного супроводу молодших школярів у системі компетентнісного підходу, який ми представили у вигляді алгоритму:

- забезпечити оволодіння учнями певними діями на рівні умінь (навчальне завдання);
- забезпечити оволодіння учнями певними способами діяльності на основі привласнення учнями мети (складна (проблемна, ситуативна) навчальне завдання, навчальний проект);
- забезпечити формування компетентності та привласнення певного способу дій на основі власного цілепокладання (проект учня);
- забезпечити інтеграцію компетентностей і формування компетенції (організація і супровід вибору освітньої траєкторії, наприклад, в умовах профілізації школи, досвід соціальної діяльності тощо).

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Стратегічним завданням початкової школи в умовах сьогодення є формування школяра як компетентної особистості, здатної самостійно вчитися, шукати в різних джерелах інформацію і застосовувати нові знання, виробляти вміння діяти, прагнути творчості та саморозвитку.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на забезпечення психолого-педагогічного супроводу навчання молодших школярів у системі компетентнісного підходу на засадах використання ІКТ.

Література:

1. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичний аспект / Т. Байбара // Початкова школа – 2010. – № 8. – С. 22 – 24.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
3. Бондар С. Термінологічний аналіз понять «компетенція» і «компетентність» у педагогіці : сутність та структура / С. Бондар // Освіта і управління. – 2007. – Т. 10. – Число 2. – С. 93 – 99.
4. Громнадзька Н. Формування життєвих компетенцій молодших школярів / Н. Громнадзька // Початкова освіта. – 2009. – № 32. – С. 12 – 18.
5. Навчальні програми для загальноосвітніх навч.закл. із навчанням українською мовою. 1 – 4 класи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>
6. Чернишова Р. Мета сучасної школи – компетентність / Р. Чернишова, В. Андрюханова // Директор школи. Україна.— 2001.— № 8. – С. 91 – 96.

УДК 36:24=161.2

ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА УРОКАХ МУЗИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

*Гудзар Т., студентка 3 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Чепіга В., доцент кафедри музики та хореографії
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Поява Української незалежної держави спричинила реформування освітньої системи. Великим здобутком у галузі освіти є відродження національної школи. Основними

ознаками національної школи сьогодні, як і в минулому, є навчання і виховання дітей на засадах національної культури з використанням кращих здобутків культур інших народів, навчання учнівської молоді рідною мовою.

Тенденції відновлення в педагогічній науці відбилися і на музичному вихованні дітей. Це стосується майже всіх категорій із музичної педагогіки: мети, завдань, змісту, методів і форм організації музично-естетичної роботи з дітьми. Сучасні методики містять використання проблемних ситуацій, експериментування зі звуком, моделювання художньо-творчого процесу, використання комп'ютера тощо. Широко використовують інтеграцію, міжпредметні зв'язки на уроках музики.

Прогресивні музичні технології сприяють творчому розвитку дітей, їхній ініціативності та самостійності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фронт дидактичних досліджень у сучасній педагогічній науці надзвичайно широкий. Виділена нами проблема дослідження – роль міжпредметних зв'язків у розвитку пізнавальної діяльності учнів молодших класів на уроках музики, так чи інакше потрапляла і потрапляє у поле зору дослідників. Окремі сторони даної проблеми вивчаються в руслі таких напрямів, як активізація пізнавальної діяльності учнів (М. Данілов, М. Єнікеєв, З. Жуйков, Н. Половникова); принципи і методи навчання (Н. Половникова, Д. Вількеєв, Б. Єсіпов, Б. Коротяєв, І. Малкин, П. Підкасистий); оптимізація процесу навчання (Ю. Бабанський); проблемне навчання (Н. Дайрі, М. Махмутов). В Україні цю проблему вивчають такі відомі педагоги, як Б. Асаф'єв, Н. Гродзенська, В. Шацька, а також учені-методисти В. Белобродова, Л. Горюнова, О. Ростовський, О. Руднецька, О. Печерська та інші.

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження було дати гігієнічну оцінку ефективності використання міжпредметних зв'язків як засобу активізації музичного виховання учнів початкових класів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правильно зрозуміти сучасні тенденції розвитку практики навчання в початковій школі можна тільки за умови їх вивчення в єдності з тенденціями розвитку загальноосвітньої школи як єдиного цілого.

Висунута ідея про необхідність упровадження в практику навчання дослідницького методу є прогресивною, і вона має актуальне значення і в наші дні. В основі цієї ідеї лежить думка про необхідність озброєння учнів методами творчого наукового пізнання. Роль дослідницького методу, його освітня цінність полягає у тому, що він навчає дітей правильно дивитися, правильно мислити, правильно діяти.

Процес навчання включає як діяльність учителя (викладання), так і діяльність учня (навчання). Викладання і навчання – обидві сторони одного і того ж процесу й нерозривно пов'язані між собою. У процесі навчання, викладанню належить провідна роль: головною і основною умовою успішного засвоєння учнями знань, умінь і навичок є правильно побудоване викладання.

Викладання полягає у викладі змісту навчального предмету, у збагаченні уявлень і понять учнів, в керівництві їх самостійною роботою, у перевірці й оцінці їхніх знань і завдань, виконаних за вказівкою вчителя. Викладаючи, учитель викликає активність учнів, спрямовує їхню пізнавальну діяльність, учить їх вчитися.

Навчання – це систематична розумова і фізична робота учнів, що полягає в засвоєнні навчальних предметів, сприйнятті та збереженні в пам'яті матеріалу, його основного змісту, а також оволодінні вміннями застосовувати одержані знання на практиці, користуватися ними.

Засвоїти знання – значить зрозуміти запропонований матеріал, пов'язати його з тим, що вже відомий, запам'ятати його і, таким чином, зробити своїм розумовим надбанням досвід людства, узагальнений у цьому варіанті.

Значення музики у школі далеко виходить за межі мистецтва. Так само як література і образотворче мистецтво, музика рішуче втручається в усі області естетичного розвитку і навчання школярів, будучи могутнім і нічим незамінним засобом формування їхнього духовного світу.

Однією з вимог, що висуваються до вчителя музики, є вимога робити уроки цікавими дітям, проводити їх емоційно. Д. Зорін у своєму посібнику для вчителя «Методика шкільного хорового співу» рекомендував будувати знання так, щоб розвивати творчі здібності [3, 30 – 48].

Широкою популярністю в загальній і музичній педагогіці користуються імена В. і С. Шацьких, які у 1911 р. організували дитячу колонію «Бадьоре життя». Першою характерною особливістю музичного виховання у «Бадьорому житті» був високохудожній репертуар, який учні не тільки слухали, але і самі виконували. Устремління педагогів були спрямовані на те, щоб їхні вихованці росли здоровими, життєрадісними, бадьорими. У зв'язку з цим, головним у житті вважалася праця у всіх її проявах. І кожен вид праці супроводжувався музикою.

Установлені в основу музичних занять принципи і методи Д. Кабалевського дають ряд абсолютно очевидних переваг уже на перших уроках у першому класі [2, с. 45].

Так, уже з перших уроків першокласники вчать найголовнішому, що повинна надавати учням школа: не тільки спостерігати і сприймати те або інше явище, але і розмірковувати про нього (у даному випадку не тільки слухати і чути музику, але і розмірковувати про неї).

Щоб діти сприймали музичні твори естетично, емоційно, учитель привчає їх слуханню у повній тиші, показує і пояснює, що означає повна тиша і в який спосіб із перших же кроків навчання виховує в них навички, необхідні культурному слухачу. Учитель підготовлює сприйняття дітей, прагне направити увагу дітей, зацікавити їх.

Н. Гродзенська пропонує для успішного розвитку естетичного смаку дітей музику, яку вони співають і слухають, засвоювати твердо. Мелодія запам'ятовується швидше і міцніше, якщо діти співають її самі. Власне виконання є найактивнішою формою виховання. Звідси можна зробити висновок: бажано, щоб діти час від часу наспівували доступні для сприйняття мелодії з тих п'єс, пісень, які їм виконує вчитель. У такому разі мелодії зберігаються у пам'яті дітей [1, с. 85].

Методи і прийоми, які рекомендується використовувати у програмі «Музика», ретельно відібрані, перевірені. Вони спрямовані на те, щоб учні зацікавилися, захопилися музикою, зрозуміли і засвоїли основний зміст вивчених творів [4].

Програма передбачає певну послідовність основних форм роботи з учнями на уроках:

- слухання музичного матеріалу;
- розучування пісень, поспівок, окремих фрагментів музичних творів;
- ансамблі з вчителем;
- хорове, інструментальне виконання в ансамблі з вчителем, ритмічний рух під музику.

Кожна з цих форм роботи може здійснюватися абсолютно по-різному, залежно від того музичного матеріалу, який виконує вчитель, і від цілей, які він ставить перед собою, вибираючи той або інший музичний матеріал.

Виділена нами проблема дослідження – роль міжпредметних зв'язків у розвитку пізнавальної діяльності учнів молодших класів на уроках музики так чи інакше потрапляє і потрапляє у поле зору дослідників. Окремі сторони даної проблеми вивчаються в руслі таких напрямів, як активізація пізнавальної діяльності учнів; принципи і методи навчання; оптимізація процесу навчання; проблемне навчання.

Зміст різних видів навчання не можна визначити, не враховуючи зв'язків між предметами. Тому міжпредметні зв'язки є джерелом конструювання змісту освіти окремих учбових предметів. Загальні структурні елементи навчальних предметів створюють об'єктивні основи комплексного здійснення міжпредметних зв'язків в навчанні: наукові об'єкти вивчення, факти; поняття, закони, теорії; світоглядні ідеї; історичні проблеми і шляхи науки; методологічні основи і методи науки; узагальнені способи пізнання; специфічні уміння і навички; мова науки.

Міжпредметні зв'язки – це особливо значущий в сучасних умовах наукової інтеграції чинник формування змісту і структури навчального предмету, а сама структура предмету служить одним з об'єктивних джерел різноманіття їх видів і функцій.

Міжпредметні зв'язки – засіб комплексного підходу до уроку. Підвищення якості навчально-виховного процесу в цілому і в значній мірі визначається якістю кожного уроку, на якому необхідно ширше застосовувати активні форми і методи, технічні засоби навчання, цілеспрямовано використовувати принцип єдності навчання і виховання.

Систематична поурочна діяльність, з опорою на міжпредметні зв'язки, підсилює взаємозв'язок чинників, що впливають на навчальні дії учнів: системність змісту – проблемно-пошуковий характер діяльності вчителя і учнів (колективні форми навчальної роботи).

Взаємозв'язок цих чинників підвищує ефективність функцій освіти, розвитку і виховання учнів у навчанні. Особливого значення набуває координація діяльності вчителів у їх комплексній дії на учня. Досвід показує, що питання естетичного, етичного, трудового, екологічного виховання не можуть розв'язуватися в межах навчального матеріалу одного предмету. Ознайомлення з етичними і естетичними поняттями припускає вихід у філософію, соціологію, етику і естетику. Міжнаукові зв'язки стають основою сучасного виховуючого навчання. Спільність навчально-виховних завдань учителів різних предметів призводить до постановки аналогічних пізнавальних завдань на уроках. Це створює умови для синтезу, перенесення і узагальнення знань у навчальній діяльності учнів. Таким чином, міжпредметні зв'язки виступають як один з актуальних засобів комплексного підходу до навчання сучасних школярів.

Для вивчення досвіду вчителів зі здійснення міжпредметних зв'язків доцільні: систематичні відвідини й аналіз відкритих уроків разом із керівництвом шкіл, співбесіда про підготовку вчителя до уроку, аналіз поурочних планів, самостійних робіт учнів, доповідей на педрадах із узагальнення досвіду, методичних рекомендацій; спостереження за навчальною роботою учнів протягом цілого дня, порівняння діяльності вчителів і учнів різних предметів і різних шкіл (при вивченні одного і того ж навчального матеріалу), протоколювання, якісний і кількісний аналіз кожного уроку. Аналізуючи досвід учителів, слід враховувати позитивні тенденції здійснення комплексного підходу до уроків:

- комплексну постановку завдань уроку;
- зв'язок навчального матеріалу з вихованням, із формуванням світогляду;
- різноманіття методів і поєднання різних засобів активізації пізнавальної діяльності учнів;
- включення міжпредметних зв'язків у зміст і засоби навчальної роботи;
- комплексно-методичне забезпечення уроку;
- взаємодія вчителів у рішенні єдиних завдань навчально-виховного процесу, доступність на уроках;
- поєднання уроку з іншими формами організації навчання.

Одним із чинників оптимізації навчання, що викликають у вчителів найбільші затруднення, як показало вивчення роботи вчителів музики, літератури, мовознавства м. Краматорська є організація навчальної діяльності з опорою на міжпредметні зв'язки.

Учителі називають причини об'єктивного характеру (недостатність методичних рекомендацій, координації діяльності вчителів) і суб'єктивного характеру (непоінформованість у змісті програм суміжних предметів, недостатність знань і умінь, відсутність досвіду реалізації зв'язків між предметами).

Узагальнення передового досвіду вчителів показало, що уроки, на яких реалізуються міжпредметні зв'язки, можуть бути трьох видів:

- 1) фрагментарні – з елементами міжпредметних зв'язків, які використовуються для розкриття конкретних питань теми уроку;
- 2) «вузлові» – містять міжпредметні зв'язки як органічну складову частину всього змісту теми уроку;
- 3) синтезовані – спеціально організовані, повторювально-узагальнювальні, на яких концентруються знання учнів з різних предметів із метою розкриття загальних законів і принципів.

Висновки. Проблема міжпредметних зв'язків на уроках музики здобула актуального значення і зараз, у період відродження культури в Україні (музичного дитячого фольклору, літератури, української культури, етнографії). Актуальність даної проблеми має істотне значення для початкової ніколи. Саме в початковій школі не тільки відбувається закладення основ письма, мовлення, читання тощо, але й основ характеру учнів, їх установки, стандартні та нестандартні засоби і діяльності і мислення, елементарні основи творчості.

З огляду на рівень підготовки молодших школярів, вікові особливості та можливості, вирішальна роль їхньої пізнавальної діяльності на уроках музики належить опису і застосуванню його на практиці.

Використання методичних особливостей міжпредметних зв'язків

на уроках музики більш результативно здійснюватиметься за умови впровадження у навчальний процес цілеспрямованого і проблемного навчання з аргументованим переходом від виконання репродуктивних завдань до пошуково-творчих.

Використання міжпредметних зв'язків як засобу активізації музичних знань учнів – явище закономірне, воно обумовлене соціальним замовленням розвинутого суспільства і логікою педагогічного розвитку науки і практики, на сучасному етапі розвитку держави, відродження української культури, духовної сфери, гуманізації виховання майбутніх громадян України.

Література:

1. Гродзенская Н. Л. Школьники слушают музыку / Н. Л. Гродзенська // Искусство в школе. – Вып. 4 – М. : Музыка, 1969.
2. Кабалевский Д. Б. Избранные статьи о музыке / Д. Б. Кабалевський. – М. : Педагогика, 1983. – 265 с.
3. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: Навч. посібник / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К. : Знання, 2003.
4. Музыка: Програми та поурочні методичні розробки для 1 – 2 класів загальноосвітніх шкіл. – Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2001.

УДК 36:24=161.2

ХОРЕОГРАФІЯ ЯК ЗАСІБ ГАРМОНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

*Гусаченко Л., старший викладач кафедри музики і хореографії
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Воропай П., студентка 2 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми. Поняття гармонійно-розвиненої особистості в різних філософських навчаннях трактувалося в залежності від панівних поглядів на особистість, ідеологічних станів конкретного суспільства. В енциклопедичному словнику дано визначення гармонії як домірності частин, злиття різних компонентів об'єкта в єдине органічне ціле. Під гармонізацією ми розуміємо таку єдність розвитку різних якостей особистості, при якому відбувається їх взаємодія, взаємозбагачення, у результаті чого кожна з цих якостей сприяє ефективності розвитку іншого. Отже, школа повинна створити такі умови навчання і виховання індивідів, при яких зникла б сама можливість диспропорції між інтелектуально-теоретичним, художньо-естетичним, моральним, фізичним і емоційним розвитком особистості.

Аналіз останніх досліджень. Результати аналізу теоретичних досліджень, науково-методичної літератури, досвіду розробки педагогічних програмних засобів та використання у творчому процесі засвідчує, що вчені особу увагу приділяють результатам науково-методичних досліджень на тему: «Роль хореографічного мистецтва у формуванні гармонійної особистості», яка представлена працями О. Вайнфельд, Л. Ващенко, Є. Горшкова, Н. Кузьміна. Автори сходяться у думці, що розширення напрямів і хореографічних технологій, засобів самореалізації значною мірою сприяють хореографічним інноваціям.

Мета статті. Теоретичне та практичне вивчення проблеми використання потенціалу хореографії у контексті виховання гармонійної особистості. Визначення ефективного поєднання музики і танцю у прищепленні емоційної, творчої, естетичної складової, які сприяють гармонійному розвитку дитини.

Виклад основного матеріалу. Хореографія – мистецтво синтетичне, у ній музика оживає в русі, здобуває дотикальну форму, а рухи нібито стають чутними. Мальовничість і графічність поз і положень танцюристів, барвистість костюма ріднять її з живописом і скульптурою. Акторська майстерність танцівників перетворює танець у театральне дійство. Усе це дозволяє використовувати хореографію як засіб естетичного виховання широкого профілю. Специфіка хореографії визначається її різнобічним впливом на емоційну, творчу, художньо-естетичну сферу людини, велике місце в яких приділяється музиці.

Музика – це мистецтво, у якому ідеї, почуття і переживання виражаються ритмічно й інтонаційно організованими звуками. У танці ідеї, почуття і переживання виражаються теж ритмічними та інтонаційними засобами організованої пластики. Танець вирішує ті ж завдання естетичного розвитку і виховання дітей, що й музика. У музиці закладені зміст і характер будь-якого танцювального твору. Не може бути танцю без музики, без ритму. Навчання мистецтву танцю відбувається паралельно з музичним вихованням: діти вчать розуміти, слухати і чути музику, органічно поєднуючи в єдине ціле рухи та мелодію [1, с. 67].

Але, крім розвитку специфічно музичних якостей, танець дає можливість фізичного розвитку, що стає особливо важливим при досить складному існуючому становищі зі здоров'ям підростаючого покоління. Танець сприяє фізичному розвитку дітей, виробляє в них правильну поставу, упевнену легку ходу, спритність і витонченість. Удосконалення рухових навичок, які проводяться у процесі навчання хореографії, пов'язані з мобілізацією багатьох фізіологічних функцій людського організму: кровообігу, дихання, нервово-м'язової діяльності. Розуміння фізичних можливостей свого тіла сприяє вихованню впевненості в собі, запобігає появі різних комплексів.

Дитячі танці – це вивчення основних засобів виразності (рухи і пози, пластика і міміка, ритм), які пов'язані з емоційними враженнями маленької людини в навколишньому світі. Дитячий танець починається з ритміки, де формується всебічний розвиток дитини, розвиток музичності і ритму, формування творчих здібностей і розвиток індивідуальних якостей дитини засобами музики і ритмічних рухів. Часто ці заняття більше схожі на гру, але в цій грі дитина навчиться тим речам, які дуже знадобляться йому в житті. Впливаючи на розвиток емоційної сфери, особистості, удосконалюючи тіло людини фізично, виховуючи через музику духовно, хореографія допомагає набутти впевненості у власних силах, дає поштовх до постійного самовдосконалення та розвитку [1, с. 260].

Розвиток інтелектуального та творчого потенціалу учнів, створення в їхньому середовищі атмосфери переваги, сприяє розвитку талановитості, за якою оцінюється робота найбільш обдарованих дітей. Соціально-економічні зміни у всіх сферах життя суспільства привели до зміни ціннісних орієнтацій в освіті. Провідною метою освіти стає не обсяг засвоєних знань і вмінь,

а гармонійний різнобічний розвиток особистості, який дає можливість реалізації унікальних можливостей дитини, сприяє підготовці до життя.

Для досягнення гармонії в розвитку дитини не менше уваги необхідно приділяти його моральному і фізичному вдосконаленню, не можна залишати без уваги розвиток емоційної сфери особистості. Актуальність самої проблеми обдарованих, талановитих дітей не потребує доведення. А ось запропоновані для розкриття інтелектуального потенціалу дитини способи, принципи та умови поки що недостатньо досліджені і потребують особливої уваги. У силу цього одні підструктури особистості інтелектуально обдарованих дітей розвиваються багатьма учасниками освітнього процесу, а інші залишаються в зародковому стані.

В умовах навіть інноваційного навчання не створюються необхідні умови для розвитку обдарованих дітей. Немає гідних партнерів для дискусій та спільного пошуку, умов для прояву самостійності. Учитель адаптує свої вимоги до можливостей середнього учня, що виходять за нижню межу зони оптимального розвитку. Інноваційна діяльність вчителя повинна бути спрямована на створення цілісної багатоетапної системи виховання обдарованих дітей в умовах сучасної школи.

Мистецтво хореографії – явище загальнолюдське. Воно має багатовікову історію розвитку. В основі його походження лежить непереборне прагнення людини до ритмічного руху, потреба висловити свої емоції засобами пластики, гармонійно пов'язуючи рух і музику.

Історія становлення хореографічного мистецтва – це результат еволюції людської культури, соціальних особливостей кожного часу; це історія народного танцювального мистецтва, практичної діяльності педагогів-хореографів і виконавців різних епох і народів. Танець – це не тільки фізичний прояв яких-небудь зовнішніх якостей, не просто показ рухів, а творча фантазія особистості, яка може знаходити яскраві образні порівняння. Поетично загострене сприйняття світу, любов до рідної природи, вміння чути її голоси, помічати найнесподіваніші її прояви – усе це дає крила творчій уяві.

У відповідності із завданнями сучасної педагогіки, робота хореографавикладача повинна бути спрямована на формування гармонійної особистості кожної дитини, що сприяє зростанню їхньої загальної культури, розвиває музикальність, привчає до дисципліни. Починаючи заняття з дітьми, насамперед треба прагнути зацікавити дітей, навчити їх любити і розуміти мистецтво танцю. Ознайомлення з новими видами хореографічного та музичного мистецтва розширює сферу дитячих інтересів, збагачує їх новими враженнями. Придбання правильних танцювальних навичок, участь у концертній діяльності, творче ставлення до створення образу – усе це розвиває гармонійність особистості.

Хореографія – важливий елемент культури, яка повинна вивчатися в загальноосвітній початковій школі нарівні з такими предметами, як «Музика» та «Образотворче мистецтво». Нажаль, досить часто навички, придбані учнями на уроках хореографії використовуються у різних закладах школи чисто механічно. Наприклад: танцювати будь-який танець, щоб «розбавити» інші концертні номери програми або заповнити хореографічним виступом незручну паузу у будь-якому творчому дійстві. Такі «випадкові» виступи дають позитивний результат тільки в одному: учні отримують можливість удосконалення придбаних механічних навичок.

Використовувати етичні особливості танцю для виховання моральності, дисциплінованості, почуття обов'язку, колективізму, організованості – головна мета освітньо-хореографічного процесу. Навчити дітей танцювальному етикету та сформувати вміння переносити культуру поведінки і спілкування в танці на міжособистісне спілкування в повсякденному житті – усе це повинно стати основоположним сенсом у роботі викладача-хореографа.

Забезпечення емоційного розвантаження учнів, виховання культури емоцій, зміцнення м'язового корсету засобами танцю, збільшення фізичного навантаження та рухової активності, повинно розглядатися як засіб формування здорового способу життя, а також як інструмент у формуванні таких специфічних видів пам'яті, як моторна, слухова та образна. Вивчення хореографії допомагає розвинути ті сторони особистісного потенціалу учня, на які зміст інших предметів має обмежений вплив: уява, активне творче мислення, здатність розглядати явища життя з різних позицій.

Висновки. Мистецтво танцю не може існувати без музичного супроводу. Тому успіх викладання хореографії залежить від якості тандему педагога-хореографа та концертмейстера. Успішність дітей на цій творчій ниві багато в чому залежить від того, наскільки грамотно, виразно та емоційно концертмейстер супроводжує навчальний процес, допомагаючи дітям відчувати музику і відобразити її в танцювальних пластиці. Ясне фразування, яскраві динамічні контрасти сприяють більш точному розумінню вихованцями музичного матеріалу, що в свою чергу сприяє результативності занять.

Отже, хореографія не може стати панацеєю від всіх бід, але все ж добре простежується явний позитивний ефект впливу занять танцем на емоційне, художньо-естетичне сприйняття, на фізичний розвиток дітей, на їхній стан здоров'я. Суміш усіх цих якостей особистості створює ґрунт для їх взаємодій та взаємозбагачень, що і складає основний зміст гармонізації розвитку особистості в цілому.

Література:

1. Березова Г. А. Классический танец в детских хореографических коллективах / Г. А. Березова. – К. : «Музична Україна» 1979. – 260 с.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский. – М. : Просвещение, 1991. – 90 с.
3. Гармония мысли и чувства. Материалы опытно-экспериментальной работы по созданию школы самореализации личности на художественно-эстетической основе. Тюмень: Изд-во «Вектор Бук», 1999 – 164 с.
4. Вайнфельд О. Музыка, движение, фантазия / О. Вайнфельд. – СПб. : Детство-пресс, 2002. – 276 с.
5. Ващенко Л. Інновації в освіті / Л. Ващенко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; відповід. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Горшкова Е. От жеста к танцу / Е. Горшкова. – М. : ГНОМид, 2003. – 188 с.
7. Кузьмина Н. Способности, одаренность, талант учителя / Н. Кузьмина – Л. : 1985. – 246 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЗАСАДАХ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ

*Євтухова Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Кириченко В., студентка 5 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у формуванні школяра як суб'єкта навчальної діяльності, творчої особистості, розвитку його позитивних якостей, потенційних можливостей значно розширило можливості організації самостійної роботи учнів, зокрема в початковій школі.

Посилення ролі самостійної роботи в навчанні молодших школярів спричинило необхідність розглянути вимоги щодо використання ІКТ у процесі організації самостійної навчальної діяльності молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що протягом багатьох років у дидактиці відбувалось уточнення вченими поняття «самостійна робота». Обґрунтуванню сутності самостійної роботи присвячені фундаментальні праці І. Базелюк, В. Буряка, Б. Єсіпова, П. Підкасистого, О. Савченко та ін. [2; 5].

Окремі аспекти в організації самостійної роботи в умовах інформатизації освіти розглянуті в працях О. Кивлюк, Л. Король, В. Косенко, М. Лук'янова, Л. Марчук, В. Мелешко, Ю. Мельник та ін.

О. Савченко зазначає: «...лише безпосереднє залучення учнів у процес, який вимагає застосування самостійних зусиль думки, волі, почуттів, забезпечує оволодіння досвідом пізнавальної самостійності» [5, с. 329].

Результати аналізу показали, що цілеспрямоване й обґрунтоване використання ІКТ сприяє розвитку розумових здібностей дітей, творчого мислення в розв'язанні завдань, набуттю знань і вмінь, підвищує інтерес до навчання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Інтенсивний розвиток ІКТ, зокрема розвиток їхніх функціональних можливостей, випереджає розвиток методів використання цих засобів у навчальному процесі, особливо в початковій школі. З'явилася суперечність між можливостями та методами використання ІКТ у навчальному процесі. У розв'язанні цієї суперечності важливе місце посідає процес формування навичок самостійної роботи молодших школярів. Розвиненість і досконалість ІКТ створюють реальні можливості для їх продуктивного й різнопланового використання в системі початкової освіти, зокрема в організації самостійної роботи молодших школярів

Метою даної статті є висвітлення вимог щодо використання ІКТ у процесі організації самостійної навчальної діяльності молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. ІКТ можуть використовуватись у початковій школі як потужний засіб, який розкриває

здібності дитини, спонукає дорослого шукати нові нетрадиційні форми й методи виховання й навчання молодшого покоління.

Використання ІКТ у початковій школі значно вплинуло на організацію самостійної роботи учнів, яка є основним засобом розвитку пізнавальної самостійності учнів.

Самостійність як одна з ключових властивостей особистості характеризується: по-перше, сукупністю засобів – знань, умінь і навичок, якими володіє особистість, по-друге, ставленням особистості до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, а також зв'язками з іншими людьми, які складаються в процесі діяльності. Самостійність учнів у навчанні є найважливішою передумовою повноцінного оволодіння знаннями, вміннями і навичками, запорукою всебічного розвитку особистості, її здатності до власної життєтворчості.

Сутність самостійності виявляється в потребі й умінні учнів самостійно мислити, у здатності орієнтуватися в новій ситуації, самому бачити питання, визначати завдання і знаходити підхід до їх розв'язання. Пізнавальна самостійність виявляється, зокрема, в умінні самостійно аналізувати складні навчальні завдання, виконувати їх без сторонньої допомоги й характеризується певною критичністю розуму школяра, здатністю висловлювати свою думку незалежно від суджень інших. Особливої уваги потрібно надавати формуванню самостійності учнів у молодшому шкільному віці.

Учені зазначають, що самостійність формується не внаслідок дії якогось одного ефективного засобу, а є закономірним результатом спеціально організованої системи навчальної діяльності учнів, спрямованої на всебічний розвиток самостійності мислення й самостійності як риси характеру дитини [1; 3; 4].

Одним із завдань сучасної освіти є розроблення та використання сучасних форм і методів організації самостійної навчальної діяльності учнів. ІКТ, інтегровані з педагогічною системою організації самостійної навчальної діяльності, дозволяють істотно збільшити самоосвітні можливості учнів, здійснити вибір і реалізацію їх індивідуальної траєкторії у відкритому освітньому просторі.

Мета організації самостійної навчальної діяльності учнів на засадах використання ІКТ – використовувати програмні засоби, які сприяють формуванню самостійності як особистісної риси та важливої якості школяра, суть якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги й контролю вчителя. Завданнями зазначеної діяльності молодших школярів можуть бути засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація набутих знань, їхнє застосування, вирішення практичних завдань та виконання творчих робіт із предмета.

У процесі підготовки учнів до самостійної навчальної діяльності на засадах використання ІКТ доцільно обґрунтувати необхідність завдань у цілому й конкретного завдання зокрема, що вимагає виявлення та стимулювання позитивних мотивів діяльності молодших школярів. Усі учні повинні знати зміст завдання, мати можливість порівняти виконані завдання в одній та в різних групах, проаналізувати правильність та корисність виконаної роботи, відповідність поставлених оцінок (адекватність оцінювання).

Однією з необхідних умов в організації самостійної навчальної діяльності молодших школярів на засадах використання ІКТ є створення пам'яток або алгоритмів щодо виконання роботи (у якій послідовності працювати, із чого починати, як перевірити свої знання).

Створення умов для виконання творчих робіт сприяють розвитку пізнавального інтересу, становленню учня як суб'єкта навчальної діяльності.

Здійснення індивідуального підходу в процесі виконання самостійної роботи на засадах використання ІКТ значно впливає на особистісний розвиток. Індивідуальні завдання можуть виконувати за бажанням усі школярі або окремі з них (які творчо налаштовані, вимогливі, мають певний досвід практичної діяльності тощо). Індивідуалізація самостійної роботи сприяє самореалізації дитини, розкриваючи в неї такі грані особистості, які допомагають особистісному розвитку.

Необхідною умовою ефективної організації самостійної навчальної діяльності молодших школярів на засадах використання ІКТ є формування завдань для самостійної роботи, яке базується на визначенні витрат часу та трудомісткості різних їхніх типів. Це забезпечує оптимальний порядок навчально-пізнавальної діяльності учнів – від простих до складних форм роботи.

Значну увагу необхідно приділити веденню обліку та оцінювання виконаних завдань і їхньої якості, що потребує стандартизації вимог до вмінь учнів та розроблення комплексу завдань. Для цього доцільно запропонувати такі типи завдань, які передбачають отримання матеріалізованого результату (продукту). Під час їхнього виконання формуються також особистісні риси молодшого школяра.

Підтримання постійного зворотного зв'язку з учнями в процесі здійснення самостійної роботи на засадах використання ІКТ є фактором ефективності навчального середовища. Самостійна робота дає можливість дитині працювати без поспіху, не боятись негативної оцінки товаришів чи вчителя, а також обирати оптимальний темп роботи та умови її виконання.

Натомість організація самостійної навчальної діяльності молодших школярів на засадах використання ІКТ має здійснюватися з дотриманням низки вимог, зокрема таких:

- умотивованість;
- відкритість та загальна оглядовість завдань;
- алгоритм виконання самостійної роботи;
- можливість виконання творчих робіт;
- здійснення індивідуального підходу в процесі виконання самостійної роботи;
- нормування завдань для самостійної роботи;
- оцінювання виконаних завдань і їхньої якості;
- наявність постійного зворотного зв'язку.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, самостійна робота молодших школярів на засадах використання ІКТ потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування (обсяг завдань, типи завдань, ретельні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, облік, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості навчального процесу. Успіх цієї

роботи багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів. Велике значення під час самостійної роботи учня на засадах використання ІКТ мають його спрямованість, психологічна готовність, а також певний рівень бази знань, на який будуть нашаровуватися нові знання.

Література:

1. Балакірева В. Специфіка організації самостійної навчальної роботи у закладах інтернатного типу [Електронний ресурс] / В. Балакірева // Режим доступу : (http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/43_1/visnuk_7.pdf)
2. Єсіпов Б. П. Самостійна робота учнів на уроці / Б. П. Єсіпов – К., 1981. – 239 с.
3. Король Л. М. Психологічні особливості розвитку пізнавальної самостійності сучасних учнів / Л. М. Король, С. М. Максимець // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. – 2003. – № 13. – С. 249 – 252.
4. Королюк О. М. Категорійний аналіз поняття «самостійна робота» [Електронний ресурс] / О. М. Королюк // Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7580/97/>
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 356 с.

УДК 373.3.016:004

ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

*Євтухова Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Тесленко Я., студентка 5 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Перезавантаження початкової школи зумовлює необхідність зосередження уваги на таких проблемах навчання, які є ключовими з точки зору особистісного розвитку учня, забезпечення його неухильного прогресу й успішності в навчанні та реалізації власного потенціалу. До таких проблем належить формування здатності молодших школярів до самостійної роботи в навчальній діяльності.

Молодші школярі з різним рівнем пізнавальної самостійності у процесі навчання потребують педагогічного керівництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проаналізовані думки відомих учених щодо пізнавальної самостійності (Б. Коротяєва, В. Лозової, В. Мойсеюк, М. Парфьонов, О. Савченко, О. Тимченко, Л. Штабова та ін.) дали підстави зосередити увагу на особливостях педагогічного керівництва самостійною роботою молодших школярів.

Результати теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури дозволили визначити та уточнити трансформацію поглядів на сутність самостійної роботи та необхідність педагогічного керівництва нею, яке розглянуто в різних ракурсах.

Педагогічне керівництво самостійною роботою молодших школярів розуміється як складне інтегроване поняття. Воно передбачає єдність теоретичної, практичної та морально-педагогічної готовності вчителя до самостійного, науково обґрунтованого виконання своїх професійних обов'язків, до неперервної самоосвіти в процесі керівництва самостійною роботою молодших школярів [2].

Ми вважаємо, що педагогічне керівництво самостійною роботою молодших школярів характеризується повнотою складу управлінських дій, створенням умов для виникнення прагнення до вдосконалення знань у процесі організації виконання самостійних робіт, широким використанням варіативних форм самостійної роботи, потребою дитини в особистісному зростанні, творчим підходом до самостійних рішень.

Результатом педагогічного керівництва самостійною роботою молодших школярів вважаємо сталий особистісний саморозвиток, цілеспрямований розвиток і саморозвиток самодостатньої особистості учня, здатної до повноцінного самовираження особистісних можливостей у навчальній діяльності й спілкуванні. Аналіз наукових джерел свідчить, що педагогічне керівництво самостійною роботою молодших школярів на засадах використання ІКТ наразі потребує більш глибокого вивчення.

Мета статті полягає в аналізі різних підходів до реалізації педагогічного керівництва самостійною роботою молодших школярів на уроках інформатики на засадах використання ІКТ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Учні відчують потребу в педагогічному керівництві через недосконалість їхнього досвіду самостійної пізнавальної діяльності. Навіть добре підготовленим школярам потрібна допомога або консультація вчителя, хоча не так часто, як іншим. На якому ж етапі організації самостійної роботи учні найбільше потребують педагогічного керівництва?

Традиційно вважалось, що таким етапом був початок роботи. Натомість найзначнішим для учнів виявився той етап управління, на якому процес пізнавальної діяльності протікає найбільш інтенсивно, тобто тоді, коли завдання вже виконується. Навряд чи можна пояснити це проявом певних ускладнень (хоча іноді вони мають місце).

Активність, розумова і вольова напруга, які з'являються при самостійних діях, проявляються не тільки в зосередженості, заглибленості в роботу, а й у потребі спілкування, спрямованого на обговорення питань, що виникають. Спілкування необхідно учневі для того, щоб утвердитися у власних пошуках, своєчасно отримати підкріплення або ж поділитися з товаришами своїми знахідками, тому потребу в участі вчителя відчують не тільки слабкі учні.

Учитель не бере участі у виконанні завдання, але він організовує діяльність класу, спрямовує пізнавальний процес, створює необхідні умови і настрої, а це важливо, щоб підтримати і «пробу сил» та творчі починання учнів, їхні добровільність і самостійність.

Отже, готовність учителя до педагогічного керівництва самостійною роботою учнів початкових класів розглядається нами як особлива якість майбутнього спеціаліста, яка забезпечує йому ефективний цілеспрямований вплив на організацію самостійної роботи учнів, науково обґрунтоване її прогнозування, планування, координацію і контроль.

Досвід нашої роботи засвідчує, індикаторами особистісно орієнтованого підходу педагогічного керівництва самостійною роботою молодших школярів є: оволодіння різними формами самостійної роботи; необмежене коло ситуацій вибору, авансування успіху для активного самовираження; утвердження нової позиції у виборі форм спілкування вчителя і учнів (особистісне спілкування на рівні співтворчості та взаємодії).

Ми впевнені, що процес педагогічного керівництва самостійною роботою учнів початкових класів повинен забезпечувати реалізацію навчальної, виховної, розвивальної функцій самостійної роботи учнів не тільки на уроці, але й удома. У зв'язку з цим слід перелічити такі принципи управління:

- диференційований підхід до учнів із дотриманням посильних навчальних завдань;
- планомірне зростання інтелектуальних навантажень і послідовний перехід до більш неточних і неповних указівок щодо виконання самостійної роботи;
- поступове віддалення вчителя і заняття ним позиції пасивного спостерігача за процесом;
- перехід від контролю учителя до самоконтролю [3].

На нашу думку, педагогічно доцільною є така організація самостійної роботи учнів, у процесі якої самостійно ознайомлюючись із новим матеріалом за підручником чи використовуючи ІКТ для здобуття нових знань, школяр фактично виконує декілька супідрядних завдань: визначає мету, виділяє невідоме, зосереджує увагу на головному, установлює послідовність дій, контролює їх.

Самостійна робота учнів із підручником сприяє розвитку логічного і алгоритмічного мислення, самостійності, інтересу до вивчення інформатики. Підручник – важливе джерело знань, тому вчитель обов'язково повинен створити умови, залучити сучасні засоби для формування здатності учнів користуватися ним, зокрема в самостійній діяльності. Працюючи з підручником, діти вчаться сприймати текст, розглядати малюнки, схеми, структурні записи; робити спочатку під керівництвом вчителя, а потім і самостійно висновки, узагальнення [1].

Наведемо приклади завдань. Так, для самостійного ознайомлення учнів з інформатичним матеріалом доцільно пропонувати той, який зустрічається не одноразово, а при вивченні різних розділів, підкріплюючи його авторською презентацією. У другому класі діти, спираючись на власний життєвий досвід, спостерігають різноманітні факти, що характеризують інформаційні процеси. Тому в ході вивчення теми «Алгоритми і виконавці» вони вже можуть самостійно узагальнювати знання, потрібні для сприймання нового матеріалу з теми «Алгоритми в нашому житті». Доцільно підібрані відеоматеріали та запропоновані корисні посилання сприятимуть активізації пізнавальної діяльності, поглибленню мотивації до самостійного отримання знань.

На наш погляд, у другому класі доцільно з опорою на життєвий досвід молодших школярів та переглянуті відеоматеріали залучати учнів до самостійної роботи з використанням підручника вже в процесі вивчення тем: «Поняття про повідомлення, інформацію та інформаційні процеси», «Алгоритми і виконавці», «Комп'ютерна підтримка вивчення навчальних предметів» та ін.

Молодшим школярам, наприклад, доступна для самостійної роботи тема «Алгоритми і виконавці», адже з алгоритмами діти неодноразово зустрічались як у повсякденному житті, так і під час вивчення навчальних предметів у першому класі. Доречно у процесі оволодіння учнями прийомами виконання завдань в підручнику робота з алгоритмами «Розв'язування задачі».

Для самостійного ознайомлення з новим матеріалом у другому семестрі цілком доступні і прийомами виконання завдань за комп'ютером з повним поясненням демонструвати на слайді презентації запис алгоритму «Навчання Рудого kota»

У методичній літературі підкреслюється, що сучасна програма початкових класів ставить вимогу формувати в дитини вміння розв'язувати не певний вид завдань, а будь-які. Саме тому система добору й розміщення їх у підручниках спрямована на забезпечення сприятливих умов для узагальнення способів дій.

У визначенні змісту і характеру педагогічного керівництва самостійною роботою молодших школярів на уроках інформатики звичайно вчитель орієнтується на загальні вимоги до роботи над нею. Готуючись до уроку інформатики корисно подумати, який вид самостійної роботи найдоцільніше застосувати й на якому етапі уроку. Роботу краще будувати так, щоб ініціатива вчителя не стримувала думки учнів, щоб вони вчилися самостійно міркувати.

Як засвідчує практика, найскладніше для учнів – навчитися самостійно аналізувати новий матеріал. Кращому розумінню важкодоступного під час самостійного опрацювання нового матеріалу сприяють використання технології змішаного навчання (модель «перевернутий клас»), веб-квести.

Такий підхід надає можливість вивільнити час на уроці, за допомогою схем, малюнків, алгоритмів діяльності (способу) що, як правило, подаються на індивідуальних картках або на слайдах презентації до уроку, організувати продуктивне опанування матеріалу в парах чи групах.

А далі організувати моніторинг первинного усвідомлення матеріалу, використовуючи сервіс для створення ігрових онлайн вікторин, тестів Kahoot.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, педагогічне керівництво самостійною роботою молодших школярів на уроках інформатики на засадах використання ІКТ ґрунтується на створенні вчителем проблемних ситуацій і на сприянні самостійному пошуку варіантів їх розв'язування з використанням технології змішаного навчання (модель «перевернутий клас»), веб-квестів (створення проблемної ситуації; формування гіпотез; перевірка розв'язку з аналізом отриманої інформації; головна умова – наявність мотивації учнів).

У межах визначеної проблеми потребують окремого розгляду питання, пов'язані з інформаційною підтримкою практики педагогічного керівництва самостійною роботою молодших школярів на уроках інформатики

Література:

1. Король Л. М. Психологічні особливості розвитку пізнавальної самостійності сучасних учнів / Л. М. Король, С. М. Максимець // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. – 2003. – № 13. – С. 249 – 252.
2. Король Л. М. Розвиток самостійності школярів / Л. М. Король, Н. В. Яцюк // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. – 2002. – № 9. – С. 79 – 80.
3. Марчук Л. Б. Самостійна робота як метод урізноманітнення навчальної діяльності учнів / Л. Б. Марчук // Рідна школа. – 2000. – № 4. – С. 84 – 88.

СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

*Євтухова Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Телятникова Л., учитель початкових класів
ЗОШ І-ІІІ ст. № 12, м. Слов'янськ*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах інформаційного суспільства здоров'язбережувальні освітні технології складають основу здоров'язбережувальної педагогіки, яка є однією з найперспективніших освітніх систем ХХІ століття. Із позицій сьогодення створення освітнього середовища, спрямованого на примноження здоров'я дитини, виховання її у дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я навколишніх набуває актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що останніми роками особливої гостроти набула проблема здоров'язбереження підростаючого покоління. Особливості впровадження здоров'язбережувальних технологій у загальноосвітніх навчальних закладах вивчали О. Аксьонова, О. Бабешко, І. Бережна, О. Ващенко, Н. Денисенко, О. Дубогай, В. Єфімова, В. Земцов, С. Омельченко, В. Оржеховська та ін.

Науковці підкреслюють, що за час навчання у загальноосвітньому навчальному закладі стан здоров'я дітей значно погіршується.

Т. Бережна зазначає, що негативна тенденція щодо погіршення фізичного й психічного здоров'я учнів, насамперед, пов'язана з екологічними, економічними, соціальними проблемами в суспільстві. Автор підкреслює, що проблема обумовлена і на рівні загальноосвітньої школи певними чинниками, а саме: емоційний дискомфорт, спричинений труднощами навчально-виховного процесу, перевантаженням програмним матеріалом, складнощами стосунків у системі учні – учителі – батьки, браком організації здорового дозвілля, раціонального харчування, слабким упровадженням системи здоров'язбереження, відсутністю сформованої мотивації на здоровий спосіб життя та культури здоров'я у дітей та підлітків, недостатньою руховою активністю [1].

Основні вимоги впровадження системи здоров'язбереження базуються на засадах Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.).

Здоров'язбережувальні технології в освітньо-виховному процесі розглядалися в низці публікацій педагогів [2; 3; 5; 6].

Зокрема, теоретичні і методологічні засади здоров'язбережувальних технологій у роботі вчителя і школи розкриті в публікаціях В. Горащук, Н. Коцур, С. Смірної, І. Чупахи та ін.

Н. Коцур підкреслює, що робота школи зі збереження і зміцнення здоров'я учнів лише тоді може вважатися повноцінною й ефективною, коли сповна, професійно і в єдиній системі реалізуються здоров'язберігальні і здоров'яформувальні технології [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Результати аналізу останніх досліджень засвідчують, що впродовж останніх років зростає пріоритетність проблеми здоров'я дітей і підлітків, що пов'язано з різким погіршенням стану їхнього фізичного й розумового розвитку та зниженням рівня розумової працездатності. Для її розв'язання необхідно створювати відповідні умови, прагнути органічного поєднання навчально-виховного та оздоровчого процесів.

Мета статті полягає у висвітленні умов і завдань здоров'язбережувального супроводу навчального процесу в початковій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах організації навчально-виховного процесу в початковій школі значна увага приділяється збереженню, зміцненню і розвитку духовного, емоційного, інтелектуального, особистого й фізичного здоров'я всіх суб'єктів освіти.

Спираючись на результати моніторингу стану здоров'я учнів, що проводиться медичними працівниками, і власні спостереження вчителя в процесі реалізації освітньої технології, проводиться корекційна робота з молодшими школярами.

Одним із важливих аспектів здоров'я формувального впливу педагогічних технологій та освітніх інновацій є пропаганда здорового способу життя.

Ураховуючи особливості пам'яті, мислення, працездатності, активності молодших школярів, розробляється відповідна освітня стратегія.

В умовах реалізації оновлених програм значна увага приділяється створенню сприятливого емоційно-психологічного клімату в процесі реалізації здоров'язбережувальних технологій, використання всіляких видів здоров'язбережувальної діяльності школярів, спрямованих на збереження і підвищення резервів здоров'я, працездатності.

Одними з ключових напрямів реалізації здоров'язбережувальних технологій в організації навчально-виховного процесу в початковій школі є:

- урахування природних біоритмів, індивідуальних особливостей учнів під час навчання;
- забезпечення оптимального співвідношення між фізичним та інформаційним обсягом уроку без інтелектуального перенавантаження;
- обґрунтоване планування, із точки зору збереження здоров'я, кількості та видів методів навчання, частоту та чергування різних видів навчальної діяльності з урахуванням своєчасного спостереження початку фаз неповної компенсації, сталого зниження працездатності учнів;
- забезпечення оперативного прямого та зворотного зв'язку в управлінні навчальним процесом: психологічний вплив на учня, передача інформації, уміння стимулювати мотивацію школярів;
- включення елементів здоров'язбережувальної педагогіки у зміст уроку;
- використання з максимальною можливістю методів активного навчання;
- стимулювання учнів до продуктивної тематичної комунікації та творчості;
- дотримання санітарно-гігієнічних вимог до організації та проведення уроку, проведення фізкультхвилинок та пауз загального і спеціального впливу.

Із метою надання здоров'язбережувального супроводу у школі стали традиційними дні здоров'я, шкільні спортивні свята, бесіди про здоров'я

з учнями та їхніми батьками, операція «Вітамін», інформаційні хвилинки з пропаганди здорового способу життя та ін.

Різноманітні форми роботи: вправи дихальної гімнастики у поєднанні з елементами ігор, фізкультхвилинки з музичним супроводом, режисерські, театралізовані, рухові ігри доступні дітям різних вікових груп. Вони позитивно впливають на фізичний стан дітей, фізичні якості, поширюють кругозір дітей, покращують психологічний стан, виховують морально-вольові якості, сприяють дотриманню дисципліни, розкутості і приносять користь у повсякденному житті.

У разі залучення релаксаційних пауз під час навчального процесу вчителем може бути використана «психогімнастика», казкотерапія, арт-терапія, кольоротерапія.

У межах реалізації здоров'язберезувальних технологій для казкотерапії казки підбираються різні: народні, авторські, сучасні, спеціальної розробки, психокорекційні притчі, міфи, легенди, філософські казки, авторські (створені учнями на уроках і в позакласній роботі) та багато інших.

Казкотерапія – це психотерапія, уже існуючими казками та фантастичними героями. Вона допомагає отримати почуття захищеності у світі, надає можливість програти основні життєві ситуації у «захищеному режимі» – через казки. Також цей прийом допомагає дитині зрозуміти себе, виховати у собі корисні риси та звички.

Результати нашого досвіду роботи засвідчують, що здоров'язберезувальний супровід навчального процесу в початковій школі має передбачати реалізацію таких завдань:

- організацію особистісно орієнтованого навчання з урахуванням індивідуальних можливостей дитини;
- діагностику рівня індивідуального здоров'я з урахуванням психосоматичних, конституційних і соціально-духовних особливостей учня;
- реалізацію системи корекційних і реабілітаційних заходів зі збереження здоров'я та створення комфортних умов для дітей, які належать до «групи ризику»;
- вибір оптимальних технологій і навчальних програм, що враховують стать, вік, соціальне та екологічне середовище;
- формування індивідуальних потреб особистості на основі знань про власні можливості й особливості соматичного, психічного, інтелектуального, духовного й соціального здоров'я;
- навчання методів самодіагностики, самооцінювання, самоконтролю та самокорекції психосоматичного статусу особистості;
- оптимізацію соціально-гігієнічних умов життєдіяльності дітей, вихователів і педагогів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, нами виокремлені головні аспекти раціональної організації навчально-виховного процесу щодо збереження і зміцнення здоров'я молодших школярів, а саме:

- стежити за станом здоров'я учнів;
- прагнути, щоб, з одного боку, навчальний матеріал був засвоєний школярами, з іншого – щоб викладання не завдавало шкоди їхньому здоров'ю і приносило радість;

- мотивувати учнів на збереження здоров'я та формування здорового способу життя.

На нашу думку, реалізація здоров'язбережувальних освітніх технологій на засадах використання ІКТ у навчально-виховному процесі початкової школи може змінити на краще ситуацію зі здоров'ям учнів, яка склалася в сучасному суспільстві.

Література:

1. Бережна Т. І. Здоров'язбережувальні педагогічні технології – важлива складова здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу / Т. І. Бережна // Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 2. – С. 35 – 39.
2. Денисова Г. В. Формування мотивації до здорового способу життя в учнів / Г. В. Денисова // Фізичне виховання в школі. – 2010. – № 1. – С. 10 – 14.
3. Єфімова В. М. Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень / В. М. Єфімова // Проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 1. – С. 57 – 60.
4. Коцур Н. Формування здоров'язбережувального простору в загальноосвітніх навчальних закладах / Н. Коцур // Рідна школа. – 2012. – № 11. – С. 60 – 65.
5. Оржеховська В. М. Здоров'язбережувальне навчання і виховання: проблеми, пошук / В. М. Оржеховська // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. – № 4. – 29 – 31.
6. Сливка Л. В. Виховання здорового способу життя молодших школярів (історичний та етнопедагогічний виміри): монографія / Л. В. Сливка. – Івано-Франківськ: НАІР, 2013. – 320 с.

УДК 373.3.016:51

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

*Клімашевська Г., студентка 4 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Гринько В., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Правильна та доцільна організація дослідницької діяльності молодших школярів на уроках математики сприяє отриманню значних знань із даного предмета. Програма початкової освіти з освітньої галузі «Математика» свідчить про те, що перед вчителем ставиться одне з головних завдань – навчити дітей правильно вирішувати пошуково-дослідницькі питання, що сприятиме розвитку математичних здібностей, вихованню стійкого інтересу до отримання нових знань.

Формування компетентностей учнів зумовлене не тільки реалізацією відповідного оновленого змісту освіти, але й адекватних методів та технологій навчання. Продуктивне навчання забезпечує засвоєння знань та умінь, володіючи якими учень школи знаходить підґрунтя для свого подальшого життя.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить, що окремі аспекти розвитку математичних здібностей висвітлено в працях І. Драча, Н. Бібик, О. Локшиної, О. Овчарук, Л. Пильгун, О. Пометун, І. Родигіна, Т. Смагіної, С. Трубачевої та ін. До проблеми компетентностей особистості

звертаються такі вчені, як Н. Босак, О. Вознюк, І. Дроздова, О. Мамчич, М. Пентилюк, Н. Тализіна, Л. Шевчук та ін. [4]

Мета даної роботи полягає в засобах формування дослідницької компетентності під час вивчення математики молодших школярів.

Дослідницька компетентність – це готовність індивідуально і самостійно мислити, але виявляється вона в суперечках, у дискусіях, при обговореннях та публічних виступах, тому комунікативні навички учасників осмислення проблеми для формування дослідницької діяльності учнів відіграють вирішальну роль в успіху.

Сенс дослідницької компетентності в тому, щоб навчальний процес набув властивість створювати нове знання, актуальне для сьогодення і майбутнього пізнавального суб'єкта.

Процес формування дослідницьких знань дуже складний та довготривалий. Він не може розвиватися сам по собі, йому необхідна допомога. Цією допомогою виступає першу чергу – перший учитель. Тому завдання класного керівника поступово, методично і з врахуванням індивідуальних та вікових особливостей учнів формувати дослідницькі навички. Та в жодному разі не пригнічувати прагнення дітей до бажання отримання знань у дослідницькій сфері [2].

Під математичною задачею переважна більшість методистів розуміють будь-яку вимогу обчислити, побудувати, довести, що стосується кількісних відносин і просторових форм створених людським розумом на основі знань про навколишній світ.

Існує велика кількість математичних задач. Нами були розглянуті такі види задач:

- задача-софізм – це прийом «навмисної» помилки, що значно активізує мислення та увагу школярів. Наприклад, при вивченні теми «Дробки» школярам 4 класу доречно буде запропонувати таку задачу-софізм. За 4 дня зібрали 600 кг моркви. Першого дня зібрали одну другу частину всієї моркви. Другого дня зібрали одну другу кг від першого дня. Третього – різницю першого та другого дня. Скільки зібрали кг моркви 4 дня? Із цієї задачі ми бачимо, що за четвертий день зібрали 0 кг. Таке завдання у школярів викличе жваве обговорення теми та викличе позитивні емоції до предмету;

- позитивний результат забезпечує створення проблемної ситуації на уроці. Наприклад, під час вивчення теми «Ділення складених іменованих чисел на одноцифрові» на початку уроку можна запропонувати виконати таке завдання. 5 гривень розділили між двома учнями скільки виходить грошей на одного учня? 10 тон піску рівномірно розділили між двома автомобілями. Скільки тон піску в одному автомобілі? Завдяки таким чітко продуманим завданням учні самостійно здогадуються про тему уроку та працюють над розв'язанням проблемного завдання, що дає змогу школярам самостійно здобути нові знання з теми;

- задачі з декількома можливими розв'язками розвивають творчі здібності дітей, виробляють власний підхід під час використання набутих знань у різних життєвих ситуаціях. Наприклад, задача №717 з теми: «Повторення порядку виконання арифметичних дій. Вправи на сумісні дії. Задачі на зустрічний рух» [3]. Учні розв'язували подану задачу як першим, так і другим способом. Кожен з учнів обрав найлегший спосіб для себе. Такий вид завдань

дає можливість відійти від стереотипного типу мислення. Краще дітей вчити розв'язувати одну і ту ж саму задачу декількома способами, аби дитина відчувала себе комфортно та виробила власний стиль при розв'язку задач подібного типу;

- задачі, які потребують розгляду кількох випадків, розвивають критичне мислення дають можливість школярам самостійно аналізувати, доводити власну точку зору, переглядати своє бачення проблеми, знаходити проблеми і т. д. Наприклад, задача №654 з теми: «Ділення багатоцифрових чисел на одноцифрові (загальний випадок). Задачі на вивчений матеріал». Побудуйте різні прямокутники так, аби площа кожного дорівнювалась 16 см^2 . Учасники із задоволенням упорались із цим завданням. В учнів вийшли прямокутники з такими сторонами: 1 варіант – 4 см та 4 см, 2 варіант – 1 см та 16 см, 3 варіант – 2 см та 8 см. Це сприятиме тому, що діти доведуть власну точку зору, аргументуватимуть, чому зробили так, а не інакше. Кожен зі школярів має право відстоювати власну думку [3];

- пошукова задача – це будь-яка нестандартна задача, при пред'явленні якої учні не знають наперед ні способу її розв'язання, ні того, на який навчальний матеріал опирається розв'язання. Школярам, аби розв'язати цю задачу, необхідно провести пошук плану розв'язання встановити, який матеріал стане ключовим у розв'язку завдання. Це, як правило, серія простих задач і одна або дві загального вигляду (дослідницького характеру). Наприклад, на овочеву базу привезли огірків, томати та картоплю. Томатів було 314 кг, що у 4 рази менше, ніж картоплі, і на 38 кг більше, ніж огірки. Скільки усього овочів було привезено на базу? [5].

Усі зазначені види задач були опрацьовані під час проходження практики у 4-х класах, при розв'язанні яких діти показали максимальні результати. Опитавши дітей, було зроблено висновок про те, що уроки із застосування нестандартних задач для розвитку дослідницьких компетентностей, викликають більший інтерес на занятті. Урок став більш ефективним.

Завдяки використанню різних видів задач на уроках математики в учнів формується дослідницька компетентність, набуваються знання з основ наукових досліджень, поглиблено вивчається обов'язковий та додатковий матеріал, покращується рівень знань із певних розділів математики.

Література:

1. Бевз Г. П. Методика викладання математики / Г. П. Бевз : навч. посіб. для студентів фізико-математичних факультетів педагогічних інститутів. – К. : Вища школа, 1989. – С. 52 – 73.
2. Блог вчителя математики Гудзь О.В. [Електроний ресурс] // Режим доступу : <http://gudz1006.blogspot.com/2017/01/blog-post.html>
3. Богданович М. В. Математика : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. В. Богданович, Г. П. Лищенко. – К. : Генеза, 2015. – С. 108 – 116.
4. Овсієнко Л. М. Сутність поняття «Компетенція», «Компетентність», «Компетентнісний підхід», «Якість освіти» у світлі сучасної парадигми / Л. М. Овсієнко. – Хмельницький, 2013. – С. 2.
5. Первун О. Е. Поисково-исследовательские задачи как средство развития математических способностей учащихся / О. Е. Первун // Математична освіта в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє: Матеріали

УДК 373.3.091.33-027.22:688.727.9

ІЗ ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ НА ФАКУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТТЯХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Кошелєв О., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Грицай С., учитель інформатики
ЗОШ І-ІІІ ст. № 8, м. Краматорськ*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Останнім часом унавчально-виховному процесі школи все ширше використовуються LEGO-технології, які спрямовані на розвиток конструктивного мислення, уяви, бажання досліджувати, експериментувати і винаходити.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Цікаві методики навчання з використанням LEGO-технологій пропонують багато вчителів: Т. Биковський, Т. Вихренко, Д. Денисюк, Ю. Іванов, С. Кучер, Л. Павлюк, О. Петегірич, Т. Полянська, Г. Ріллі, В. Ткачук, О. Тополукова, Н. Чигрин. Автори наголошують на ідеї, що використання LEGO на заняттях своїм змістом, формою організації та результативністю сприяє формуванню вміння аналізувати, порівнювати, зіставляти, виділяючи характерні особливості героїв, подій і т. д., що впливає на розвиток уваги, спостережливості, пам'яті, просторових уявлень, уяви.

Добре організована робота з конструктором LEGO має також великий виховний потенціал: допомагає виробляти певні якості особистості – посидючість, терпіння, взаємоповагу, охайність. Робота з конструктором LEGO дозволяє молодшим школярам у формі пізнавальної гри дізнатися про багато важливих ідей і розвинути необхідні в подальшому житті навички.

Учителі розуміють необхідність удосконалення проектної та дослідницької діяльності в початкових класах, адже саме з неї в учнів починає формуватися любов до навчання, винахідливість та багато інших навичок і вмінь, які неодмінно відіграватимуть важливу роль у їхній майбутній освіті.

Мета статті: поділитися досвідом учителя початкових класів, який упозаурочний час проводить роботу зі впровадження LEGO-технологій у навчально-виховний процес, детально розглянути складові дослідницької діяльності учнів у початкових класах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним видом діяльності молодших школярів є гра. Робота з конструктором LEGO дозволяє їм у формі пізнавальної гри дізнатися про багато важливих ідей. На кожному занятті пропонується певна тема, що стосується історії, географії, культури, техніки, містобудування та ін. А діти конструюють на задану тему.

Особливості конструктора LEGO, його висока якість дозволяють дітям утілити в життя найрізноманітніші проекти, працюючи за своїм задумом і в своєму темпі. Самостійно вирішуючи поставлене завдання, діти можуть

бачити продукт своєї діяльності, конструювати свої простори, у яких можна з задоволенням грати, змінювати і вдосконалювати.

У своїй роботі ми ставимо мету створити команду небайдужих дітей; долучити їх до участі у фестивалі *FIRST LEGO League Junior*; виконати завдання сезону; презентувати свій виступ на фестивалі, який щороку проводиться у м. Києві.

Для участі у фестивалі кожна команда дітей має:

1. Вивчити Тему Сезону та обрати одну проблему для дослідження.
2. Дослідити обрану проблему та визначити, як її вирішити.
3. Побудувати модель із конструктора LEGO, яка продемонструє інноваційний підхід команди до вирішення проблеми.
4. Створити Постер.
5. Підготувати презентацію команди.
6. Бути дружніми та допомагати один одному.

Для того, щоб взяти участь у Фестивалі, необхідно мати лише будь-який конструктор LEGO, придбати деякі допоміжні деталі (мотор, батарейний блок, набір «Inspire Set») та зареєструвати команду.

Заняття №1. Обираємо назву команди

Учасники команди дізнаються про завдання Сезону та Основні цінності. Зрозуміють, що означає «бути командою», придумують назву команди і створюють її логотип.

Завдання сезону 2016–2017 навчального року: «Пліч-о-пліч із тваринами».

Була створена команда «Юні друзі тварин» із учасників віком від 7 до 10 років, до складу якої входили 6 дітей, серед яких чотири учня третього класу, один – четвертого та один – другого класу.

Заняття №2. Знайомство з бджілкою Ельзою

Учасники команди дізнаються, як і для чого бджоли збирають пилок та нектар та розуміють, чому їхня праця настільки важлива. Потім діти будують із набору LEGO-засоби, щоб продемонструвати набуті знання.

Заняття №3. Бджоли та середовище їхнього існування

Учасники команди дізнаються про середовище існування бджіл, а також про тварин, які проживають у цьому ж середовищі. Потім учні обирають одну тварину з середовища існування бджіл для того, щоб дослідити її життя у Сезоні «Світ тварин».

Наша команда обрала синичку та поспілкувалася з вчителем біології, яка детально розповіла про пташку і дала відповіді на численні питання учнів. Учасники команди переглянули відеоролик про синичок. Усі свої враження та нові знання діти відтворили за допомогою конструктора та малюнків.

Заняття №4. Досліджуємо середовище існування

Учасники команди досліджували взаємодію людей та тварин, дізнавались, як ми впливаємо одне на одного, і як можна покращити нашу взаємодію.

Заняття №5. Інженерне проектування

Учасники команди мали змогу дізнатися, що таке процес інженерного проектування та як він дозволяє знаходити шляхи вирішення проблеми.

Завдяки допомозі батьків зробили годинничку для синичок, розмалювали її та розмістили на подвір'ї школи.

Заняття №6. Набираємо оберті

Учасники команди дізналися, що таке обертальний рух та як сконструювати LEGO-модель із рухомою частиною. Було дуже багато ідей з приводу дизайну нашого робота. Ураховуючи всі пропозиції, перейшли до створення LEGO-машини.

Заняття №7. Прямуюємо вперед

Учні вивчили, що таке прямолінійний рух та побудували у LEGO-моделі частину, яка дозволяє їй рухатися прямолінійно.

Заняття №8. Плануємо конструювання LEGO-моделі

Дослідили життя синички та придумали, що збудована модель повинна виконувати. Наш робот розвезитиме їжу до годівничок.

Заняття №9. Конструюємо LEGO-модель

Це заняття присвятили конструюванню LEGO-моделі та інших приладів.

Заняття №10. Покращуємо LEGO-модель

Діти оцінюють і покращують створену LEGO-модель.

Заняття №11. Створюємо Постер

Учасники команди починають створювати Постер, щоб поділитися своїми враженнями і досягненнями з теми.

Заняття №12. Готуємося презентувати

Учасники команди готують презентацію свого проекту.

Підсумком плідної роботи всієї команди стала участь у фестивалі «ROVOfirst – більше ніж роботи!».

Це масштабна міжнародна подія у сфері освіти, науки і техніки, де талановиті, творчі, ерудовані діти віком від 6 до 16 років зі всієї України продемонстрували свої вміння у сфері конструювання, робототехніки, програмування, інженерії та архітектури.

У вільний час між змаганнями учні долучалися до LEGO-майстер-класів із робототехніки, архітектури, математики та географії. На найменших учасників та гостей свята чекав робот Пікассо, який малював справжні шедеври.

Безкоштовний аквагрим, майстер-клас зі створення власної відеогри, столики з LEGO-деталлями, знайомство з собаками-терапевтами, а також знайомство з іншими командами – ось далеко не повний перелік того, чим команда займалась протягом 11–12 березня в Українському домі м. Києва.

Кожний учасник фестивалю отримав сертифікат та медаль за участь у турнірі, а також судді визначили окремих переможців у різних номінаціях. Нашу команду «Юні друзі тварин» відзначили у номінації «Найбільш креативне рішення», яка характеризується вибуховим, цікавим, неординарним рішенням проблеми сезону, креативним Постером та LEGO-моделлю.

Проект завершено, а ті емоції, що діти отримали, ще довго нагадуватимуть усім про чудово проведений час, про велике дослідження, про сумісну і плідну роботу.

Висновки. Робота над проектом сприяла залученню дітей до вирішення актуальних та сучасних проблем, об'єднала одну команду дітей, батьків і тренерів. Під час виконання проекту діти навчилися знаходити, досліджувати, аналізувати та застосовувати інформацію на практиці, а вчителі приєдналися до сучасного способу навчання – навчання через дію.

Література:

1. Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. Інформатика. Освітня галузь «Технології» – К., Освіта України, 2003.

2. Інформатика. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. – Запоріжжя: Прем'єр, 2003. – 304 с.
3. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. Січень 2002. – № 2. – К.: Педагогічна преса, 2002. – 23 с.

УДК 373.3.016:004

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

*Кошелєв О., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Королькова М., учитель інформатики
ЗОШ І-ІІІ ст. № 6, м. Краматорськ*

Сучасний урок відрізняється збільшенням частки самостійної навчальної діяльності учнів, високою інтерактивністю взаємодії учасників освітнього процесу, стає більш творчим, значно розширюється з використанням інформаційних технологій. Важливим стає не тільки те, що учень багато знає, а й уміння застосувати свої знання на практиці, готовність і здатність це зробити. При цьому особливої цінності набувають уміння проаналізувати проблемну ситуацію та здатність знайти оптимальне рішення, тому компетентнісний підхід у навчанні відповідає як соціальним очікуванням, так і інтересам учасників освітнього процесу.

Формування дослідницької компетентності учнів молодших класів заслуговує на особливу увагу, оскільки безпосередньо стосується педагогічної діяльності практикуючих учителів початкової школи. Інформатика – це той предмет, де найбільшою мірою навчання для дітей перетворюється на захоплюючу дослідницьку діяльність, адже саме на цих уроках учень вчиться шукати, обробляти, подавати та передавати знання.

Мета статті – схарактеризувати особливості формування дослідницької компетентності учнів молодших класів на уроках інформатики, проаналізувати використання педагогічного досвіду вчителів початкової школи та вчителів інформатики з питань формування дослідницької компетентності школярів.

Навчальний предмет «Інформатика» є складовою частиною предметної освітньої галузі «Технології» і згідно з вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти має на меті ознайомлення учнів з ІКТ та формування у дітей ключових компетентностей. Основними завданнями предмету є формування початкових навичок використовувати ІКТ із навчальною метою, формування основних навичок роботи з різними пристроями для вивчення інших предметів і для розв'язування практичних соціальних завдань. У такий спосіб вивчення інформатики сприяє формуванню і розвитку як предметної ІКТ-компетентності, так і міжпредметних, комунікативних та соціальних компетентностей.

Складовими частинами компетентностей при засвоєнні змісту курсу «Інформатика» є використання різних джерел задля задоволення потреб в інформації, уміння розв'язувати різними способами навчальні та життєві

завдання, співпраця у групах для виконання навчальних завдань, готовність до продуктивної праці [4].

Перший досвід дослідницької діяльності, спрямованої на одержання нової інформації, школярі здобувають уже на уроках інформатики в другому класі. Під час організації цієї роботи в початковій школі вчитель має враховувати вікові психолого-фізіологічні особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку. Для приведення психічної сфери молодших школярів у діяльнісний стан доцільно дитину хвалити, підтримувати і давати їй правильні поради вчитися. Для багатьох дітей важлива похвала у вигляді тактильних проявів: погладити по голові, поплескати по плечу, потиснути руку. Дитину важливо порівнювати не з іншими дітьми, а з нею самою у прогресі [2].

У молодшому шкільному віці бажання самостійно досліджувати виникає у дітей тоді, коли об'єкт викликає інтерес. Завдання вчителя – підвести дитину до тієї ідеї, у якій вона максимально реалізується як дослідник, розкриє кращі сторони свого інтелекту, одержить нові корисні знання, уміння й навички. Мистецтво педагога й полягає в тому, щоб допомогти школяру зробити такий вибір, який він вважав би своїм [1].

Виконуючи під час уроку різні ролі, учитель має досягти трьох головних цілей: натхнення, упевненість і творчість.

Активне використання проектної діяльності в школі формує в дітей уміння вирішувати актуальні для них проблеми. У проектній діяльності молодших школярів на уроках інформатики можна виділити такі етапи навчальної діяльності:

1. ціннісно-орієнтований – усвідомлення учнями мотиву діяльності, значимості майбутньої роботи, визначення змісту й характеру діяльності учасників;

2. конструктивний – включення в проектну діяльність, пошук та збір інформації, вибір засобів діяльності з використанням ІКТ, вибір форми реалізації проекту; на цьому етапі покращуються взаємовідносини між учнями, постійно проявляється прагнення допомогти один одному, поділитися цікавою інформацією, у тому числі засобами ІКТ;

3. оціночно-рефлексивний – самооцінка своєї діяльності, оформлення проекту в обраній учнями формі; на даному етапі постерігається оптимізація самооцінки, значне підвищення мотивації самостійної пізнавальної діяльності, особливо серед слабших учнів;

4. демонстраційний – презентація проекту громадськості і його захист; у школярів виробляються вміння працювати в групі, удосконалюються комунікативні навички, розвивається усне мовлення, якісно змінюється рівень сприймання матеріалу, уміння самостійного здобуття та практичного використання знань.

Чотириланкова модель дослідницької компетентності [3] молодших школярів набуває такого вигляду:

Модель дослідницької компетентності

<i>Етап</i>	<i>Група компетентностей</i>	<i>Уміння й навички</i>	<i>ІКТ</i>
Проектувальний	Визначення та ідентифікація (проблеми, об'єкту, понять)	Виявлення та формулювання проблеми, формулювання мети дослідження	Веб-сторінки, електронні ментальні карти
Інформаційний	Пошук і доступ до даних і відомостей	Володіння емпіричними методами збирання даних, опрацювання різноманітних джерел повідомлень, повага авторських прав	Пошукові машини, електронні бібліотеки
Аналітичний	Інтеграція інформації, перевірка гіпотез	Вибір і використання універсальних та спеціальних методів дослідження, логічне мислення, творчі здібності	Комп'ютерне моделювання
Практичний	Створення, передача, впровадження нових знань	Критичне мислення, комунікативні здібності	Мультимедійні презентації

Отже, головне завдання вчителя – активізувати навчальне заняття, створити умови для включення учнів на всіх етапах діяльності у дослідження, у пошук із відкриття нових знань. Перед учителем постає завдання зробити учня дослідником, оскільки такі здатності є основою для продовження навчання протягом усього життя, продуктивної професійної діяльності в обраній сфері, побудови власної траєкторії самореалізації та саморозвитку, а також суспільного визнання. Професійно формуючи дослідницьку компетентність учнів, учитель забезпечує розвиток їхньої особистості та підготовку до успішного життя в сучасному суспільстві.

Література:

1. Болотов В. А. Компетентнісна модель: від ідеї до освітньої програми/ А. В. Болотов, В. В. Сериков // Педагогіка. – 2003. – № 10. – С. 24 – 27.
2. Гольцберг К. Шкільні зміни: теорія і практика. Коментар до змін в початковій школі психолога Катерини Гольцберг [Електронний ресурс] / К. Гольцберг. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola-2016-2/poradi-psixologa/shkilni-zmini-teoriya-i-praktika.-kometar-do-zmin-v-pochatkovij-shkoli-psixologa-katerini-golczberg.html>
3. Золочевська М. В. Формування дослідницької компетентності учнів при вивченні інформатики / Методичний посібник [Електронний ресурс] / М. В. Золочевська. – Режим доступу: <http://osvita.ua/doc/files/news/59/5935/8.pdf>

4. Навчальні програми для початкової школи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>
5. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / К. Робінсон, Л. Ароніка / Переклад з англ. Ганна Лелів. – Львів: Літопис, 2016. – 258 с.

УДК 373.3.015.31:004.77

БЕЗПЕЧНИЙ ІНТЕРНЕТ ЯК ОДНА З УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Кошелєв О., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Пасічник Н., учитель інформатики першої категорії
НВК (ЗОШ № 6 – ДНЗ), м. Краматорськ*

У гроні необхідних для життя знань і вмінь виділяють інформаційну компетентність – багатогранне утворення особистості, що відповідає за наше вміння орієнтуватися в неспинному інформаційному потоці та навички пошуку, збору, обробки та використання (представлення в певному вигляді) інформації.

Суспільство вимагає володіння інформаційними навичками з раннього віку. Щоденна вплив хай-тека – комп'ютерів, смартфонів, відеоігор, інтернет-браузерів та безлічі побутових процесорів, із якими сучасне покоління не просто час від часу стикається, а живе в такому оточенні, змушує нервові клітини змінюватися, а мозок еволюціонувати прямо зараз – причому в небаченому раніше темпі.

Цифрова техніка не тільки впливає на наш спосіб мислення, а й змушує нас відчувати інші почуття, інакше себе вести, а наш організм будувати принципово інші ланцюги взаємодії в нейронних зв'язках головного мозку. Формуються нові навички, орієнтовані на інші подразники. Ймовірно, ми є свідками одного з найнесподіваніших, але в той же час і найвизначніших переломів в історії людства.

Сьогодні ми вже маємо «цифрове» від народження покоління дітей, яке вже навчається в початковій школі. Педагоги з досвідом помічають ці зміни. Вони відбуваються системно і старше покоління давно вже охрестило їх «конфліктом батьків та дітей», але вперше ми зустрічаємося з різницею не пріоритетів соціальних чи побутових, а з різницею фізіології мозку [1].

Завдяки сформованим у цифровому оточенні природних навичок алгоритмічних дій, такі школярі швидше і легше за своїх попередників застосовують пристрої не тільки для задоволення власних примх, а як інструмент в роботі з інформацією.

Метою статті є визначити педагогічні умови формування інформаційної компетентності молодших школярів на уроках інформатики.

Освіта надто повільно змінює свої пріоритети в період стрімкого розвитку ІКТ і все ж уже визнано, що вміння працювати з інформацією стає одним із необхідних і важливих компонентів сьогодення. Із 2011 року початкова школа працює за новою програмою, яка враховує основні зміни в суспільстві та вимогах до майбутніх фахівців, іде в ногу з часом та підкорена системним пристосуванням до поточного моменту. До переліку предметів початкової

школи було введено предмет «Інформатика» (початкова назва «Сходинки до інформатики»), програма якого саме і націлена на формування в пріоритетному напрямку й інформаційної компетентності.

Мова піде не про чудову можливість формування інформаційної компетентності учнів початкової школи засобами предмета «Інформатика», а про безпеку дитини при формуванні цієї компетентності.

В історії людства слідом за великими знахідками (на кшталт електрики, автомобіля, телевізора, мобільного телефону) ідуть великі небезпеки. І людина розробляє низку заходів безпеки, іноді оформлюючи їх як «Правила користування», іноді – як «Правила техніки безпеки», а іноді – уводячи в систему виховання привчання до певних мір та заходів безпечної життєдіяльності.

Розвиток інформаційної компетентності в школі починається з першого класу. Особливу увагу приділяють формуванню пошукових навичок, залучають школяра разом із батьками до роботи в мережі Інтернет. Підручники деяких авторів містять посилання на Інтернет-ресурси та джерела, рекомендовані для підготовки до уроку. Спрямовуючи свою дослідницьку та пошукову діяльність на Інтернет, діти стикаються з певними небезпеками.

Саме ці, виявлені в процесі навчання небезпеки, змусили в програму курсу «Інформатики» у початковій школі з 2016 року, додати цілу лінію «Безпечний Інтернет». Уроки такого напрямку інтегрували у курс «Інформатики» в початковій школі та окремо прописали протокол роботи учнів початкової школи у всесвітній мережі Інтернет.

До теми 2 класу «Інформація» увійшли уроки «Приватна та публічна інформація. Захист особистої приватної інформації. Безпека використання інформації». До теми «Інтернет» – «Правила безпечної роботи в Інтернеті. Інформація для дітей та для дорослих. Приватна (особиста, сімейна) та публічна інформація. Вікові обмеження на перегляд вмісту сторінок».

У 3 класі з'явилися теми «Авторське право та Інтернет. Безпечна робота в Інтернеті. Налаштування безпечного пошуку та безпечного перегляду відео». До теми «Текст» додали уроки «Порівняння текстів з оманливою та правдивою інформацією. Пошук хибних висловлювань у текстах (на основі інформації з інших предметів)».

У 4 класі до теми «Співпраця в Інтернеті» уроки «Правила безпечного користування Інтернетом. Мережевий етикет. Різниця між реальним та віртуальним спілкуванням. Електронна пошта. Захист облікового запису. Культура листування».

Ці теми долучені до предмету «Інформатика» з метою осмислення дитиною низки понять: для 2 класу – «приватна та публічна інформація»; «дитяча інформація та інформація для дорослих»; «вікові обмеження» на перегляд вмісту сторінок; «безпека в Інтернеті», «нерозголошення» приватної (особистої та сімейної) інформації; «авторське право» щодо використання інформації; для 3 класу – «безпечний пошук» та «безпечний перегляд відео»; «безпека в Інтернеті»; для 4 класу – «засоби захисту власного облікового запису»; «віртуальне спілкування» [2].

У початковій школі діти опановують перші практичні навички використання мережі Інтернет для перегляду, сприймання та пошуку інформації у вигляді тексту, зображень, відео; виконання інтерактивних завдань онлайн для

підтримки навчальних предметів, електронного листування при дотриманні вимог безпечної роботи в Інтернеті.

Важливо щоб учні зрозуміли головні особливості безпечної роботи з інформаційними джерелами та почали використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних предметів.

У пояснювальній записці до зміненої програми з інформатики від 2016 року прописано: «Доцільно організовувати навчання у захищених закритих середовищах з можливістю учнів співпрацювати між собою для розвитку як ІКТ, так і комунікативних та соціальних компетентностей. У початковій школі для дотримання норм безпеки дитини рекомендується організовувати навчання у закритому захищеному інформаційному середовищі. Облікові записи для електронного листування та співпраці в мережі створює адміністратор навчального закладу» [3].

Спираючись на дослідження фізіологів, слід зазначити, що особливу увагу у віці 7 – 10 років треба приділити налагоджуванню живого та віртуального спілкування з реальними знайомими, бо через зміну нейронної будови мозку під дією цифрових технологій саме в цьому віці відбувається руйнування зв'язків, що відповідають за спілкування один на один [1].

Проблема безпеки в Інтернеті не нова. З моменту розповсюдження персональних комп'ютерів та об'єднання користувачів у мережу у людини з'явився доступ до публічної та власної, особистої, чужої інформації.

Інтернет змінив уявлення людей про час, відстані, способи спілкування, надання допомоги, можливості заробітку та проведення дозвілля. Завдяки Інтернету сучасна людина отримує в рази більше інформації, ніж її батьки, бабусі, дідусі і більш далекі предки разом узяті впродовж всього життя.

На жаль, не все, що зустрічається в мережі, значиме, вірогідне, логічно обґрунтоване і безпечне. Довірливістю юних користувачів легко скористатися різного роду шахраям із причин малого досвіду та відсутності достатньо сформованого критичного мислення. Під час самостійного серфінгу в Інтернеті є ризик натрапити на зовсім не дитячу інформацію з причин відсутності розмежування «дорослого» та «дитячого». А батьки не мають змоги опікувати дітей цілодобово. Саме тому жертвами мережі найчастіше стають діти.

Питаннями безпеки підростаючого покоління і дорослих в мережі стурбовані фахівці у всьому світі, тому в січні 2004 році за ініціативи Європейської Комісії було засновано Всесвітній день безпечного Інтернету. В українських школах проводять акцію «Тиждень безпечного Інтернету». У заходах беруть участь діячі громадських організацій та фондів, офіційні особи та представники уряду, співробітники компаній сфери інформаційної безпеки, працівники установ, які захищають особисті дані і борються зі шкідливими програмами. Мета заходів – інформувати людей про відповідальне і безпечне використання Інтернету.

За результатами досліджень соціологів, основна маса батьків не уявляє, чим займається їх неповнолітня дитина в Інтернеті, які сайти відвідує, на яких чатах спілкується. Щоб Інтернет був безпечний для дітей, батьки повинні уявляти, які небезпеки підстерігають їхню дитину в Інтернеті. Тому обов'язковою є просвітницька робота вчителя, якщо можливо і психолога, із батьками.

В Україні більше 10 років діє державна програма «Безпечний інтернет для дітей». Соціальні служби захисту дитинства спільно з Інтернет- провайдерами, мобільними операторами і міністерством освіти розробили програму, основною метою якої є навчання дітей різного віку правилам безпечного використання інтернету.

У межах програми видано посібник для батьків, що допомагає навчити дітей уникати небезпек у віртуальному світі; розроблена програма «Батьківський контроль» для мобільних операторів, яка захищає дітей при користуванні інтернетом через телефон; створений список безпечних дитячих сайтів, надійність яких підтверджена службою цензури; проводиться роз'яснювальна робота на рівні обов'язкового вивчення в межах шкільної програми тощо.

Пропонується спрямувати роботу вчителя з питань формування інформаційної компетенції в аспекті безпечного використання Інтернету за двома напрямками: перший – роз'яснювальна робота серед батьків, які належать ще до покоління «безцифрового» – так звані «цифрові мігранти», вимушені пристосовуватися до світу новітніх технологій; другий – формування безпечного стереотипу поведінки в мережі у школярів за допомогою урочної та позаурочної діяльності.

Для ознайомлення дітей з небезпеками Інтернету шкільний учитель може використовувати такі заходи, як цикл бесід з учнями та їхніми батьками «Безпечний інтернет», випуск листівок для дітей і для батьків, рекомендації психолога, випуски газети «Інформаційна безпека», конкурс комп'ютерного малюнку і виставка малюнків «Небезпеки Інтернету», «Моє обличчя в Інтернеті», «Інтернет в нашому житті», вікторина «Інтернет-ерудит» для учнів 2-4 класів за матеріалами спеціалізованого сайту проекту «Про Інтернет» (<http://www.prointernet.in.ua/>), пам'ятки щодо безпечної роботи в Інтернеті.

Окремо зазначимо цінність у роботі в цьому напрямку проєктів «Онляндія» (<http://disted.edu.vn.ua/media/bp/html/partners.htm>) та «Про Інтернет» (<http://www.prointernet.in.ua/>), спрямованих на підвищення цифрової компетентності не тільки учнів українських шкіл, а й їхніх батьків та вчителів.

У 2015 році на порталі www.osvitaua.com було проведено «Національний конкурс із розробки тренінгових вправ безпечної поведінки в Інтернеті для дітей, молоді та батьків» із метою створення ресурсно-методичної бази для обміну кращими практиками серед українських педагогів.

Освітняни розробили цілу низку заходів та тем, спрямованих на формування інформаційної компетентності школярів, розвиток критичного мислення та вміння приймати самостійні рішення щодо безпечності поведінки на Інтернет-ресурсах. Але жодна програма не дасть повної гарантії безпеки дитини, якщо батьки та педагоги не прикладатимуть максимум зусиль для захисту школяра від мережевого негативу. Запорука безпеки дитини – правильно сформований стереотип поведінки в Інтернеті, бездоганне знання правил безпеки та вміння критично осмислювати інформацію. Іншими словами – гармонійно сформована інформаційна компетентність.

Література:

1. Смолл Г. Мозг онлайн. Человек в эпоху Интернета / ГериСмолл, Гиги Ворган. – М.: КоЛибри, – 2011. – 352 с.
2. Навчальні програми для початкової школи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>

3. Опис ключових змін в оновлених програмах початкової школи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-09-6pdf.pdf>

УДК 373.3.016:004

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Кошелєв О., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Пасічник Н., студентка 5 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Становлення світового інформаційного простору актуалізувало проблему, спрямовану на подальше вдосконалення вітчизняної системи безперервної освіти на засадах використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Головною метою безперервного освітнього процесу є забезпечення умов для творчої самореалізації кожної особистості, формування її інтелектуального та духовного потенціалу як найвищої цінності нації.

Одним із важливих напрямів досягнення поставленої мети є оновлення змісту навчально-виховного процесу, пошук та розроблення сучасних форм і методів формування у школярів алгоритмічної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблемі формування алгоритмічної культури учнів значну увагу приділяють дидакти, психологи, працівники методичних служб і вчителі-практики.

Окремі питання, пов'язані з пропедевтикою основ інформатики, логічними діями з операторами, методикою навчання учнів початкової школи елементів алгоритмізації розкрито у працях В. Буцика, Т. Волобуєвої, Ю. Коган, Є. Коляди, М. Левшина, І. Тесленка та інших.

Учені наголошують, що молодші школярі здатні засвоювати абстрактні поняття, оволодівати узагальненими схемами мисленнєвої діяльності. Зокрема, Г. Костюк підкреслює, що «...складніші структури мислення молодших школярів не можуть передувати простим, проте у процесі спеціально організованої діяльності такий перехід можливий» [1, с. 608].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Аналіз наукової літератури з проблем формування різних компонентів алгоритмічної культури учнів початкових класів, структурування змісту алгоритмічного матеріалу навчальних предметів початкової школи, практичного використання алгоритмічних знань, умінь і навичок свідчить про недостатній рівень їх розкриття. Необхідно особливу увагу приділити питанням, пов'язаним із визначенням психолого-педагогічних особливостей формування алгоритмічної культури молодших школярів.

Мета статті полягає у висвітленні психолого-педагогічних особливостей формування алгоритмічної культури молодших школярів

Виклад основного матеріалу дослідження. Для формування міжпредметних компетенцій у межах пропедевтичного курсу «Інформатика» програмою передбачено вивчення питань, пов'язаних з алгоритмами та їхніми

виконавцями. У результаті ознайомлення з ними учні повинні розуміти поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця алгоритму, отримати перші уявлення про основні алгоритмічні структури, зокрема, слідування, розгалуження та повторення, навчитися виконувати готові алгоритми, а також складати прості алгоритми для виконавців, які працюють у певному зрозумілому для відповідної вікової категорії середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд. Головною метою вивчення алгоритмів є вміння розв'язувати значущі для учнівства завдання з їхнього повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для досягнення мети, передбачати можливі наслідки [4].

Алгоритмічна пропедевтика в початковій школі, з одного боку, – це формування операційного стилю мислення, що передбачає планування процесу діяльності, моделювання різноманітних явищ, опрацювання інформації, із другого – загальних способів розумової діяльності: порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, визначення головного, абстракція, аналогія, установлення первинних зв'язків тощо. Синтезуючи методологічні процеси, перетворюючи набуті учнями знання в систему (методологізація знань), учитель визначає єдиний підхід, найбільш адекватний у конкретних умовах навчання.

Формування алгоритмічної культури учнів початкової школи полягає в засвоєнні на інтуїтивно-практичному рівні понятійного апарату та відповідних способів поетапної діяльності. На цьому рівні провідним елементом навчання є пізнавальна діяльність учнів, у процесі якої засвоюються загальні вміння й навички, потрібні для роботи в інформаційному середовищі, формуються основні алгоритмічні уявлення (діяльнісний аспект алгоритмічної культури).

У широкому розумінні проблема формування алгоритмічної культури молодших школярів – це організація мислення дитини, тобто алгоритмізація у стандартних репродуктивних ситуаціях із метою створення фундаменту для розвитку творчого потенціалу особистості. На перший погляд, алгоритмічні навички – лише точне виконання певної інструкції, адже результат формування алгоритмічного стилю мислення забезпечує лаконічність, точність і впорядкованість мисленневих операцій. Зазначимо, що процес конструювання, опису й виконання алгоритму вимагає від автора пошуку оптимального способу. Питання алгоритмічного і творчого мислення (пошук розв'язків завдань у нестандартних ситуаціях, використання методу спроб і помилок) постійно дискутується в науковій літературі [3].

З'ясування сутності алгоритмів дає можливість молодшим школярам орієнтуватися в незнайомих обставинах, узагальнювати досвід певної діяльності й переносити його в інші дидактичні умови, прогнозувати подальший хід подій, визначати закономірності й причинно-наслідкові зв'язки між ними.

У процесі вивчення математики діти послідовно й систематично оволодівають загальнонавчальними вміннями: планування й раціонального здійснення певного виду діяльності; критичного зіставлення прогностичного плану з реальними процесами; лаконічного висловлювання думки; чіткого й грамотного оформлення запису тощо.

У навчальному процесі початкової школи учням доступні різні способи представлення алгоритмів: словесні описи, за допомогою яких вони оволодівають уміннями, потрібними для виконання лінійних і розгалужених приписів; граф- і блок-схеми; таблиці.

Зокрема, на уроках інформатики, формуючи в молодших школярів уявлення про основні елементи програмування й алгоритмізації, використовують такі способи опису алгоритмів: словесні, граф-схема, таблиця. Опановуючи словесні описи алгоритмів, учні працюють з розгорнутими приписи, де виділено дискретні етапи у вигляді пунктів, що представляють підсумкову програму дій, та зі згорнутими – у яких дискретні етапи не виділяються [4].

Графічне представлення алгоритму здійснюється у вигляді послідовності взаємопов'язаних функціональних блоків, що передбачають виконання певних дій.

На нашу думку, найоптимальнішим для шкільної практики є представлення алгоритмів за допомогою блок-схем. Цей спосіб, порівняно з іншими, має такі переваги: наочність зображення; загальна доступність у процесі навчання (читання блок-схемного опису не потребує спеціальної підготовки); чіткість; зорова осягненість (можливість відслідковувати обчислювальні процеси в цілому – від початку до кінця) тощо.

Блок-схеми та інші засоби алгоритмічних описів – це не лише способи представлення алгоритмів, а й необхідна умова розумової діяльності учнів під час розроблення алгоритмів розв'язування задач, апарат для обдумування та фіксації в пам'яті схем створених алгоритмів.

Р. Маханов, досліджуючи проблему формування загальних алгоритмічних умінь за допомогою використання блок-схем, зазначає, що головну роль у цьому процесі відіграють мовні засоби опису алгоритмів. На його думку, набутих школярами під час побудови алгоритмів за допомогою блок-схем умінь і навичок, достатньо для формування початкових уявлень про автоматичне оброблення інформації – важливого елемента алгоритмічної культури сучасного користувача персонального комп'ютера [2].

Оскільки структура й складові поетапного формування розумових дій узгоджуються з умовами набуття вмінь конструювання й використання алгоритмів молодшими школярами, то для управління їхньою діяльністю потрібно:

- надавати зразки правильної організації навчальної діяльності, вказувати відповідні способи мислення;
- розділяти пізнавальні дії на окремі етапи, здійснювати поступовий перехід від простого відтворення зразка до самостійного творчого мислення;
- розвивати мислення у процесі узагальнення суттєвих ознак різних навчальних ситуацій.

Здійснювати успішне управління процесом навчання і розвитком мислення учнів можна лише в умовах спеціально організованої навчальної діяльності, що спонукає до оволодіння елементами алгоритмічного мислення.

Отже, у результаті аналізу психолого-педагогічних особливостей формування алгоритмічної культури молодших школярів можна зробити висновок, що:

- формування алгоритмічної культури здійснюється невіддільно від розумового розвитку учнів;
- набуття її елементів є невід'ємною складовою процесу навчання;
- алгоритмічна діяльність передбачає інтуїтивне оволодіння алгоритмами та їх властивостями, поетапне опанування розумових дій, пов'язаних із поняттям «алгоритм», відповідними вміннями та навичками.

- формування способів побудови й подальшого застосування алгоритмів у навчальній діяльності сприяє розвитку логічного мислення, творчої активності та самостійності учнів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, спираючись на результати аналізу психолого-педагогічних особливостей засвоєння алгоритмічних знань, умінь і навичок учнями різних вікових груп, ми вважаємо за необхідне забезпечити інформаційну підтримку процесу пропедевтики алгоритмічної культури у навчальній діяльності молодших школярів.

Література:

1. Костюк Г. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / Під ред. Проколієнко; упор. В. В. Андріївська, Г. О. Балл, О. Т. Губко. О. В. Проскура. – К.: Радянська школа, 1989. – 608 с.
2. Маханов Р. Ю. Формирование общих алгоритмических умений учащихся с помощью использования языка блок-схем при изучении математики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., – 1984. – 19 с.
3. Мельник Ю. С. Пропедевтика алгоритмічної культури молодших школярів / Ю. С. Мельник / Теоретико-практичні засади реформування системи управління закладами освіти сільських регіонів в умовах модернізації галузі: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2006. – С. 139 – 145.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1 – 4 класи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>

УДК 373.3.016:51

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Кулікова А., учитель початкових класів
ЗОШ І-ІІІ ст. № 13, м. Слов'янськ*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку освіти характеризується необхідністю зміни пріоритетів у цілеспрямованостях: на перший план виступають цілі розвитку і виховання особистості дитини.

Завдання школи – самостійне набуття учнями знань, умінь, навичок та компетентностей. Формування компетентностей учнів зумовлене не тільки реалізацією відповідного оновленого змісту освіти, але й адекватних методів та технологій навчання. Компетентісний підхід з'явився у відповідь на теперішній «знанієвий» підхід – розрив між знаннями та вміннями їх застосування під час розв'язку життєвих завдань. Формування в дітей математичних компетенцій педагоги і психологи вважають однією із головних цілей шкільного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування в учнів ключових і предметних компетентностей нині перебуває у центрі уваги наукових співробітників НАПН України. Теорію освітніх компетенцій і компетентностей обґрунтовано в роботах учених – Н. Бібік, С. Бондар, О. Савченко, С. Трубачевої та ін. Методичні аспекти проблеми розкриваються у публікаціях науковців – Т. Байбари, М. Вашуленка, І. Гудзик, К. Пономарьової та ін.

Метою статті є удосконалення теоретичних основ поняття «математична предметна компетенція».

Виклад основного матеріалу дослідження. Предметні компетенції формуються у процесі засвоєння учнями змісту навчального предмета, зокрема, математики. Тобто вони розглядаються як соціально закріплений результат навчання, репрезентований у Державному стандарті початкової загальної освіти (в частинах «Зміст освіти» і «Державні вимоги до навчальних досягнень учнів»), а також конкретизований у навчальних програмах (у графах таблиць «Зміст навчального матеріалу» і «Державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів»).

До структури предметної компетенції входить сукупність смислових орієнтацій щодо певного кола об'єктів реальності, необхідних для здійснення учнем особистісне й соціально значущої продуктивної діяльності [2]. Незважаючи на дискусії про відношення математики до матеріальної дійсності, які точаться впродовж усієї історії цивілізації, заручимось авторитетною думкою М. Лобачевського про те, що «немає жодної галузі математики, якою б абстрактною вона не була, котра коли-небудь не виявиться застосованою до явищ дійсного світу» [4, с. 21].

У змісті початкового курсу математики до числа об'єктів реальної дійсності віднесено множини та геометричні об'єкти. Загальнокультурні знання про дійсність є предметоутворювальним компонентом змісту навчання математики. Йдеться про початкові математичні знання, які відображаються у вигляді термінів («одноцифрові числа», «доданок», «сума», «чисельник», «знаменник» тощо); уявлень (натуральний ряд чисел, числовий вираз і його значення, рівняння з однією змінною, довжина, відстань, периметр тощо); понять (десяток, задача, розряди і класи чисел, дріб, площа фігури); законів (переставний і сполучний закони додавання і множення, розподільний закон множення); залежностей (між компонентами і результатами арифметичних дій, між швидкістю, часом і відстанню тощо); властивостей (частки, прямокутника) та ін. Це базові елементи складніших знань, які підлягатимуть засвоєнню учнями у процесі вивчення математики в основній школі.

Оволодіння учнями предметними математичними компетенціями складає основу формування математичної компетентності.

Вітчизняні педагоги на ранньому етапі дослідження відносили математичну компетентність до сфери функціональних компетентностей, «що передбачають компоненти інтелектуального розвитку, здатність застосовувати логіку, математичні знання та здібності, системне мислення та вміння розв'язувати складні логічні й математичні конструкції, просторові навички та моделювання» [3, с. 19].

Таке бачення математичної компетентності спонукає до її визначення як ключової, оскільки функціональність полягає у готовності особистості застосовувати набуті впродовж життя знання, уміння та навички для розв'язування максимально широкого діапазону життєвих завдань у різноманітних галузях діяльності [1].

Запровадження компетентнісного підходу у навчально-виховний процес зумовило доопрацювання змісту початкової математичної освіти. У зв'язку з цим метою і результатом навчання визначено математичну компетентність як предметну. Нині до такої думки прихилиється все більше дослідників теорії

і практики початкової школи.

Математична компетенція і компетентність великою мірою визначають якість математичної освіти. Компетенцію можна розглядати як «повноваження» учня застосовувати досвід математичної діяльності, а компетентність – як відповідність таким «повноваженням», успішність у досягненні цілей навчання. Оскільки компетентність особистості формується упродовж тривалого часу (навіть, упродовж життя), то в контексті початкового навчання варто говорити про базові аспекти математичної компетентності. Міра їх сформованості визначається шляхом оцінювання рівня засвоєння відповідних предметних і загальнопредметних умінь.

Проведений аналіз наукових публікацій (О. Леонтєв, А. Тихоненко, Ю. Трофименко та ін.) дозволив об'єднати вміння та способи діяльності, які формуються у процесі навчання математики, у групи умінь, необхідних у повсякденному житті, а саме: уміння здійснювати обчислення; уміння користуватися інформацією, поданою у різних формах; уміння аналізувати, синтезувати, узагальнювати дані; уміння визначати довжини, площі, об'єми реальних об'єктів.

Згідно з цим переліком можна виокремити відповідні складові математичної компетенції – обчислювальну, інформаційно-обчислювальну інформаційно-графічну, логічну, геометричну, алгебраїчних. Це свого роду внутрішній ресурс предметної математичної компетентності.

Висновки з проведеного дослідження. Математична компетентність учня сприяє адекватному застосуванню математики для розв'язання конкретних життєвих завдань.

Аналіз ситуацій, які виникають в повсякденному житті, і для вирішення яких потрібні математичні знання і вміння, показує, що їх перелік невеликий, а саме: уміння вести підрахунки (лічба, обчислення), для обчислень використовувати відомі формули та правила; уміння читати та інтерпретувати інформацію, подану у різній формі (таблиці, графіки, діаграми); уміння доказано міркувати і пояснювати свої дії, доводити істинність чи хибність тверджень; уміння знаходити довжину, площу, об'єм, масу реальних об'єктів під час розв'язування практичних завдань; уміння користуватися креслярськими інструментами. Це загальні вміння, які потрібні кожній людині впродовж її життя.

Перспективи подальших досліджень. Відповідно до зазначеного переліку вмінь перспективою подальшої роботи є аналіз складових математичної компетентності молодшого школяра.

Література:

1. Закон України «Про освіту» №1060-ХІІ із змінами від 11 червня 2008 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
2. Бантова М. Методика преподавания математики в начальных классах. Учебное пособие для учащихся школьников / Бантова М., Бельтюкова Г., Полевщикова А. / Под ред. М. А. Бантовой. – М.: Просвещение, 1984. – 335 с.
3. Бермус А. Г. Проблемы и перспективы реализации компетентностного подхода в образовании / А. Г. Бермус // Интернет-журнал «Эйдос». – 2005. – 10 сентября. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-12.htm>.
4. Богданович М. В. Методика розв'язування задач у початковій школі / М. В. Богданович. – К.: Вища школа, 1990. – 182 с.

FASHION-ПРОЗА У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ
(НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ І. РОЗДОБУДЬКО ТА Д. МАТІЯШ)

*Ляшов Н., доцент кафедри української мови та літератури
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Новікова О., студентка 4 курсу філологічного факультету
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

У сучасній українській прозі дуже велике місце посідають твори, що написані жінками. Їх вирізняють не лише увага до жінки і жіночих проблем, а й виразний жіночий погляд на світ і важливі проблеми сучасності. Жіноча проза являє собою інший стиль мислення і письма та зовсім інакшу манеру мовлення. Жінки-автори якнайтонше аналізують усю гамму почуттів, що притаманні людині. Наразі жіноча література гідно конкурує з чоловічою [6]. Помітним явищем культурного життя останніх років став активний прихід у літературу саме письменниць. О. Забужко, Є. Кононенко, С. Майданська, М. Матіос, Д. Матіяш, І. Роздобудько, Г. Тарасюк та багато інших імен представляють різні напрями і жанри сучасної української літератури. У творчому доробку авторів нового сторіччя присутнє творче різноманіття: невеликі романи, оповідання, новели, у яких змальоване життя і його витoki в далекому й недалекому минулому та сьогодення. Намагання осмислити час і людину, сучасних чоловіка і жінку, їхні стосунки, непорозуміння – ці мотиви найчастіше присутні в жіночій прозі. Проте письменницям притаманні глибокі філософські роздуми не лише над жіночими, а й над загальнолюдськими проблемами, а також поетичне відтворення чудової української природи, зв'язок із народними традиціями, повір'ями, звичаями.

Зараз в українському літературному середовищі з'явилась така нова світова традиція, як тренди, що належать не лише до явища fashion-культури. Тренди стали з'являтися й у інших сферах життя: кінематографі, мистецтві, літературі. Найблагодатнішою для літературних трендів стала проза, бо вона є найпопулярнішим форматом літератури. На небосхилі трендової прози дуже багато цікавих імен: Є. Гата, Г. Гордасевич, І. Карпа, Д. Корній, Г. Пагутяк, Н. Сняданко та ін. Але справжніми трендмейкерами серед сучасних українських письменниць можна вважати І. Роздобудько та Д. Матіяш, тексти яких орієнтуються на засади сюжетної та жанрової розмаїтості при стабільній психологічній «озвучці» характерів.

Мета статті. Проаналізувати fashion-прозу сучасних українських письменниць І. Роздобудько та Д. Матіяш.

І. Роздобудько є яскравим майстром жіночої прози та однією з найплідніших представниць української fashion-прози, якій протягом останніх років вдалося створити власний літературний бренд та міцно закріпити його серед читачів. Її проза, як і романи Д. Матіяш, викликає захоплення різновікової аудиторії завдяки тому, що всі твори написані дуже легко та висвітлюють актуальні теми, співзвучні життєвим інтересам кожного. Д. Матіяш, хоч і не має такої широкої популярності, як І. Роздобудько, але є також справжньою майстринею fashion-літератури, бо її романи відзначаються незвичайною для сучасності щирістю й відвертістю,

оригінальною манерою письма, і тому користуються великою популярністю серед читачів різного віку й статі.

Обидві авторки настільки різні, але настільки ж і схожі. У їхніх доробках можна побачити дійсно жіночий погляд на життя, почуття. Герої творів І. Роздобудько та Д. Матіяш досить неоднозначні своєю подвійною натурою та мають загадковість. І саме тому доробок цих авторок літературознавці відносять до fashion-літератури.

У прозі І. Роздобудько розгалужена жанрова система. Є в неї й авантюрний детектив («Діамант для міледі»), роман-алюзія («Дванадцять, або Виховання жінки в умовах, не придатних до життя»), роман у новелах («Я знаю, що ти знаєш, що я знаю»), роман-антиутопія («ЛСД. Ліцей слухняних дружин»), комедія абсурду («Оленіум»), оповідання («Мелкий бисер») і навіть твори для дітей («Дикі образи дикобраза»). Кожен твір змальовує життя і його витoki в далекому й недалекому минулому та сьогоденні, намагання осмислити час і людину, чоловіка і жінку та їхні взаємовідношення. У творах представлені глибокі філософські роздуми не лише над загальнолюдськими, а й над загальнонаціональними проблемами.

Д. Матіяш – жінка у всіх проявах цього слова. Разом із нею читач мандрує від дитинства із творцем Пеппі Довгапанчоха через медитативні і лікувальні тексти Т. Прохаська та Я. Твардовського до серйозних проблем каменування жінок у Туреччині, тільки у неї воно ще густіше й більш насиченіше. Її письму притаманний католицький містицизм, аскетична чутливість, а внутрішні монологи раз-по-раз набувають рис молитовної піднесеності. Проза теж багатогранна: тут є і романи («Реквієм для листопаду», «Роман про Батьківщину»), і оповідання («Історії про троянди, дощ і сіль»), і повісті («Марта з вулиці Святого Миколая»), і роман-антиутопія («День Сніговика»), і навіть казки («Казки П'ятинки»).

Наведений перелік художніх творів, безсумнівно, говорить про багатогранність таланту письменниць й засвідчує неабиякий мистецький внесок до скарбниці сучасної української літератури. І І. Роздобудько, і Д. Матіяш пишуть про людей і для людей, тому кожна їхня книга наскрізно пронизана життєвим сенсом та мораллю. Їхні твори – це своєрідний колаж, оригінальне поєднання цікавих тематичних ракурсів та різних жанрово-стильових характеристик, символічних образів та глибоких підтекстів.

На сучасному етапі одним із трендових літературних жанрів вважається антиутопія. Цей жанр став своєрідним літописом трагедії, попередженням суспільству про небезпеку духовної деградації та насильства. Узявши початок з «Утопії» Томаса Мора, антиутопія пройшла великий шлях. Відкриття утопії як уявлення про бажане майбутнє землі і людства розширило сферу спонукального впливу фантастичного ідеалу. І те, що передбачалося лише як розумова можливість, не досягнута на певному історичному етапі розвитку людського суспільства, перетворилося на установку віддаленого майбутнього. Отже, утопія стала існуючим елементом у житті суспільства, бо в ній явилось уміння людини дивитися вперед і передчувати становлення нового, створюючи його художні моделі. Утопічні романи відображали дозрілу історичну потребу передбачити майбутнє, художньо визначити ту мету, ідейно-моральний орієнтир, приклад для наслідування і можливий суспільний ідеал, боротьба за досягнення якого безперервно прискорювалась у самій дійсності.

В українській літературі першим, хто створив антиутопічний роман, був В. Винниченко з романом «Сонячна машина», у якому він плекав надію, що саме цей твір стане візиткою української літератури в Європі. Після нього було ще багато тих авторів, хто намагався створити антиутопію, але найяскравішими та найвдалішими з них були «ЛСД. Ліцей слухняних дружин» І. Роздобудько та «День Сніговика» Д. Матіяш.

Сюжет роману «ЛСД. Ліцей слухняних дружин» [4] І. Роздобудько закручений більше, ніж в інших романах. Декілька років тому його сміливо назвали б соціальною фантастикою, проте наше сьогодні вже майже перетворило таку фантастику на реальність залежності стосунків та грошей. ЛСД є метафорою в цьому романі – це наркотик залежних стосунків, наркотик, який підсовує нам телебачення, Інтернет, політика, поп-культура і відбирає можливість мислити самостійно.

В арсеналі творів Д. Матіяш також є антиутопічний твір – написаний у хаотично-спазматичному темпі – «День Сніговика» [2]. У романі йде мова про суспільств, яким керує страх та шепелявий тиран, про суспільство, у якому інакодумців «знешкоджують» у центрі роботи з психікою. У якому бояться снігу, сміху, радості, де немає місця любові і серцю – цінується тільки інтелект та технічний прогрес. Казка-антиутопія адресована насамперед підліткам, однак, дорослі читачі знайдуть у ній чимало паралелей із сучасними подіями в Україні. І також змушені будуть замислитися над власним життям.

Обидві авторки, пробуючи себе у різних жанрах, найбільш яскраво розкрили свій талант у романах, які в сучасній українській літературі є трендовими.

На думку Я. Голобородька, у І. Роздобудько найцікавішими та чуттєвими є романи «Ранковий прибиральник», «Зів'ялі квіти викидають», «Все, що я хотіла сьогодні» та «Дві хвилини правди», що значно відрізняються від інших творів своєю «структурною складністю, строкатістю, яка переходить у нарративну імпульсивність, хаотичність» [1, с. 6]. У цих творах І. Роздобудько «демонструє колізії та ситуації, у яких із відчайдушною загостреністю постають зміни, де переплітаються чутливе і чуттєве, де стилістика емоцій безальтернативно домінує над культурою рації» [1, с. 5]. І ще одним яскравим твором пані Роздобудько є роман «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю». Завдяки художнім прийомам ретроспекції, внутрішнього мовлення, «одкровення» письменниця розгортає історії різних людей, порушує складну соціальну проблему й змушує поміркувати над стражденною долею українців, які поневіряються в чужих краях у пошуках кращої долі, та які, за влучним висловом німкені фрау Шульце, однієї з головних героїнь роману, є «відірваним листям, що летить за вітром» [5, с. 194].

Д. Матіяш найпотужніше розкрила себе у романах, а саме в «Романі про Батьківщину». В анотації до твору сказано, що це історії різних жінок, які живуть і жили в різних десятиліттях минулого століття. Різні жінки у авторки не є особистостями, вони є уособленням жіночності в жінках різного віку. А Батьківщина для жіночності – не держава і не народ, це певного виду відчуття й почуття. Ще один яскравий твір Д. Матіяш – «Реквієм для листопаду» [3]. Попри невеселу назву – це світла книга, яку навіть можна не читати спочатку. Твір представляє собою розлогу медитацію, у якій переплітається декілька історій, як, наприклад, історія Дарини – її болю, пам'яті, спроби відшукати своє

місце у світі. «Реквієм для листопаду» не стільки лінійна розповідь, як цілісний простір. Тут буквально кожна точка є центром всесвіту.

Отже, для художніх творів І. Роздобудько та Д. Матіяш характерні різновекторна ідейно-тематична спрямованість, стильова еkleктичність, жанрова дифузність і своєрідні ознаки художньо-естетичної та філософсько-психологічної ідентичності. Вони постають перед читачами як авторки, чії герої шукають екзистенцію життя, намагаються проявити весь свій потенціал, часто відмежовані від решти світу і не потребують його, бо створеного ними власного світу для них достатньо. І це є цікавим не лише естетичним, а й суто експериментальним завданням, оскільки додає нового матеріалу до проблеми: існує безпосередній зв'язок між «серійною» літературною традицією, індустрією і художньою якістю тексту. Тож проаналізований творчий доробок І. Роздобудько та Д. Матіяш можна віднести до fashion-літератури.

Література:

1. Голобородько Я. Художнє IQ Ірен Роздобудько / Голобородько Я. // Українська література в загальноосвітній школі. – 2011. – № 6. – с. 5 – 8.
2. Матіяш Д. День Сніговика: роман / Дзвінка Матіяш. – Брустурів: Дискурсу, 2014. – 228 с.
3. Матіяш Д. Реквієм для листопаду / Дзвінка Матіяш. – К.: Факт, 2005. – 144 с.
4. Роздобудько І. ЛСД. Ліцей слухняних дружин: роман / Ірен Роздобудько; передм. Т. Вергелес. – Харків : Книжковий Клуб Сімейного Дозвілля, 2013. — 320 с.
5. Роздобудько І. Я знаю, що ти знаєш, що я знаю / Ірен Роздобудько. – К.: Нора-Друк, 2016. – 237 с.
6. Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період / Роксана Харчук. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 248 с.

УДК 371.382

ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЯК ПРОБЛЕМА МУЗИЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

*Масляннікова І., заступник директора
з навчальної роботи школи мистецтв, м. Бахмут,
Псарьова Л., концертмейстер
школи мистецтв, м. Бахмут*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Музичне виконавство посідає особливе місце в охопленні цілої низки складних проблем, вирішення яких вимагає різних наукових підходів і спільних зусиль спеціалістів у галузі естетики, психології, педагогіки, музикознавства. Плідність і перспективність теорії музичного виконавства забезпечується її послідовною опорою на методологічні принципи. В естетиці мистецтвознавстві виконавська діяльність постає як динамічна система, складовими якої є композиторська творчість, творчість інтерпретатора та слухачька «співтворчість».

Формування виконавської майстерності – складний багатоплощинний процес, розвиток якого висуває необхідність постановки в центр дослідницької уваги поняття «майстерності», що складає ядро, системотворчу основу виконавської діяльності та виступає вихідною передумовою джерела формування виконавця. Майстерність уподібнюється з вправністю, мистецтвом, ознакою яких є досконала творча обізнаність індивідуума про предмет діяльності,

що характеризується неповторністю, індивідуальністю, унікальністю уміння майстра, оригінальністю вирішення творчих завдань. Знання, уміння, навички у процесі становлення професійної майстерності доповнюється волею, наполегливістю, на яких проростає працелюбність як найвище виявлення людського в людині. Винятково на цьому ґрунті міцніє і розвивається майстерність, у якій природно зливаються праця – як необхідність, і праця – як гра фізичних та інтелектуальних сил особистості. Майстерність набувається виконавцем в процесі діяльності, виступає як властивість до суб'єктивного усвідомлення образу об'єктивної дійсності, що зумовлює творче перетворення установлених стереотипів. Завдяки цьому феномен майстерності виявляється не в імітуванні способів діяльності, а в творчому й оригінальному їх розвитку та створенні якісно нових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Майстерність виконавця традиційно вдосконалюється в процесі музично-професійної підготовки, завдання якої полягає у виявленні творчих прагнень вихованця. Для того, щоб опанувати музичне виконавство на будь-якому інструменті, необхідний синтез техніки і високої духовної культури (Б. Асаф'єв). Розвиваючи думку класика музикознавства, Б. Кременштейн акцентує увагу на художній і технічній сторонах виконавської майстерності, на їх взаємодії. Робота над технікою завжди ведеться заради музики, тому навчання слід вести так, «щоб у свідомості учня були нероздільні зміст – настрої музики (виражене в тих чи інших деталях тексту) і технічні прийоми, за допомогою яких можливо цей зміст втілити» [3].

Структурні елементи музично-виконавської майстерності та їх зміст у залежності від розуміння місця виконавця та завдань, які перед ним ставились у різні історичні періоди – розглядалися і тлумачилися по-різному. Так, у працях, написаних до початку XVIII століття Сен-Ламбером, Ф. Купереном, Ж. Рамо, Ф. Бахом, музичне виконавство було необхідним компонентом мистецтва композиції, теорії музики, імпровізації. У той час виконавство не розглядалося, як окрема професія. Композитор повинен був виконувати свої твори, тому композитор і виконавець поєднувалися в одній особі. Творчість композиторів обмежувалась їхніми виконавськими можливостями, тому техніці володіння інструментом у навчанні надавалася важлива роль. Але це було навчання не виконавської майстерності, а грі на інструменті, удосконаленню техніки володіння інструментом. Наприкінці XVIII – початку XIX століть відбувається виокремлення виконавця в окрему професію. З'являються концертуючі виконавці-віртуози, значно ускладнюються музичні твори, які треба виконувати. Ці обставини викликали необхідність перегляду та вдосконалення підготовки музиканта-виконавця, спонукали до дослідження і виникнення нових можливостей виконавської майстерності. Але проблеми, які досліджувалися в цей період, зводились до вивчення розвитку технічних можливостей виконавців, а не формуванню музиканта-виконавця. Новий напрямок у теорії музичного виконавства з'являється на початку XX століття. Нові погляди заклали основу кардинальних змін місця і ролі музиканта-виконавця та змісту його підготовки. Ці зміни внесли Й. Гофман, Ф. Бузоні, К. Мартінсен, А. Шнабель та ін. З'явилося розуміння та виділення у структурі музично-виконавського процесу як окремої складової художньої осмисленості музичного твору.

У сучасній музично-педагогічній науці та фортепіанному виконавстві

сутність виконавської підготовки тлумачиться значно ширше. Зокрема, В. Сафоновуважає, що висока професійна майстерність формується тільки в поєднанні з художньою інтерпретацією, а слуховий метод навчання є найбільш природнім інструментом впливу на звукообразний процес індивідуального визначення системи виконавських засобів виразності.

Метою статті є визначення основних підходів сучасного музикознавства та музичної педагогіки до сутності інструментально-виконавської майстерності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Питанням виконавської майстерності приділяється останнім часом надзвичайно велика увага в музичній педагогіці, естетиці виконавського мистецтва. У вітчизняній педагогіці одним з перших виконавську майстерність як теорію формування виокремив і конкретизував М. Давидов. На його думку, «виконавська майстерність є вільним володінням інструментом і собою, емоційно яскраве, артистичне, співтворче, технічно досконале втілення музичного твору в реальному звучанні» [1, с. 29]. Ми вважаємо, що виконавська майстерність – це характеристика високого рівня виконавської діяльності музиканта, що передбачає здатність до глибокого осягнення змісту музики, виявлення власного ставлення до її художніх образів, технічно досконалого та артистичного втілення музичного твору в реальному звучанні.

Музично-виконавська майстерність як результат справжньої творчості передбачає уміння створити цікаву, неповторну, виключно індивідуальну інтерпретацію музичного твору. У музикознавстві термін «інтерпретація» у всіх своїх відтінках визначається як художнє тлумачення музичного твору в процесі його виконання, а, зокрема, як:

4. активний творчий процес, у якому воля композитора повинна стати власною волею інтерпретатора;
5. виконавська або авторська концепція стосовно таких виражальних засобів як темп, динаміка, артикуляція, фразування, акцентування;
6. процес, що є похідним від двох факторів (виконавець як суб'єкт та об'єктивні умови: музичні інструменти, зміни основних тенденцій виконавського мистецтва, традиційні форми суспільного музикування) і визначає кінцевий результат – створення виконавського тлумачення, яке втілюється в ряді конкретних одноразових виконань;
7. художнє тлумачення виконавцем авторської інформації, яке зумовлює діалектичну єдність об'єктивного і суб'єктивного, виражене у вигляді особистісного ставлення до твору, що виконується.

Із музично-педагогічних позицій поняття «інтерпретація», насамперед, передбачає індивідуальне бачення предмета інтерпретації, особистісне до нього ставлення. Ціннісною ознакою виконавської інтерпретації є художність. Вона, як інтегральне явище, є раціональною сутністю ознак, властивостей, характеристик і структурних елементів, за допомогою яких музика виявляється як суспільна свідомість і мислення, як засіб пізнання і відображення дійсності, як художня форма і художній зміст, як художній процес і художній образ, що викликає у слухачів образні уявлення, інтелектуальну реакцію, асоціативне мислення, уяву, фантазію, натхненність, пробуджує почуття та емоції, естетичні переживання; несе конкретну образну інформацію, виступає об'єктом пізнання, приносить естетичну насолоду.

Отже, сутнісною характеристикою виконавської майстерності виступають художньо-інтерпретаційні уміння виконавця, що відображають рівень його образного сприймання, культури почуттів, естетичних ідеалів і смаку, творчих здібностей. Продукт творчості виконавця виступає в ролі художньої інтерпретації виконуваного твору. У цьому випадку справедливим є висловлення Н. Корихалової про те, що «створювана художником-артистом виконавська інтерпретація, яка містить його бачення, прочитання, тлумачення об'єктивного даного твору виступає результатом його творчої по суті діяльності» [2, с. 156]. Засобом вираження художнього образу музичного твору є фразування. Саме воно синтезує виражальні засоби – динаміку, агогіку, тембр, штрихи тощо; включає засобизвуковидобування – туше. Викривлення природності фразування завдає шкоди змісту твору, спотворює його. Фразування є завжди індивідуальним, оскільки здійснення всіх цих засобів складає індивідуальну манеру виконавця. Досягнення виразності виконання, відтворення художнього змісту музичного твору неможливе без опанування специфіки звуковидобування на інструменті. Узагальнюючи свій досвід, Г. Нейгауз коротко сформулював принцип роботи над звуком: «Найперше – «художній образ» (тобто зміст, розуміння, вираження, те, «про що йде мова»); друге – звук у часі – опредметнення, матеріалізація «образу» і, врешті, третє – техніка в цілому як сукупність засобів, потрібних для вирішення художнього завдання, гра на роялі «як така», тобто володіння своїм м'язово-руховим апаратом і механізмом інструменту» [4, с. 60].

Концертний виступ є однією з основних закономірностей музично-виконавської діяльності і передбачає мобілізацію зусиль виконавця, використання музично-теоретичних знань, практичних умінь та навичок, що складають виконавську майстерність. Концертний виступ акумулює в собі виконавську надійність – якість музиканта-виконавця безпомилково, стійко та необхідно-точно виконувати музичний твір. Для митця важливо не тільки відчувати художній образ, а надзвичайно суттєво відобразити різні почуття так, щоб слухач, глядач були сповнені, пронизані тими ж переживаннями. З урахуванням існуючих позицій стосовно художньо-педагогічної проблеми виконавської майстерності, а також сутності виконавської підготовки як творчого процесу, основними компонентами структури виконавської майстерності є:

8. емоційний, що відображає суб'єктивне сприйняття і безпосередню реакцію виконавця на музичний твір;
9. нормативний, що передбачає наявність необхідних мистецтвознавчих знань, здатність до розкриття авторської концепції музичного твору, відтворення його жанрово-стильових та формоутворюючих ознак;
10. ціннісний, що характеризує вміння виконавця узгодити музичну інтерпретацію твору з особистісними художньо-ціннісними орієнтаціями та уподобаннями, виявити власне естетично-оцінне ставлення до змісту музичних творів у процесі виконання;
11. технічний, що виражає міру володіння виконавцем інструментальною технікою (звуковидобування, рухливість тощо);
12. публічно-регулятивний, що відображає вміння виконавця до регуляції та коригування власного психічного стану в умовах сценічної діяльності, здатність до збереження творчого самопочуття та художнього

самовираження на естраді.

Отже, виконавська майстерність передбачає здатність музиканта до «одухотворення» музичного твору, сповнення його культурно-духовним та індивідуально-особистісним змістом. Відсутність емоційної зумовленості виконання веде до втрати ціннісного значення авторської програми, до беззмістовності художніх образів, власне, до руйнування яскравості та самотності художньої інтерпретації.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Аналіз сучасних наукових позицій показав, що формування виконавської майстерності є однією з вагомих актуальних проблем мистецтва педагогіки. Зокрема, врахування емоційно-естетичних чинників досягнення музичного мистецтва й опора на них у навчально-виховному процесі є необхідною умовою впливу на формування особистості виконавця, суттєвою формою збагачення художньо-інтерпретаційних умінь музиканта. На сьогодні в теорії та практиці музичного виконавства виділяється два основних структурних елементи – художність музичного твору та музичне виконавство. Тобто в наш час існує розуміння того, що осмислення художньо-змістовної сутності музичного твору виступає необхідною умовою повноцінного художнього виконавства та ефективності музично-виконавської підготовки. На нашу думку, необхідним є вивчення предмету виконання, шляхів та методів осмислення та розуміння художньої сутності музичного твору, механізмів їх осмислення та втілення у музично-виконавському процесі.

Література:

1. Давыдов Н. А. Теоретические основы формирования исполнительского мастерства пианиста: автореф. дис... д-ра искусствоведения; 17.00.02 / Н. А. Давыдов. – К. : Киевская государственная консерватория, 1990. – 43 с.
2. Корыхалова Н. П. Интерпретация музыки / Н. П. Корыхалова. – М.: Музыка, 1979. – 192 с.
3. Кременштейн Б. Л. Воспитание самостоятельности учащихся в классе специального фортепиано / Б. Л. Кременштейн. – М. :Музыка, 1996. – 74 с.
4. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры: записки педагога / Г. Г. Нейгауз. – М.: Музыка, 1987. – 78 с.

УДК 373.3.091.33-027.22 [796: 78]

МУЗИЧНІ ІГРИ: РІЗНОВИДИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Мельникова Т., студентка 5 курсу факультету початкової, технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Актуальність проблеми. У дитячі роки гра є основним видом діяльності людини. За її допомогою діти пізнають світ. Без гри дітям жити нудно, нецікаво. У грі діти перевіряють свою силу і спритність, у них виникають бажання фантазувати, відкривати таємниці і прагнути чогось прекрасного. За вмілого відокремлення гра може стати не замінимим помічником педагога.

Потрапляючи до школи після дитячого садка, дитина зустрічається з іншим видом діяльності – навчанням. Але гра залишається важливим засобом не лише відпочинку, а й творчого пізнання життя. Ігрова позиція – могутній засіб виховного впливу на дітей.

А. Макаренко зауважував, що гра має важливе значення в житті дитини, має те саме значення, яке у дорослого має діяльність, робота, служба. Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі [1].

Аналіз актуальних досліджень. Можливості гри моделювати дійсність, імітувати реальні ситуації, дії й відносини, і в такій спосіб формувати творче мислення і практично-дійову компетентність учнів, дозволяють вважати гру провідним дидактичним засобом і віднести її до основних методів мотивації інтересу і стимулювання до навчання, на що вказує О. Савченко [2, с. 188 – 194]. Гра визнається сучасною наукою ефективною формою інтерактивного навчання і найефективнішим методом навчання у початковій школі (В. Підвала, С. Сисоєва, С. Шмаков, М. Шуть та ін.). Більше того, дослідження вчених-психологів (Д. Ельконін, Л. Артемова) та педагогів (О. Савченко, І. Школьна) впевняють у бажаності систематичного включення ігор у шкільний урок.

Гра наближається до творчості. Генетична спорідненість гри і творчості наполягає на обранні першої засобом і методом надбання умінь творчо діяти, тому що: 1) гра є опанованим видом діяльності і молодший школяр з успіхом використовує власні ігрові напрацювання у навчально-виховних ситуаціях; 2) різновиди гри на уроці можуть виконувати будь-які функції, домінуючою з яких є мотиваційна [2, с. 196]; 3) гнучкість гри дозволяє їй стати будь-яким структурним елементом уроку в залежності від дидактичних цілей: гра-вивчення нового матеріалу, гра-закріплення, гра-перевірка знань; гра-узагальнення чи гра-релаксація; 4) гра є активатором процесу навчання, основними елементами якого є суперництво, змінність і непередбаченість ситуацій, бажання бути першим, що гарантує створення «оптимістично-гуманної атмосфери» (Ш. Амонашвілі).

Помічено, що природа художньої творчості є близькою природі гри. Із синкретизму гри, як зазначає Л. Столович, «проростають всілякі види художньої діяльності дитини та її залучення до різноманітних видів мистецтв» [3, с. 34 – 35]. І здебільшого це стосується відношень гри та музики. Й. Хейзинга довів: в основі будь-якої музичної діяльності лежить гра, незалежно від того, чи «служить вона розвазі й радості, чи прагне виражати високу красоту, чи має священне призначення» [4, с. 184]. Вирази типу «грати роль», «гра на інструменті», «грати» образами, емоціями, моделями свідчать про щільну дифузю і семантичний зв'язок наведених понять. Їх наближує і те, що «обидва види діяльності здійснюються вільно, без примусів, спонукувані вдоволенням, яке викликає процес діяльності» [3, с. 262] і наявність особливої психічної установки, за якою учасник процесу перебуває одночасно у двох вимірах – реальному й умовному, уявлюваному. Гравець водночас і вірить, і не вірить у реальність подій, існуючи серед звуків у реальних акустичних умовах і серед композицій уявлюваних образів, вражень. Цей же феномен притаманний сюжетно-рольовим іграм дітей і навчально-професійним іграм дорослих – імітаційним, діловим, організаційно-діловим.

Музична гра є дійсною формою творчості. Д. Кабалевський вважав гру в початковій школі найціннішим елементом уроку музики, що доведе до важливого, цінного, потрібного [5, с. 13]. «Власна дитяча творчість, навіть найпростіша, – як стверджував один із відомих авторів методики музичного розвитку К. Орф, – власні дитячі знахідки, навіть найскромніші, власні дитячі думки, навіть найнаївніші – ось що створює атмосферу радості, формує

особистість, виховує людяність, стимулює розвиток творчих здібностей» [6, с. 28]. Найкраще забезпечується вільне вираження творчого початку в створенні власних композицій (музичних, образотворчих, пластичних, літературних), імпровізації, інших оригінальних продуктах. У такому разі забезпечується єдність *самопізнання* (дослідження власного духовного світу через музику), *самовираження* (реалізація етико-естетичних ідеалів) і *самоствердження* дитини (заява через мистецтво про себе як про особистість, про багатство своїх почуттів та силу творчої енергії).

Проблематику музичних ігор у навчально-виховному процесі вивчали В. Верховинець, Н. Ветлугіна, А. Зіміна, О. Ростовський, В. Сухомлинський та інші. Ними досліджені позитиви гри у музичному сприйманні, навчанні, виконавській діяльності, імпровізації.

У межах даної статті ми маємо на меті виокремити та схарактеризувати три види музичних ігор: *музикознавчі, інтерпретаційно-виконавські та імпровізаційно-композиторські*. Диференціація музичних ігор зроблена у відповідності до основних видів музичної діяльності (створення музики, її виконання та сприймання), спираючись на дослідження місця музичних ігор у формуванні творчих умінь молодших школярів М. Шутя [7; 8].

Виклад основного матеріалу. Як стверджує М. Шуть, головним завданням *музикознавчих* ігор є формування компонента музичної культури – музичної грамотності, яка дозволяє сприймати музику як живе, образне мистецтво, народжене життям і нерозривно з ним пов'язане [8, с. 24] та забезпечує органічне оперування в інформаційно-понятійному і діяльнісно-практичному просторі музичного мистецтва. «Набуття базових музично-теоретичних знань, умінь і навичок – необхідна, найважливіша умова впевненого і “грамотного” орієнтування у безмежному світі звуків» [9, с. 8]. Музикознавчі ігри роблять творчий процес опанування дійсністю яснішим, зрозумілішим, цікавішим, емоційно привабливим.

Змістом музикознавчих ігор є: музична грамота (назви і позначення нот, тривалостей, співвідношення звуків), засоби виразності (специфічно-музичні – лад, гармонія, мелодія) і неспецифічно-музичні – висота, ритм, метр, розмір, динаміка, темп), культурологічні поняття (композитори, стилі, музичні інструменти, професії, виконавські колективи, концертні зали).

На думку М. Шутя [7], до музикознавчих ігор належать:

- аналітико-слухові: сенсорні (аналіз характеристик звуку: висоти, тривалості, тембру, гучності, ладотональних зв'язків); музичні «хованки» (звуки, ритм, тембри, програмні музичні твори); тезаурусні (мелодія, ритм, темп, метр, розмір, форма, акомпанемент);
- практичні: створення авторської «нотації», засобів художньої виразності; асоціативне малювання; конструювання інструментів;
- ритмопластичні: вільне диригування; евритмія;
- експериментально-дослідницькі: ігри зі звуками, їх носіями, тембрами інструментів; із приладами та ефектами; із музичними інструментами; екскурсії-експедиції;
- рольові творчі ігри.

Будь-яке занурення у світ музики сполучено з певною виконавською діяльністю. Вона, навіть репродуктивна, завжди містить у собі елементи нового. Установлено, музично-ігрова творчість є продуктивною *інтерпретаційно-*

виконавською діяльністю. Інтерпретація – це завжди творчий процес аналітико-синтетичної обробки фактів, окремих властивостей, специфічних явищ, готових рецептів. Для здійснення виконавської діяльності учні залучають засвоєні спеціальні уміння: співати, грати на інструментах, гармонічно рухатися, емоційно, яскраво і правдиво (за індивідуальним відчуттям) відбивати певний зміст в інтонаціях, образах, рухах, ролях. Саме тому інтерпретаційно-виконавські музичні ігри утворюють окрему групу. До них М. Шуть [7] відносить:

- обрядові ігри під спів: хороводні, дівочі, хлопчикові та парубоцькі;
- дитячий музичний фольклор: колискові, забавлянки, лічилки, заклички, примовки, мирилки, дражнилки, звуконаслідування, небилиці, скоромовки тощо;
- інсценівки (інсценована пісня);
- сюжетні етюди;
- гра-спектакль: дитячі музичні казки, опери, дитячі мюзикли;
- ігри-танці (з обов'язковими і творчими компонентами);
- етюди, експромти (сюжетні та несюжетні);
- орнаментування музичних творів (пластично-інтонаційне);
- супровід вистав (лялькового, настільного, тіньового театру).

Центральною у музиці вважається *композиторська діяльність*, як суто творча і найточніше відповідна критеріям такої, адже результатом її є створений автором новий продукт (опус) і шлях реалізації задуму. Опануванню уміннями «бути композитором» передують оптимізація низки культурологічних надбань: музично-естетичних, виконавсько-технологічних, особистісно-орієнтованих. До імпровізаційно-композиторських музичних ігор М. Шуть [7] відносить:

- імпровізаційні (без підготовки): розспівування (імен, слів, звернень); виразна декламація та мелодекламація; озвучування прямої мови діалогів; завершення фрази (побудови);
- звукоімітаційні (наслідування): світ природи (звуки птахів, звірів, вітру); світ механізмів (годинники, метроном, побутові прилади);
- конструкторські (створення з елементів): нові назви музичного твору; реконструкція (як би ви писали цей твір?); літературний сюжет за музичним твором; створення звуко-шумових п'єс; трансформер (складання з тактів фрази);
- композиційні (скласти на заданий сюжет): ритмічні оповідання; звукові (шумові) оповідання, ілюстрації;
- конверсійні – перетворення в музичні: рефренів дитячих немусичних ігор; римованих елементів дитячого фольклору; казок, байок.

Умовність меж між інтерпретаційно-виконавськими, музикознавчими та імпровізаційно-композиторськими видами ігор сприяє їх взаємоінтеграції і цілісно розвиває творчі якості юного діяча.

Висновки. Гра є найприроднішою і найпривабливішою діяльністю для молодших школярів. Гра – одна з найважливіших сфер у життєдіяльності дитини, разом із працею, навчанням, мистецтвом, спортом вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного, гармонійного розвитку особистості. Для педагога вона стає інструментом виховання, що дає змогу повністю враховувати вікові особливості дітей, розвивати ініціативу, створювати атмосферу розкутості, самостійності, творчості та умови для саморозвитку.

Література:

1. Макаренко А. С. Гра / А. С. Макаренко // Твори: в 7 т. – К., 1954 – Т. 4. – С. 367 – 368.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 368 с.
3. Столович Л. Н. Жизнь – творчество – человек. Функции художественной деятельности / Л. Н. Столович. – М. : Политиздат. – 1985. – 415 с.
4. Хейзинга Й. *Homo ludens*. В тени завтрашнего дня: Пер. с нидерл. / Общ. ред. и послесл. Г. М. Тавризян. / Й. Хейзинга. – М. : Издательская группа «Прогресс», «Прогресс-Академия», 1992. – 464 с.
5. Кабалевский Д. Б. Воспитание ума и сердца : Кн. для учителя. – 2-е изд., испр. и доп. / Д. Б. Кабалевский. – М.: Просвещение, 1984. – 206 с.
6. Элементарное музыкальное воспитание по системе Карла Орфа / Составитель Л. А. Баренбойм. – М. : Советский композитор, 1978. – 368 с.
7. Шуть М. М. Організація музичних ігор як спосіб формування творчості молодшого школяра / М. М. Шуть // Матеріали школи молодих учених з педагогіки та психології у школі-семінарі молодих учених: Зб. наукових доповідей / За ред. чл.-кор. АПН України професора В. І. Лозової. – Харків: ХНПУ, 2005. – С. 45 – 50.
8. Шуть Н. Н. Секреты эффективных игр для развития ребенка / Н. Н. Шуть – СПб. : Речь ; Образовательные проекты ; М : Сфера. – 2010. – 176 с.
9. Лобова О. В. Планета разноцветной музыки : Методическое пособие по использованию серии учебников-тетрадей по основам музыкально-эстетического воспитания : Педагогический анализ серии. Ч.1 и 2. / О. В. Лобова. – Сумы : «Мрія-1» ЛТД, 1997. – 64 с.

УДК 373.3.016:51

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДІЇ КОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД РОЗВИТКОМ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ НАВИЧОК

Моїсєєва О., учитель ЗОШ № 12, м. Слов'янськ

Сутність навчання заснована на створенні умов, за яких у процесі навчання дитина стає його суб'єктом. Організація такої діяльності формує в учнів уміння самостійно ставити перед собою навчальні завдання: планувати діяльність, вибирати відповідні навчальні дії для її реалізації, здійснювати контроль за ходом виконуваної роботи, уміння оцінити отримані результати.

Традиційно з цілісної структури навчальної роботи випадають саме контроль і оцінка з боку дитини, вони вилучаються і присвоюються учителем, а учень самозвільняється від необхідності контролювати і оцінювати. У зв'язку з цим навчальна робота дитини поступово позбавляється власне контролюючого і оцінювального компонентів і, отже, внутрішньої мотивуючої і спрямовуючої основи. Зосередження функції контролю в руках учителя, що має місце в звичайній практиці, призводить до переважання контролю за результатом, де перевіряється не правильність виконання окремих операцій і їх послідовність, уміння учнем контролювати кожен свій крок, а тільки отриманий результат.

Спостереження за діяльністю дітей молодших класів при формуванні обчислювальних навичок показали, що вони не завжди вміють пояснити правильність розв'язання завдання, не можуть обґрунтувати вибір арифметичного дії, не можуть виконати перевірку. Це говорить про

те, що учні слабо володіють або зовсім не володіють умінням контролювати себе в процесі розв'язання.

Отже, питання формування в учнів умінь самоконтролю при вивченні математики і, зокрема, при виконанні обчислювальних дій, є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначеній проблемі присвячено значна кількість досліджень, зокрема, М. Бадма-Гаряєвої, Л. Берцфаї, І. Камишева, Т. Матіс, Г. Мор та ін. Зокрема, у роботах Л. Берцфаї, І. Камишева, Т. Матіс висвітлюються дослідження психологічних факторів формування дій контролю у процесі навчання молодших школярів. Г. Мор, М. Бадма-Гаряєва досліджувалб питання організаційних факторів формування дій контролю. Методологічною основою дослідження стали ідеї про теорію навчальної діяльності (В. Давидов, Д. Ельконін, В. Репкін) і поетапного формування розумових дій (Л. Гальперін, Н. Талізін).

Мета статті полягає в описі ефективних методичних підходів до формування дій контролю в процесі роботи над обчислювальними прийомами і навичками в учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Умовою нормального протікання навчальних дій є наявність контролю за їх виконанням. Під контролем у навчальній діяльності розуміються співвіднесення предметної дії з конкретними умовами її виконання та з очікуваними результатами. Дія контролю припускає наявність уміння передбачити результати своїх дій, зіставляючи їх дії з певним зразком. Сутність дії криється у співвіднесенні дій зі «зразком» – еталоном дії [1].

Розвиток умінь контролю в навчальній діяльності у молодших школярів підпорядковується певним закономірностям. На початку навчання в школі оволодіння контролем виступає для дітей як самостійна форма діяльності, зовнішня щодо основного завдання [5]. Поступово, завдяки багаторазовим і постійним вправам в його здійсненні, дія контролю перетворюється на необхідний елемент навчальної діяльності, включений у процес її виконання. Уже з першого класу діти починають під керівництвом учителя опановувати дією контролю «навчального» поведінки: як треба входити до класу, як правильно сидіти і вставати з-за парти, піднімати руку, збирати портфель. Діти поспішають підтвердити результати, спираючись на думку викладача, батьків. Тільки в другому, третьому класі дія контролю дітей починає дедалі більше помітно проявлятися як «складова частина» навчальної діяльності. У школярів починає все помітніше виявлятися тенденція піддавати дії контролю не тільки результати навчальної діяльності, а й перевіряти свої дії в самому процесі її виконання. До кінця молодшого шкільного віку у дітей поступово розвивається здатність до вольової регуляції своєї поведінки, уміння контролювати свої вчинки і в цілому підкоряти їх прийнятим правилам [3].

Отже, формування контролю у молодших школярів проходить шлях від контролю з боку дорослих (зовнішня форма) до, власне, самоконтролю (внутрішня форма). У процесі навчання дія контролю поступово перетворюється в необхідний елемент навчальної діяльності, включений у процес її виконання.

Т. Матіс [3] досліджував шляхи формування рефлексивного контролю в спільній навчальній діяльності молодших школярів. Було виявлено,

що контроль починає формуватися в дітей при спільному вирішенні навчальних завдань. Важливою умовою формування названого навчального дії стало перетворення дітьми аналізу предметного змісту в аналіз власних способів дії в даному змісті.

Психологи розрізняють два аспекти взаємоконтролю в навчальній діяльності – за результатом і за процесом. Контроль за результатом здійснюється на підставі того, виконано завдання чи ні, наскільки якісно воно виконано. Контроль за процесом передбачає з'ясування тих операцій, способів, дій, за допомогою яких отримано результат. Взаємоконтроль за процесом виробляє вміння здійснювати самоконтроль. Згідно з дослідженнями Г. Мор [4], організований взаємоконтроль і самоконтроль на уроці за процесом призводить до концентрації уваги всіх учнів, формує в практичній діяльності кожного учня вміння міркувати, дає можливість слабким учням краще розібратися в досліджуваному матеріалі, дає можливість на кожному уроці здійснювати зворотний зв'язок учителя та учнів.

Уміння усвідомлено контролювати виконувани математичні операції дозволяє формувати обчислювальні навички більш високого рівня, ніж без наявності цього вміння. Виконання обчислювального прийому – розумовий процес, отже, оволодіння обчислювальним прийомом і вміння здійснювати контроль за його виконанням, має відбуватися одночасно в процесі навчання. Структура контролю повинна відповідати предметному змісту процесу виконання обчислювальних прийомів, тому доцільно навчати учнів не тільки загальним способам контролю, а й вмінню переносити цей спосіб на конкретні види обчислювальних прийомів [2].

Важливими видаються наступні умови формування дії контролю в процесі роботи над обчислювальними прийомами:

1. Усвідомлення призначення контролю учнями.
2. Формування в учнів контрольних суджень.
3. Постановка вчителем перед учнями завдання на контроль.
4. Спільне планування дій і контроль за їх виконанням.
5. Використання завдань, спрямованих на засвоєння алгоритмів контролюючих дій учнями.
6. Критичне ставлення учнів до контролю з боку інших дітей та вчителів.
7. Формування потреби в дії контролю [6].

Усі зазначені фактори і умови мають місце і в процесі формування дії контролю обчислювальних арифметичних операцій. Методичні підходи тут базуються на таких операціях:

- установлення відповідності обчислювальних операцій змісту завдання;
- порівняння вихідних даних із результатом дій;
- перевірка правильності виконання дій;
- складання обчислювальних завдань учнями за зразком;
- установлення відповідності результатів обчислень з ознаками дій;
- використання раціональних методів обчислень та їх перевірка загальними способами.

За свідченням науковців і практиків, перераховані умови формування дії контролю в процесі роботи над обчислювальними прийомами і навичками

дозволять учням уникнути труднощів в обчисленнях, допоможуть учням бути більш уважними в процесі оволодіння обчислювальними прийомами.

Висновки дослідження. Отже, висвітлені психологічні особливості і організаційні дії, адекватні цим особливостям, сприятимуть формуванню дій контролю і самоконтролю учнями початкової школи при роботі над розвитком обчислювальних навичок. Цей висновок підтверджується як теоретичними аргументами вчених, так і багаторічною практикою роботи учителів у початкових класах.

Література:

1. Берцфай Л. В. Специфика учебного действия контроля / Л. В. Берцфай // Вопросы психологии – 1987. – № 4. – С. 55 – 60.
2. Бадма-Гаряева М. В. Развитие вычислительных навыков у учащихся 1 класса / М. В. Бадма-Гаряева // Начальная школа. – 1999. – №11. – С. 21 – 23.
3. Матис Т. А. Пособие для самоконтроля на уроках математики / Т. А. Матис // Начальная школа. – 1988. – №10. – С. 36 – 37.
4. Мор Г. Я. Формирование навыков самоконтроля и взаимоконтроля у учащихся / Г. Я. Мор // Начальная школа. – 1993. – №11. – С. 38 – 43.
5. Поливанова К. Н. Психологические формирования действия контроля в учебной деятельности / К. Н. Поливанова // Новые исследования в психологии. – 1983. – №1. – С. 65 – 68.
6. Самоконтроль младших школьников в процессе решения арифметических задач: Методические рекомендации / Сост. Г. М. Соснина. – Иркутск, 1983 – 34 с.

УДК 373.3.091.3:004.4

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

*Пучков І., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Вандрович А., студентка 5 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах інформатизації суспільства актуалізується проблема максимального розкриття потенціалу кожної дитини, підготовка її до постійного вдосконалення, саморозвитку й самореалізації. Досягнення цієї мети тісно пов'язане з посиленням ролі самостійної роботи в навчальному процесі.

Сприяти формуванню навичок самостійного навчання, дати учневі внутрішній імпульс для розвитку та саморозвитку покликані сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

Одним із провідних завдань у вирішенні зазначеної проблеми є підготовка учнів до життя й діяльності в інформаційному суспільстві, створення умов для навчання їх діяти в цьому середовищі, використовуючи його можливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що науковці значну увагу приділяють різноманітним аспектам організації самостійної роботи в навчальному процесі (І. Бех, Л. Божович, В. Давидов, І. Зайченко, В. Лозова, В. Мелешко, М. Парфьонов, П. Підкасистий, О. Савченко, І. Якиманська та ін.).

Проблемі формування пізнавальної самостійності приділено увагу в роботах науковців (Л. Божович, В. Лозова, О. Савченко та ін.). Систематизуючи експериментальні й теоретичні результати розвитку самостійності людини в усіх сферах її життєдіяльності, М. Парфьонов зазначає, що вченими особлива увага концентрується на питаннях морального змісту, ставленні особистості не тільки до навчання, а й до власної точки зору на духовні цінності й взаємозв'язки з іншими людьми, самовдосконалення тощо [3].

За наявності багатьох розбіжностей у поглядах дослідників на природу самостійності, усі автори сходяться на тому, що самостійність особистості характеризується такими соціально значущими властивостями, як: висока соціальна активність, розвинуте почуття особистої відповідальності, усвідомлена діяльність, підпорядкування поведінки власним переконанням, ініціативність і незалежність, усвідомлене самоствердження й самореалізація в конкретних діях і вчинках, здатність зайняти позицію не тільки до зовнішнього світу, а й до самої себе [1].

Самостійність учнів у навчанні – найважливіша передумова повноцінного оволодіння знаннями, вміннями й навичками.

Розвиток самостійності учнів – це мета діяльності як учителів, так і учнів, тому вчитель повинен створити умови для спонукання учня до самостійної роботи, такий режим самостійної діяльності, який би дав змогу реалізувати головну мету – розвиток особистості учня, її творчого потенціалу. Найбільшу актуальність набуває така організація самостійної роботи, за якої кожен учень працював би на повну силу своїх можливостей, розвивав би таку якість особистості, як готовність (прагнення і здатність) до оволодіння власними силами і з різною якістю і повнотою новими знаннями [3].

Інформатизація навчального процесу значно вплинула на організацію самостійної роботи учнів. Використання інформаційних засобів і технологій у навчанні, зокрема в організації самостійної роботи учнів, має такі особливості:

- специфіка освітньої інформації відповідає певним дидактичним вимогам;
- інформаційні потоки багатоструктурні;
- високий рівень методичної підготовки викладачів до використання інформаційних засобів і технологій у своїй професійній діяльності;
- застосування різних інформаційних засобів та технологій обґрунтовано з погляду його доцільності, ефективності, економічності й безпечності [4].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Самостійна робота в умовах інформатизації навчального процесу потребує відповідного ретельного розгляду особливостей її організації з урахуванням тих можливостей, які надають ІКТ, зокрема програмне забезпечення.

Мета статті полягає у висвітленні можливостей програмного забезпечення та доцільності його використання в процесі формування в учнів навичок самостійної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогодення навчально-виховний процес у початковій школі здійснюється із використанням ІКТ та сприяє ефективній організації навчальної, творчої діяльності молодших школярів. Аналіз програм показав, що самостійна робота посідає чільне місце

в курсі «Інформатики» в початковій школі, що спричиняє необхідність забезпечити управління самостійною діяльністю учнів.

На уроках інформатики в початковій школі самостійна робота здійснюється в різноманітних формах, зокрема у процесі практичної роботи з комп'ютером з використанням програмних засобів. У початковій школі вивчення предмета «Інформатики» має своє інформаційне забезпечення, яке представлено в основному та додатковому переліках навчальної літератури, рекомендованої для використання в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів у певному навчальному році, які розміщено на офіційних веб-сайтах Міністерства освіти і науки.

До кожного комплекту авторські колективи пропонують певне програмне забезпечення. До підручника «Сходінки до інформатики» (автори Г. Ломаковська, Г. Проценко, Ф. Ривкінд, Й. Ривкінд) запропоновано програмне забезпечення, яке призначене саме для учнів молодших класів і рекомендоване ЮНЕСКО. Нажаль, на сьогодні українського програмного забезпечення для молодшої школи дуже мало.

Є україномовне, тобто іноземне, перекладене українською. Фірма Microsoft за проханням науковців розробила для кількох перших уроків відеофільм (www.microsoft.ua/shodynky). Надалі автори орієнтують на комплекс програм Gcompris. Він українізований, натомість не всі програми там є доступними. Проте, автори вважають, їх достатньо для реалізації чинної програми [2].

Розглянемо детальніше програмне забезпечення, яке доцільно використовувати в процесі самостійної роботи з клавіатурою. На етапі первинного ознайомлення вчитель презентує учням клавіатурний тренажер «Кіт-риболов», який учні опановують за допомогою колективно складеного алгоритму роботи з клавіатурою. У процесі роботи з клавіатурним тренажером учень «допомагає» коту ловити рибок, натискаючи відповідні літери на клавіатурі. Зображення клавіатури в нижній частині екрану відповідає реальному стану клавіатури й підказує учневі, де саме міститься потрібна клавіша. На кожній клавіші екранної клавіатури відображається той символ, який буде введений, якщо клавішу натиснути. Клавіша, яку треба натиснути, підсвічується зеленим кольором.

Ознайомлення з клавіатурою в програмі відбувається в такій послідовності: маленькі українські літери, цифри, великі літери, що вводяться при натиснутій клавіші Shift, знаки пунктуації.

Навички роботи з клавіатурою можна також відпрацювати в програмі «Слово в лабіринті». Навички роботи з мишею та клавіатурою можуть формуватися та відпрацьовуватися за допомогою інших програм. Початкові відомості про операції з мишею є в стандартній програмі операційної системи Windows «Знайомство з Windows XP». Група програм-тренажерів призначена для формування відповідних навичок по управлінню комп'ютером. Як приклад можна назвати тренажер WMouse (розробник Є. Шестопапов) для опрацювання управління мишею, клавіатурні тренажери Virtuoz, BabyType, Solo та інші.

Основна проблема й завдання вчителя – навчити дітей правильно й акуратно, з оптимальною потужністю натискати клавіші. Бажано навчити це робити окремими пальцями обох рук.

Друга важлива проблема при роботі з клавіатурою – швидкість роботи. Максимальна швидкість може розвиватись лише тоді, коли буде досить розвинена моторика (швидка реакція) пальців, коли діти швидко знаходитимуть потрібну літеру на клавіатурі. Інакше така робота буде проводитись повільно й продуктивність буде низькою. Для розвитку швидкості роботи з клавіатурою вчитель використовує програми-тренажери з наявного програмного забезпечення (наприклад, Rapid Typing). У середовищі таких програм учні зазвичай бачать на екрані таку ж саму клавіатуру та положення пальців рук на ній.

Виконання дій при роботі з програмою Калькулятор та з графічним редактором Paint закріплює вміння виконувати операції з мишею. Під час роботи у текстовому редакторі Word Pad продовжується формування навичок роботи з клавіатурою. У 3 класі за допомогою текстового редактора учні з'ясовують призначення клавіш Delete, BackSpace, Home, End, Enter.

Програми з розділів «Розваги», «Головоломки», «Стратегічні ігри» можна застосувати в ході самостійної роботи під час вивчення майже всіх розділів програми. Більшість ігор спрямовані на розвиток уваги, логічного мислення й навичок складання і виконання алгоритмів. Доцільно використовувати на уроках із теми «Робота з розвивальними програмами» та на інших уроках, де бажана робота учнів із розвивальними програмами і немає потреби в роботі зі спеціальними програмами. Стане в пригоді також на уроках із таких тем: «Алгоритми і виконавці» (2 і 3 класи), «Висловлювання. Алгоритми з розгалуженням і повторенням» (4 клас).

До навчально-методичного комплексу «Сходи до інформатики» (авт. О. Коршунова) розроблено програмне забезпечення, яке має умовну назву «Інформатика – перший рік навчання». Програма зручна для використання в ході самостійної роботи, бо зрозуміла дітям. На кожній сходинці розміщено зелену і червону кнопки. Зелена кнопка для тих, хто не має досвіду роботи з комп'ютером, червона – для учнів із досвідом роботи. У програмі значну увагу приділено розвитку логічного мислення. На думку автора, основною перевагою зазначеної програми є емулятор роботи операційної системи з самим комп'ютером. Програмою передбачено формування умінь вмикати й вимикати комп'ютер, робота з операційною системою. У цьому програмному забезпеченні передбачено емулятори, які можуть безпечно відпрацювати вмикання і вимикання комп'ютера, продемонструють робочий стіл, кнопку пуску, роботу з мишею, роботу з вікнами та ін.

Програмне забезпечення «Сходи до інформатики» (авт. М. Корнієнко, С. Крамаровська, І. Зарецька) зроблене в ігрових завданнях, повністю повторює не тільки дизайн підручника, але й розділи, рубрики. Диск містить теоретичні питання, логічні задачі, інтерактивні завдання, матеріал для практичної роботи. Автори програмного забезпечення пропонують «Експрес-контроль», тобто завдання для контролю, самоконтролю. Завдання учні можуть виконувати самостійно на уроці, удома. Такий підхід дає можливість молодшим школярам самостійно контролювати результати виконання завдань.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, для того, щоб організувати самостійну роботу на комп'ютері на уроці чи вдома, потрібно усвідомлено добирати навчальні програми, які відповідали б віковим особливостям учнів початкових класів, забезпечити

відповідне педагогічне керівництво самостійною роботою молодших школярів на уроках інформатики.

Література:

1. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Іван Васильович Зайченко. – [2-ге вид.]. – К. : Освіта України, 2008. – 528 с.
2. Лавщук В. І. Огляд та методичні рекомендації щодо застосування можливого програмного забезпечення викладання курсу «Сходінки до інформатики» / В. І. Лавщук // Інформатика в школі. – 2013. – № 8 (56). – С. 11 – 18.
3. Парфьонов М. П. Особливості організації самостійної роботи молодшого школяра / М. П. Парфьонов // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. – Київ-Запоріжжя, – 2002. – Вип. 23. – С. 110 – 114.
4. Сікорський П. І. Комп'ютерні технології навчання: Сутність та особливості впровадження / П. І. Сікорський // Педагогіка і психологія. – 2004. – №4 (45). – С. 29 – 35.

УДК 373.3.016:004

**УПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ НА
УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

*Пучков І., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Івахіна М., студентка 5 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із стратегічних завдань оновлення початкової освіти в Україні згідно з концептуальними засадами реформування середньої освіти «Нова українська школа» є забезпечення умов для формування вміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі.

Розв'язання цього завдання передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту і методів навчально-виховного процесу, спрямованого саме на розвиток особистості учнів. Однак цьому процесу поки що бракує цілеспрямованості та науково-методичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що науковці і практики в розв'язанні зазначеної проблеми звертаються до досліджень стосовно використання особистісно орієнтованих технологій навчання.

Дослідженням особистісно орієнтованої освіти опікуються І. Бех, Н. Зубаль, Т. Пушкарьова, О. Савченко та ін.

Особистісно орієнтована освіта спирається на фундаментальні дидактичні дослідження, присвячені особистісно розвивальним функціям навчання та виховання. Вона реалізується через діяльність, яка має не тільки зовнішні атрибути спільності, а й своїм внутрішнім змістом передбачає співпрацю, саморозвиток суб'єктів навчального процесу, виявлення їхніх особистісних функцій [1; 3].

Педагоги і психологи все помітніше усвідомлюють гостру потребу у створенні та реалізації особистісного підходу до учня як одного з принципів

організації навчально-виховної роботи, що обґрунтовується сучасною психологією і педагогікою. В ідеалі особистісно орієнтована освіта реалізується на засадах технології проведення особистісно орієнтованого уроку у початкових класах, передбачає проектування індивідуальної траєкторії становлення кожного школяра упродовж усіх років його навчання [2; 4; 5].

Такий підхід має сприяти більш цілеспрямованому, гармонійному розвитку особистості школяра як громадянина і творчої особистості, здатної до розвитку впродовж життя.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Для сприяння більш цілеспрямованому, гармонійному розвитку особистості школяра як успішної особистості, здатної до розвитку впродовж життя необхідно розглянути умови реалізації особистісно орієнтованого навчання на уроках інформатики в початковій школі.

Мета статті полягає у висвітленні умов особистісно орієнтованого навчання на уроках інформатики в початковій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація особистісно орієнтованого підходу в процесі вивчення інформатики в початковій школі передбачає створення найоптимальніших умов для всебічного розвитку особистості учня, урахування індивідуальних особливостей його характеру, потреби та інтереси, а також психолого-педагогічний супровід у самопізнанні, саморозвитку та самореалізації кожного школяра.

У реалізації зазначеного підходу в процесі вивчення інформатики ми спиралися на такі основні положення:

- учень завжди є суб'єктом навчання;
- основна мета навчання, окрім засвоєння учнем необхідних знань, умінь та навичок, – розвиток особистості учня як суб'єкта інформатичної діяльності й соціальних стосунків.

Досвід реалізації особистісно орієнтованого навчання на уроках інформатики засвідчує, що необхідно створити умови для оволодіння учнями основними етапами діяльності: орієнтація → визначення мети → проектування → організація → реалізація → контроль → корекція → оцінка.

Виходячи з цього, ми виокремили найважливіші педагогічні прийоми в особистісно орієнтованому навчанні на уроках інформатики: опора на суб'єктний досвід молодшого школяра – постійна актуалізація в процесі навчання вже набутого учнем досвіду; тренінг суб'єктної діяльності – така побудова навчання на уроці, у темі, у курсі «Інформатика», коли будь-яка діяльність учня набуває ознак усвідомленості, повноти, завершеності.

Основна мета організації діяльності молодших школярів у процесі вивчення інформатики полягає в тому, щоб: визначити життєвий досвід кожного учня, рівень інтелекту, пізнавальні здібності, інтереси, якісні характеристики, які спочатку треба розкрити, а потім узгодити зі змістом інформатичної освіти та розвинути в навчальному процесі; формувати позитивну мотивацію учнів до зазначеної діяльності, потребу в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні молодших школярів; озброїти учнів механізмами адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання, необхідними для становлення самобутньої сучасної людини, здатної вести конструктивний діалог з іншими людьми, природою, культурою та цивілізацією в цілому.

У реалізації особистісно орієнтованого навчання на уроках інформатики ми з'ясували, що зазначений процес стає ефективним за умови дотримання основних вимог до структури уроку, який має певні етапи, а саме: орієнтації, визначення мети, проектування, організації виконання плану діяльності, контрольно-оцінювальний, заключний. Розглянемо особливості реалізації умов особистісно орієнтованого навчання на кожному етапі уроку.

Етап орієнтації містить: мотивацію вчителем запланованої діяльності, позитивну настанову на роботу; орієнтацію учнів щодо місця даного заняття в курсі «Інформатика», розділі, темі за допомогою схем, таблиць, опор, вербальних установок тощо, авторської презентації; визначення особистісного досвіду учнів і пов'язання цього досвіду з проблемами уроку.

Етап визначення мети передбачає: визначення на уроці разом з учнями особистісно значущої мети здійснення тієї інформатичної діяльності, яка запланована вчителем (підведення учнів до усвідомлення того, що може дати даний урок школяру в даний час, через деякий час, у майбутньому); визначення показників досягнення мети.

Методи та прийоми реалізації першого та другого етапів: актуалізація; проблематизація; ігрова ситуація; прийоми розвитку пізнавального інтересу.

Етап проектування містить: виконання запрограмованої вчителем діяльності шляхом залучення учнів до виконання випереджальних завдань, підготовки повідомлень, алгоритмів діяльності, кросвордів, анограм, ребусів, створення презентації; складання плану роботи; обговорення плану роботи.

Етап організації виконання плану діяльності передбачає: вибір можливих варіантів і способів організації інформатичної діяльності (усна чи письмова форма, типи завдань, форми звітності, індивідуальна робота чи робота в групах, робота з різними засобами інформації); вибір учнями способів фіксації нового матеріалу (схема, таблиця, опора, план, проект тощо); вибір учнями (якщо можливо) завдань і способів їх виконання під час закріплення знань, формування вмінь і навичок; варіативність творчого завдання.

Контрольно-оцінювальний етап: залучення учнів до контролю за перебігом діяльності шляхом заохочення їх до різних видів контролю, самоконтролю, взаємоконтролю, роботи в групах; участь учнів у виправленні помилок і недоліків у знаннях, усвідомлення їх причин шляхом взаємота самоаналізу; надання учням можливості самостійно або за допомогою вчителя, інших учнів порівняти отримані знання з еталоном тощо.

Заключний етап передбачає: усвідомлення учнями ситуації досягнення мети; відчуття успіху; підкріплення позитивної мотивації щодо інформатичної діяльності, тобто реалізацію «механізму оцінювання».

Суттєвими ознаками реалізації особистісного підходу до учня є організація навчально-виховного процесу з максимально можливою індивідуалізацією, створенням умов для саморозвитку і самонавчання, осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей.

Реалізація особистісно орієнтованої системи потребує побудови навчально-виховного процесу на діагностичній основі, яка є підґрунтям педагогічної дії в інтересах вихованця, а не засобом контролю чи комплектування класів за зручними для вчителів показниками. Особистісно орієнтована система навчання об'єктивно змінює позицію учнів і вчителів у спілкуванні, утверджує не рольове, а особистісне спілкування, зумовлює

потребу діалогу, дискусій, обміну думками, враженнями, моделювання життєвих ситуацій, стимулює розвиток критичного мислення.

Обов'язковою ознакою особистісно зорієнтованого навчання є сильний мотиваційний потенціал (авансування успіху, спонукання до самоаналізу, самооцінки, самопізнання; включення змісту, що має особистісне значення для учнів тощо).

Найголовніші ознаки особистісно-орієнтованого навчання – багатоваріантність методик і технологій, уміння організувати навчання одночасно на різних рівнях складності, утвердження всіма засобами цінності емоційного благополуччя і позитивного ставлення світу.

Для реалізації особистісно-орієнтованого навчання вчитель має володіти різними варіантами побудови навчального процесу, знати не один універсальний, а кілька шляхів, придатних для досягнення мети.

Отже, для реалізації особистісно орієнтованого навчання молодших школярів на уроках інформатики в початковій школі важливими є такі умови:

- особистісно зорієнтоване навчання має забезпечувати розвиток і саморозвиток особистості учня як суб'єкта пізнавальної та інформатичної діяльності;
- особистісно зорієнтоване навчання, спираючись на здібності, нахили, інтереси, ціннісні орієнтації та суб'єктний досвід, повинно створювати можливості для кожного учня реалізувати себе в зазначеній діяльності;
- зміст інформатичної освіти, її засоби та методи організації навчання повинні бути такими, щоб учень мав змогу вибирати предметний матеріал, його вид і форму;
- найважливішими чинниками особистісно зорієнтованого навчання є ті, що розвивають індивідуальність учня, створюють умови для його саморозвитку та самовираження.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На нашу думку, подальші дослідження необхідно спрямувати на забезпечення інформаційної підтримки реалізації умов особистісно орієнтованого навчання на уроках інформатики в початковій школі.

Література:

1. Василенко О. Умови реалізації особистісно орієнтованого змісту загальної середньої освіти / О. Василенко // Освіта і управління. – 1999. – № 1. – С. 53 – 58.
2. Зубаль Н. Психологічні показники особистісно орієнтованого уроку / Н. Зубаль // Відкритий урок. – 2004. – № 21 / 24. – С. 77 – 79.
3. Кремень В. Г. Особистісно-розвивальне навчання як науковий пріоритет // Рідна школа. – 1998. № 11. – С. 53 – 57.
4. Пушкарьова Т. Технологія проведення особистістю орієнтованого уроку у початкових класах / Т. Пушкарьова // Початкова школа. – 2003. – № 4. – С. 7 – 10.
5. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах: Посібник для вчителів. – 2-е вид., доп. / О. Я. Савченко. – К.: Магістр-S, 1997. – 256 с.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Рязанцева Н., студентка 5 курсу факультету початкової, технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Одним із важливих кроків до реформування і модернізації системи іншомовної освіти в Україні стало навчання іноземної мови у початковій школі. У зв'язку з цим виникла необхідність в оновленні змісту і цілей навчання цього предмета, у розробленні нових стандартів, навчальних планів, програм, сучасних комунікативно орієнтованих підручників, переходу в навчанні від традиційного накопичення знань до вмотивованого засвоєння навчальної інформації та вмінь реалізовувати здобуті знання у практичній діяльності.

Одним із засобів навчання іноземних мов, здатних активізувати комунікативну, пізнавальну і творчу діяльність молодших школярів, є дидактична гра, оскільки, із точки зору вчених, вона спрямована на засвоєння і використання конкретних знань, умінь, навичок і є засобом навчання, основний педагогічний зміст і призначення якого – навчати діяти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Останнім часом спостерігається підвищення інтересу дидактів і методистів до проблем використання навчально-ігрових технологій. Накопичено позитивний досвід упровадження дидактичної гри у процес навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку. Питання розроблення і використання дидактичної гри висвітлено у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (Л. Артемова, Ю. Бабанський, Н. Бібік, С. Вдовенко, Л. Грицюк, О. Деркач, Д. Ельконін, М. Кларін, В. Крутій, Г. Рогова, К. Родкін, О. Савченко, В. Семенов, А. Усова та ін.). На їхню думку, застосування педагогічної технології використання дидактичної гри у процесі навчання активізує навчально-пізнавальну діяльність молодших школярів, сприяє розвитку творчого мислення, умотивовує навчальну діяльність учнів.

Констатуючи суттєвий внесок названих дослідників, слід зауважити, що донині недостатньо обґрунтованими залишаються дидактичні принципи використання гри на уроках іноземних мов у початковій школі. Увага дослідників, яких цікавила ця проблема, здебільшого зосереджується на з'ясуванні сутності навчально-ігрової діяльності, визначенні її дидактичних можливостей у навчально-виховному процесі тощо. Як правило, поза увагою учених залишається той факт, що саме по собі застосування дидактичної гри не може цілком гарантувати підвищення ефективності навчальної діяльності учнів. Лише урахування дидактичних принципів у використанні ігор створить умови для використання дидактичної гри як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку на уроках іноземної мови.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення дидактичних принципів використання ігор у навчанні молодших школярів іноземних мов.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням

отриманих наукових результатів. Процес навчання усіх предметів шкільного циклу, у тому числі й іноземної мови, значною мірою здійснюється відповідно до принципів дидактики. Дидактичні принципи, як зазначається у науковій літературі, спрямовані на досягнення ефективного рівня навчання, оволодіння основами знань та формування навичок і вмінь.

У наукових розвідках сучасних педагогів (В. Бондаря[1], О. Савченко [5], М. Скаткіна [3] та ін.) визначені такі дидактичні принципи: всебічного розвитку особистості; виховуючого навчання; зв'язку навчання з життям; усвідомленого навчання; творчої активності; наочності; систематичності навчання; міцності засвоєння знань; науковості й доступності у навчанні; урахування індивідуальних особливостей учнів; новизни; поступового зростання складності; наступності й перспективності навчально-виховного процесу; взаємозв'язку навчання і розвитку; мотиваційного забезпечення навчання; принцип співробітництва; індивідуалізації й диференціації навчання та ін.

Усі зазначені принципи взаємопов'язані та взаємозалежні, що, у свою чергу, дозволяє розглядати їх як певну дидактичну систему. На основі цієї системи здійснюється навчання усіх без винятку предметів, що дає можливість вважати ці принципи універсальними.

Узагальнивши наукові думки щодо проблеми використання навчально-ігрової діяльності на уроках у початковій школі (дослідження А. Артемової, А. Бондаренко, О. Квасової, О. Усової та ін.), ми виділили основні принципи процесу навчання іноземних мов із використанням дидактичної гри:

1. *Принцип комунікативного спрямування дидактичної гри.* Цей принцип вимагає розглядати процес спілкування як спосіб залучення учасників до гри, як діяльність, спрямовану на вивчення іноземної мови, оволодіння мовою як засобом спілкування, що є показником сформованості іншомовної комунікативної компетенції. Думається, що реалізація цього принципу відбувається у навчальному іншомовному комунікативному середовищі, засобом організації якого є дидактична гра. У цьому середовищі вмотивовано використовується кожна нова репліка, учень вибудовує послідовність реплік.

2. *Принцип доступності дидактичної гри.* Відбираючи дидактичну гру, особливо важливо визначити, чи відповідає її зміст когнітивним і пізнавальним можливостям учнів початкової школи, рівню їх навченості. Тобто чи буде навчальний матеріал, що вивчається у процесі навчально-ігрової діяльності, доступним для опанування школярами. Окрім того, зміст дидактичної гри, що проводиться на уроках іноземних мов, повинен бути цікавим молодшим школярам, викликати в них позитивні емоції, задовольняти допитливість та інтерес [2, с. 96].

3. *Принцип мотиваційного забезпечення навчального процесу засобами дидактичної гри.* Дидактична гра цілком реально реалізує принцип мотиваційного забезпечення навчального процесу. Оскільки, цей засіб викликає в учнів позитивні емоції, ураховує потреби, інтереси та бажання молодших школярів – чинники, які визначають сутність поняття «мотивація».

4. *Принцип активності.* Передбачає активні прояви фізичних та інтелектуальних зусиль гравця, активної позиції кожного учасника гри.

5. *Принцип динамічності.* Виражає значення і вплив фактора часу в ігровій діяльності і розглядає гру як рух, розвиток, активну взаємодію в динаміці подій і явищ.

6. *Принцип зацікавленості.* Полягає у посиленні пізнавального інтересу й пізнавальної активності, оскільки гри притаманна новизна, несподіваність, неповторність.

7. *Принцип колективності.* Відображає спільний характер діяльності гравців, які об'єднуються в групи чи команди. Цей принцип програмує таку взаємодію та співпрацю учасників у процесі прийняття колективних рішень, яка активізуватиме діяльність кожного гравця і створюватиме умови для передачі, отримання та закріплення нових знань, умінь і навичок.

8. *Принцип наочності.* У ході навчально-ігрової діяльності можна успішно продемонструвати учням сутність того чи іншого мовного явища, у більшості випадків не вдаючись до пояснень незрозумілої молодшим школярам термінології чи правил. А це означає, що дидактичну гру цілком реально можна вважати одним із засобів унаочнення навчального процесу. Особливо цінними є ігри, які у своєму змісті містять малюнок, схему, символ, певне зображення тощо, оскільки дітям цього віку, за твердженням психологів, властиве конкретно-образне мислення, а пізнавальні практичні дії школярів із різного виду об'єктами живлять процеси мовлення і логічного мислення [3, с. 28 – 31].

9. *Принцип зворотного зв'язку.* Відображає причинно-наслідкові стосунки у взаємодії гравців і вчителя. На основі одержаної від учителя інформації (мета, завдання, правила дидактичної гри) гравець планує свою діяльність і здійснює прямий вплив на хід гри.

10. *Принцип результативності.* Відображає усвідомлення підсумків ігрових дій як конкретної предметної діяльності. Результати гри при цьому можуть виступати як об'єктивна оцінка результатів навчання.

11. *Принцип змагання.* Базується на результативності навчально-ігрової діяльності і виражає основні види мотивів участі у грі. Змагання спонукає до активної самостійної діяльності і мобілізує весь потенціал, перш за все інтелектуальних можливостей гравців.

Зміст навчання іноземних мов повинен забезпечити досягнення низки цілей, визначених у чинній програмі [4]. Розробляючи дидактичні ігри для навчання іноземних мов молодших школярів і визначаючи мету кожної з них, слід спиратися на обґрунтовані у програмі практичну, освітню, розвивальну та виховну цілі. *Практична мета* полягає у тому, щоб навчити учнів спілкуватись іноземною мовою у типових ситуаціях повсякденного життя у межах засвоєного програмового матеріалу. *Розвивальна мета* полягає у формуванні особистісної активності молодшого школяра, його інтелектуальної ініціативи та самостійності як суб'єкта учіння, а також у стимулюванні та формуванні в нього готовності до пізнавально-пошукової і творчої діяльності під час вивчення іноземних мов. *Виховна мета* виявляється в забезпеченні емоційного комфорту дитини в період її інтелектуального психічного і фізичного розвитку, а також у виявленні поваги до її прав.

Зауважимо, що виконання визначених у програмі цілей навчання іноземних мов у початковій школі засобами дидактичної гри досягається завдяки її функціям у навчально-виховному процесі: навчальній, розвивальній, виховній, мотиваційній та іншим. А це означає, що поліфункціональність дидактичної гри, її структура та зміст дозволяють реалізувати в процесі її організації усі зазначені вище цілі й таким чином створити умови для

всесічного розвитку особистості учня.

Крім того, важливо, щоб процес навчання іноземних мов молодших школярів із використанням дидактичних ігор відбувався з дотриманням таких *дидактичних умов*:

- здійснення навчальної співпраці вчителя й учнів на підготовчому, діяльнісному та завершальному етапах дидактичної гри;
- доступність дидактичних ігор за змістом і їхня відповідність психологічним особливостям та віковим можливостям учнів початкової школи, їхньому навчальному досвіду, потребам та інтересам;
- використання різноманітних видів дидактичної гри, що забезпечить стійкий інтерес учнів до навчання іноземних мов;
- стимулювання розвитку мотиваційної сфери і пізнавальної діяльності учнів;
- відповідність змісту дидактичної гри меті та завданням уроку.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На нашу думку, дотримання названих вище дидактичних принципів у процесі організації та проведення дидактичної гри на уроках іноземних мов у початковій школі може стати запорукою якісних новоутворень в учнів і дозволить інтенсифікувати процес навчання в цілому.

Перспективи подальших досліджень функцій дидактичної гри: уточнення структурних компонентів гри, розроблення та запровадження в навчальний процес комп'ютерних ігор, застосування системи дидактичних ігор у змісті підручників із іноземних мов (у тому числі й електронних) тощо.

Література:

1. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів / В. І. Бондар. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
2. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения / В. В. Давыдов. – М.: Интор, 1996. – 544 с.
3. Дидактика средней школы: Некоторые проблемы современной дидактики / [под ред. М.Н. Скаткина]. – М.: Просвещение, 1982. – С. 28 – 31.
4. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2 – 12 класи. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 208 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : [підручник для студентів пед. факультетів] / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.

УДК 373.3.091.313:502/504:004

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

*Саранчук В., студентка 4 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Гринько В., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти недостатньо орієнтуватися лише на передавання та засвоєння інформації, набутої людством. У зв'язку зі зростанням кількості інформації до завдань сучасної освіти

додається завдання навчити молодшого школяра самостійно здобувати знання, творчо їх переосмислювати, працювати з інформацією, аналізувати її і критично оцінювати, бачити й розв'язувати проблему. Іншими словами, – необхідно сформулювати інформаційну компетентність особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню проблеми інформаційної компетентності учнів молодшого шкільного віку великої уваги у своїх працях надавали такі науковці, як Н. Баловсяк, І. Гудзик, А. Зав'ялова, О. Зайцева, О. Семенов, О. Спірін, А. Хуторський.

У науково-методичній літературі поняття «інформаційна компетентність» трактується неоднозначно, а саме: складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь у галузі інноваційних технологій і певного набору особистісних якостей (О. Зайцева); нова грамотність, до складу якої входять уміння активної самостійної обробки інформації людиною, прийняття принципово нових рішень у непередбачених ситуаціях з використанням технологічних засобів (О. Семенов) [5].

На думку А. Зав'ялова, інформаційна компетентність – це знання, уміння, навички й здатність їх застосовувати при розв'язанні завдань у засобах нових інформаційних технологій. Н. Баловсяк визначає інформаційну компетентність як здатність знаходити, оцінювати й використовувати інформацію в усіх її видах [1]. О. Спірін вважає, що інформаційною компетентністю є підтверджена здатність особистості використовувати інформаційні технології для гарантованого донесення та опанування інформації з метою задоволення власних індивідуальних потреб і суспільних вимог щодо формування загальних та професійно-спеціалізованих компетентностей людини [7].

На основі теоретичного аналізу базових понять дослідження можна визначити інформаційну компетентність як інтегративне утворення особистості, яке віддзеркалює її здатність до визначення інформаційної потреби, пошуку відомостей та ефективної роботи з ними у всіх їх формах та виявах – як у традиційній, друкованій, так і в електронній формах, тобто з використанням ІКТ.

Використанню ІКТ у навчанні приділяли велику увагу багато вітчизняних та закордонних учених, зокрема В. Биков, М. Жалдак, Н. Морзе, В. Сергієнко, В. Шарко, М.Шут та ін.

Метою статті є розкриття можливостей формування інформаційної компетентності учнів у процесі навчання природознавства на основі методу проєктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якісний процес розвитку інформаційної компетентності учнів суттєво залежить від вибору методу навчання. Аналіз дидактичних джерел свідчить про те, що існує великий вибір методів навчання, а також багато способів їх класифікації за різними ознаками.

У контексті розвитку інформаційної компетентності ефективними методами навчання є напівактивні та активні, до яких відносять евристичний та дослідницький методи, адже саме вони дозволяють залучити учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності.

Одним із важливих методів, що суттєво детермінує розвиток інформаційної компетентності учнів, вважаємо метод проєктів – метод, в основі якого лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок учнів, умінь самостійно

конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити [2].

Сутність проекту І. Сергєєв визначає як «п'ять П»: Проблема – Проектування (планування) – Пошук інформації – Продукт – Презентація + «шосте П» проекту – його Портфоліо, тобто папка, у якій зібрані всі матеріали проекту, зокрема чернетки, щоденні плани, звіти тощо [6]. Основний сенс портфоліо – показати все, на що ти здатний під час роботи над проектом.

До переваг застосування методу проектів у навчальному процесі відносять: педагогічні – 1) формування навичок самостійного отримання знань; 2) уміння використовувати отримані знання для розв'язання пізнавальних і практичних завдань; 3) розвиток комунікативних навичок; 4) уміння користуватися дослідними методами (висувати гіпотези, збирати необхідну інформацію, усебічно аналізувати її, робити висновки); соціальні – 1) уміння працювати в різних групах; 2) уміння виконувати різні соціальні ролі (лідер, виконавець, посередник тощо); 3) необхідність вироблення навичок подолання конфліктних ситуацій; 4) уміння підтримувати контакти з різними людьми; 5) знайомство з різними культурами, поглядами на одну проблему.

Розглянемо необхідність застосування методу проектів із декількох причин, окреслених вище. По-перше, це формування навичок самостійного отримання знань. Виконання молодшими школярами проектних завдань із природознавства виявило, що в процесі виконання кожного проектного завдання учні опрацьовували близько 15 інтернет-джерел і 3 друкованих джерел.

На наш погляд, знайомство молодших школярів із такою кількістю інформаційних джерел є позитивним моментом, оскільки в процесі роботи в школярів формується вміння роботи з навчальними текстами.

По-друге, розвиток комунікативних навичок. Активна діяльність учнів у проектній групі – одна з основних умов формування компетентностей, у тому числі інформаційних. Активність акумулює весь шлях розвитку особистості, концентрує увагу дітей на життєвих обставинах, стратегію виховання самостійного досвіду.

Великий потенціал у формуванні комунікативних навичок має співпраця учителя й учнів, учнів між собою. Тому в процесі виконання проектів учителю необхідно, у першу чергу, створювати комфортні умови навчання, за яких кожний учень відчуває свою успішність. Особливу увагу слід приділяти розвитку уміння мислити, опрацьовувати інформацію; самостійно формулювати судження із чіткою структурою аргументації.

Працюючи над проектом, діти співпрацюють разом з іншими, вони відчувають істотну емоційну та інтелектуальну підтримку, яка дає можливість вийти далеко за межі їхнього нинішнього рівня знань і вмінь. Невимушена обстановка в групі сприяє розвитку в учнів навичок міжособистісного спілкування.

Спостереження за груповою роботою учнів над проектами довело, що не всі учні здатні до міжособистісної співпраці. Зокрема: 1) окремі учні замикалися на собі, особливо на перших етапах роботи над проектом; 2) не могли донести учасникам проекту результати своєї діяльності (не в повному обсязі представляли теоретичні основи дослідження, не могли донести ідею експерименту, розкрити ефективність проведення

експериментальної частини проекту тощо). Цю ситуацію, на наш погляд, повинен виправляти вчитель, увесь час контролюючи групову роботу учнів.

Із-поміж іншого на особливу увагу заслуговує техніка обміну між учасниками групи інформацією, що стосується проекту. Так, учні показали добру обізнаність у використанні сучасних технічних засобів: мобільних телефонів, смартфонів, ноутбуків, нетбуків, планшетів, за допомогою яких вони відсилали один одному адреси сайтів, теоретичні відомості з проектної теми у вигляді як окремих частин тексту, так і цілих навчальних посібників у DJVU-форматі, графічну інформацію, фотознімки тощо.

За терміном виконання були введені міні-проекти (урок). Пропонуємо назви тем проектів, які були проведені у 2 класі за розділом «Природа навесні».

№ п/п	Назва проекту
1	Що потрібно для охорони птахів?
2	Як змінюється навесні життя звірів?
3	Як треба поводитися серед природи навесні.
4	Не зривайпершоцвітів!

Висновки з проведеного дослідження. Використання методу проектів із природознавства у молодших класах загальноосвітнього навчального закладу дало позитивні результати: активізувалася навчальна діяльність учнів, відповідно, зросла й результативність навчання школярів; розвинулися навички щодо знаходження, обробки та аналізу навчальної інформації; підвищилася успішність учнів, їхня пізнавальна і соціальна активність, уміння самостійно й критично мислити, робити вибір, відповідати за нього, уміння позитивно й гуманно вирішувати конфліктні ситуації, поважати думку інших, упевненість у власних силах, зник страх перед складним матеріалом, підвищився рівень мовленнєвої культури, із зацікавленістю виконували соціальні ролі; уроки наповнились радістю відкриття в процесі колективної й індивідуальної творчості.

Перспективи подальших досліджень. На нашу думку, подальших досліджень потребують різні аспекти групової проектної роботи учнів із природознавства, а саме: удосконалення матеріально-технічної бази класної кімнати; методика створення учнівських веб-сторінок (сайтів), де б відображалися результати проектної діяльності школярів; створення міжшкільних учнівських груп, які брали б участь у виконанні навчальних проектів.

Література:

1. Баловсяк Н. В. Організаційно-педагогічні умови формування інформаційної компетентності / Н. В. Баловсяк // Вісник Луганського педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2005. – № 4. – С. 21 – 26.
2. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: [навчально-методичний посібник для самостійного вивчення курсу]. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький, 2009. – 100 с.
3. Гудзик І. П. Інформаційна грамотність як важлива ознака компетентності учня / І. П. Гудзик // Шлях освіти. – 2005. – № 4. – С. 34 – 38.

4. Лялько В. Використання інформаційних технологій в освітньому процесі/ В. Лялько // Інформатика та інформаційні технології в навчальному закладі. – 2007. – № 6 – С. 44 – 47.
5. Семёнов А. Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании / А. Л. Семёнов. – М. : Изд-во МИПКРО, 2000. – 12 с
6. Сергеев И. С. Как организовать проектную деятельность учащихся: Практическое пособие для работников общеобразовательных учреждений / И. С. Сергеев. – М.: Аркти, 2004. – 250 с.
7. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики [Електронний ресурс] / О. М. Спірін // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5 (13). – Режим доступу: [http://www.ime.edu-ua.net/em.html](http://www.ime.edu.ua.net/em.html).

УДК 373.3.016:51

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРО РІВНЯННЯ

*Чмихалова О., учитель початкових класів
Великоновосілівської ЗОШ № 2*

Вирази із змінною істотно відрізняються від числових виразів у першу чергу рівнем абстрагованості і багатозначності, тому пропедевтика рівнянь посідає особливе місце в розвитку математичного мислення школярів [2]. У зв'язку із зазначеною специфікою формування уявлення молодших школярів про рівняння вимагають дещо інших методичних підходів ніж до навчання числових виразів у чому й полягає актуальність зазначеної теми статті.

Питанням методики вивчення рівнянь у початкових класах присвячено багато наукових розробок і досліджень, зокрема М. Богдановичем, М. Істоміною, І. Назаровою, Л. Шаровою, Г. Ястрибинецьким та ін.

Метою статті є спроба викласти власні думки й досвід щодо підходу до формування уявлення молодших школярів про рівняння.

Уведення буквенної символіки в початковому курсі математики має на меті ознайомлення учнів з основними поняттями математики: змінною, рівнянням, нерівністю, і сприяє розвитку функціонального мислення, тому що з поняттям змінної тісно пов'язана ідея функціональної залежності.

Уперше з вправами, що розкривають поняття змінної, учні зустрічаються в I класі, коли вводяться завдання з «віконечками» (пропусками). «Віконечко» у початковому курсі математики не випадково використовується для розкриття поняття змінної, тому що в сучасному трактуванні воно позначає знак, що відіграє роль, «місцеутримувача» для чисел з множини невід'ємних цілих чисел [5].

Особливо варто звернути увагу дітей на ці записи, і пояснити, що у «віконечко» можна підставити кожне з вивчених чисел.

Безпосередньо перед введенням буквенної символіки рекомендується розглядати прості арифметичні задачі з пропущеними числовими даними. Підбираючи числа, учні одержують арифметичні задачі, розв'язання яких записують у виді таблиці.

Другий етап формування поняття змінної – введення букв як символів для її позначення. На цьому етапі широко використовується сполучення

індуктивного і дедуктивного методів. Здійснюючи перехід від числового виразу до буквеного і від буквеного до числового, учні тим самим узагальнюють зміст числових виразів і конкретизують його, підставляючи замість букв числові значення.

Для розкриття змісту букв як символів для позначення змінної можна використовувати однотипні числові вирази і прості односюжетні арифметичні задачі. В останньому випадку необхідно акцентувати увагу учнів не на відповіді, а на виразах, що відповідають даним задачі: компоненти можуть бути різними, але їх завжди два, і вираз записується у вигляді суми. При цьому учні виконують різні за формою і змістом завдання.

1. Знайти числові значення буквених виразів при заданих значеннях букв (завдання представлено у вигляді таблиці).

2. Підібрати числові значення букв, що входять у вираз, значення якого задано.

3. Розв'язати просту задачу з буквеними даними [1].

Аналогічно вводиться запис різниці двох чисел. Однак у цьому випадку діти вчаться встановлювати, які числові значення можуть приймати букви, що входять до різниці, що, фактично, є встановленням області припустимих значень змінних. На останньому етапі буквена символіка виступає як засіб узагальнення знань учнів про властивості дій. Тут учні знайомляться з деякою множиною однорідних виразів. За допомогою аналізу, порівняння, синтезу вони встановлюють загальні й часткові істотні властивості цих виразів, тобто приходять до узагальнених теоретичних знань. Тому «...використання буквенної символіки як засобу узагальнення формуючих знань може здійснюватися тільки тоді, коли молодші школярі багаторазово спостерігали їх узагальнені властивості, залежність, формували їх і використовували при виконанні різних вправ» [4, с. 45]. Учні приходять до розуміння, що використання буквенної символіки для запису визначених залежностей, властивостей, відносин означає, що вивченні залежності справедливі для будь-яких значень змінних. Із цією метою варто передбачити вправи, виконуючи які молодші школярі опановують уміннями записувати за допомогою букв властивості арифметичних дій, читати властивості і залежності, записані за допомогою буквенної символіки, виконуючи тотожні перетворення виражень зі змінними на основі знання властивостей дій, змісту арифметичних дій, довести справедливість рівності і нерівності, спираючись на знання елементів теорії.

У початковому курсі математики розглядаються найпростіші рівняння виду $x + a = b$, $a - x = b$, $x - a = b$, $x \cdot a = b$, $x : a = b$ та ін., де a і b – цілі невід'ємні числа, x – змінна. Поняття рівняння і його розв'язання визначаються неявно, через контекст, «...і в ході розв'язання таких рівнянь дітей повинно бути поступово сформоване розуміння рівняння як рівності, що містить невідоме число, позначене буквою. Вони повинні зрозуміти, що всякий раз, як ми зустрічаємося з рівнянням, завдання полягає в тому, щоб знайти те значення невідомого числа, при якому рівність буде вірною» [6, с. 113]. У початковому курсі математики теоретичною основою розв'язання рівнянь є взаємозв'язок між компонентами і результатами дій.

На цьому ж етапі формується правило знаходження невідомого доданка, що є основою для розв'язання надалі рівнянь виду $x + 15 = 64$. Потім для

позначення невідомого числа використовуються букви латинського алфавіту, уводиться термін «рівняння».

Молодші школярі знайомляться з різними видами рівнянь, у яких відомий один з компонентів додавання чи віднімання: $x - 3 = 2$; $4 - x = 1$; $x + 2 = 5$; $4 + x = 8$. Ніякого визначення поняття рівняння при цьому не дається, однак, корисно навчити учнів узнавати рівняння. Із цією метою можна запропонувати їм знайти серед записів виду $5 + 2 = 7$, $6 - x = 3$, $9 - 4$ рівняння.

При розв'язанні рівнянь методом підбора в молодших школярів формується усвідомлене уявлення про те, що значить розв'язати рівняння (знайти таке число, при підстановці якого в дане рівняння виходить вірна числова рівність).

Накопичення учнями досвіду розв'язання рівнянь дозволяє їм удосконалити (за допомогою вчителя) методика підбора значень невідомого. Одночасно діти вчать читати рівняння, оформляти запис їхнього розв'язання.

Рівняння є потужним засобом розв'язання арифметичних задач. Програмою передбачене використання рівнянь при розв'язанні простих текстових задач.

Наприклад:

У хлопчика було 57 коп. На ці гроші він купив олівець і блокнот за 14 коп. Скільки коштує олівець? Тут вартість олівця позначається через x і складається рівняння $x + 34 = 57$, звідки $x = 57 - 34$, $x = 23$. Тобто, олівець коштує 23 коп.

Рівняння можуть використовуватися і для розв'язання складених задач, так званого приведенного виду (у них умова «підказує», що зручніше позначити через x).

Наприклад:

Якщо задумане число зменшити на 5 і збільшити в 6 разів, то вийде 42. Яке число задумане? (Розв'язання: $(x - 5) \cdot 6 = 42$. $x - 5 = 42:6$, $x - 5 = 7$, $x = 12$).

Послідовність складання рівнянь за умовою задачі може бути такою: з'ясовується, що відомо і що невідомо в задачі; невідоме позначається x ; виходячи з прийнятого позначення й умови задачі складається рівняння (широко застосовуються ілюстрації), рівняння аналізується; отримане число витлумачується відповідно до вимоги задачі.

Одним із самих важких моментів є запис задачі у вигляді рівняння, тому спочатку, при складанні рівняння, широко використовується наочність: малюнки, схеми, креслення.

Для формування в молодших школярів уміння розв'язувати задачі алгебраїчним способом необхідно, щоб вони могли розв'язувати рівняння, складати вирази за умовою задачі, усвідомили сутність процесу «рівняння – нерівності», тобто перетворення нерівності в рівняння. Уже на перших уроках молодші школярі, порівнюючи дві множини, встановлюють, у якій з них міститься більше елементів і що потрібно зробити, щоб в обох множинах була однакова їхня кількість.

Разом із тим можливістю використання алгебраїчного методу розв'язання текстових задач у початкових класах обмежені, тому арифметичний спосіб залишається в початковій школі основним [3].

Література:

1. Богданович М. В. Математичні джерельця / М. В. Богданович. – К.: Веселка, 1988. – 168 с.
2. Груденков Я. Л. Психолого-дидактические основы методики обучения математике / Я. Л. Груденков. – М.: Педагогика, 1987. – 194 с.
3. Истомина М. Б. и др. Методика преподавания математики в начальных классах. Вопросы частной методики / М. Б. Истомина. – М.: Просвещение, 1986. – 243 с.
4. Назарова И. Н. Ознакомление с функциональной зависимостью при обучении решению задач / И. Н. Назарова // Начальная школа. – 1989. – №1. – С. 37 – 42.
5. Шарова Л. И. Уравнения и неравенства / Шарова Л. И. – М.: Педагогика, 1983. – 267 с.
6. Ястрибинецкий Г. П. Уравнения и неравенства содержащие параметры / Г. П. Ястрибинецкий. – К.: Радянська школа, 1991. – 167 с.

ЗМІСТ

<i>Бакуха О., Євтухова Т.</i> Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в навчальному закладі: здобутки та перспективи.....	3
<i>Бондаренко Т., Берестовська І.</i> Роль самооцінки у формуванні особистості молодшого школяра як суб'єкта навчальної діяльності.....	6
<i>Бондаренко Т., Бондаренко А.</i> Використання ігрових технологій на уроках інформатики в початковій школі.....	10
<i>Бондаренко Т., Войткова К.</i> Педагогічні умови формування навчальної діяльності молодших школярів на уроках інформатики.....	14
<i>Бондаренко Т., Ендеберя Н.</i> Використання інноваційних технологій у роботі з першокласниками.....	18
<i>Бондаренко Т., Королькова М.</i> Використання змішаного навчання в початковій школі.....	22
<i>Бондаренко Т., Кравченко О.</i> Забезпечення наступності в процесі формування математичної компетентності учнів початкової та основної шкіл.....	25
<i>Бондаренко Т., Краснопеєва О.</i> Змішане навчання як засіб формування літературної компетентності учнів	30
<i>Бондаренко Т., Павлова В.</i> Психолого-педагогічні умови організації самостійної роботи молодших школярів.....	35
<i>Бондаренко Т., Федюніна О.</i> Інформаційна підтримка дослідницької діяльності молодших школярів.....	38
<i>Бондаренко Т., Щира М.</i> Етапи залучення молодших школярів до навчально-дослідницької діяльності	42
<i>Борисова В.</i> Пізнавальний інтерес як особливий вид інтересів молодших школярів..	46
<i>Вагнер М.</i> Сучасні тенденції в навчанні іноземних мов у початковій школі	50
<i>Вікторенко І.</i> Формування екологічної культури молодшого школяра засобами гри	54
<i>Гакало Н.</i> Методика впровадження дистанційного навчання в загальноосвітній школі.....	58
<i>Голік К., Сарієнко В.</i> Сформованість уявлень про скалярні величини у дітей 6-7-літнього віку	62
<i>Горобець Л., Рязанова М.</i> Здоров'язбережувальні компетенції вчителя початкових класів в умовах сучасного освітнього простору	64
<i>Гринько В., Грицай С.</i> Психолого-педагогічний супровід молодших школярів у системі компетентнісного підходу.....	69
<i>Гудзар Т., Ченіга В.</i> Використання міжпредметних зв'язків на уроках музики у початкових класах.....	72
<i>Гусаченко Л., Воронай П.</i> Хореографія як засіб гармонізації розвитку особистості... <i>Євтухова Т., Кириченко В.</i> Організація самостійної навчальної діяльності молодших школярів на засадах використання ІКТ.....	77
<i>Євтухова Т., Тесленко Я.</i> Педагогічне керівництво самостійною роботою молодших школярів на уроках інформатики	81
<i>Євтухова Т., Телятнікова Л.</i> Створення здоров'язбережувального освітнього середовища в навчальному закладі.....	84
<i>Клімашевська Г., Гринько В.</i> Формування дослідницької компетентності у молодших школярів у процесі вивчення математики.....	88
<i>Кошелєв О., Грицай С.</i> Із досвіду впровадження lego-технології на факультативних заняттях у початковій школі	91
<i>Кошелєв О., Королькова М.</i> Формування дослідницької компетентності молодших школярів на уроках інформатики	94
<i>Кошелєв О., Пасічник Н.</i> Безпечний інтернет як одна з умов формування інформаційної компетентності молодших школярів.....	97
	100

Кошелєв О., Пасічник Н. Психолого-педагогічні особливості формування алгоритмічної культури молодших школярів.....	104
Кулікова А. Формування предметних математичних компетенцій учнів початкових класі.....	107
Ляшов Н., Новікова О. Fashion-проза у сучасній українській літературі (на прикладі творів І. Роздобудько та Д. Матіяш).....	110
Масляннікова І., Псарьова Л. Формування інструментально-виконавської майстерності як проблема музичної теорії і практики	113
Мельникова Т. Музичні ігри: різновиди та класифікація.....	117
Моїсєєва О. Особливості формування дії контролю в процесі роботи над розвитком обчислювальних навичок.....	121
Пучков І., Вандрович А. Використання програмного забезпечення в процесі формування в учнів навичок самостійної роботи.....	124
Пучков І., Івахіна М. Упровадження особистісно орієнтованого навчання на уроках інформатики в початковій школі.....	128
Рязанцева Н. Використання дидактичних ігор у навчанні молодших школярів іноземних мов.....	132
Саранчук В., Гринько В. Метод проектів як засіб формування інформаційної компетентності молодших школярів на уроках природознавства.....	135
Чмихалова О. Методика формування уявлення молодших школярів про рівняння	139

ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Матеріали наукової конференції
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(17 – 19 травня 2017 р.)

Випуск 17

Відповідальний за випуск:

Т. А. Євтухова – кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін
Макет і верстка – О.С. Скибіна

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори.

Адреса редакції: 84122, вул. Університетська, 12, м. Слов'янськ
Донецької області,
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»,
кафедра природничо-математичних дисциплін

E-mail: kafpmd@gmail.com

Надруковано за сприянням
рекламно-виробничого
об'єднання «Наружна»
м. Слов'янськ
info@naruzhna.com.ua
тираж 50 шт.
2017г.